

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204298

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. ^T82

Accession No. ^T2504

Author 1K42B

Title శ్రీశాసనం, చింత
వివిధము.

This book should be returned on or before the date
last marked below.

హీం

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః

బలిబంధనము.

ఆటంకముల నాటకము.

గ్రంథకర్త:

కనకారా, రాధాకృష్ణ, తులాభారమీ, సతీసక్కు-బాయి

మొదలగు పాటలు రచించిన

చందాల కేశవదాసుగారు

ప్రకటనకర్త:

కురు కూరి సు బ్బారావు,

సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

మొదటికూర్పు 1000 పుటలు.

మొదటికూర్పు 1000 పుటలు.

మొదటికూర్పు 1000 పుటలు.

కాకినాడ:

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె. ఆర్యభక్తకాలయము,

రాజా హిందీపురము

1935

రవీంద్రస్వామ్యసంకలితము.

[వెల రు 1-0-0.

హరిః

ఓం

కృతినమర్పణము.

తే. తమ్రపురనివాసి సీతావధూతి
ప్రాణనాథుఁడు శ్రీరామభద్రమూర్తి
చరణసరసీరుహములకు శ సాగి మ్రొక్కి
కానుకగనిత్తు మత్కావ్యరకన్యఁ బ్రీతి.

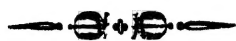
విన్నపము.

సరసాగ్రేసరులారా !

మద్విరచితముగు కనక్తారానాటకప్రదర్శనమును గాంచినప్రేక్షకులలోఁ గొందఱుసన్నిత్రులు మరియొకనాటకము వ్రాయుమని యెన్నియో సారులుగ నన్నుత్సాహపెట్టిరి. కాని సమర్థతలేనివాడగాన నే నాపనికిఁ బూనుకొనలేకపోయితిని. నాయిప్పదైవ మొకరాత్రి బ్రాహ్మణరూపమున స్వప్నమందు సాక్షాత్కరించి నీ వనుత్సాహముతో నుండనక్కరలేదు. “వామనచరిత్రమును” నాటకముగా రచియింపుమని యాజ్ఞ నొసఁగి తిరోహితుడయ్యె. అసమర్థతగల నే నీకార్యభారమును గూర్చి శంకా సంకులచిత్తముతో నున్నను మదిప్పదైవాజ్ఞయే యన్నిటికాధారమై నిలచి ధైర్యమును నెలకొల్పి కర్తవ్యమునకుఁ బ్రోత్సహించెను. ఇందలి సర్వభారములు నైజామురాష్ట్రమందున్న నల్లగొండజిల్లా పలుజూరునగరు తాలూకాయందలి తమ్మర యనుగ్రామమున నెలకొన్న శ్రీసీతారామ భద్రనివే కావున పెక్కువ్రాతల మానుకొని విరమించుచున్నాను.

ఇట్లు
బుధజనవిధేయుఁడు,
చందాల కేశవదాసు.

ఈనాటకమురవచ్చు పాతలు.

పు రు షు లు.

సూత్రధారుడు.

మారిషుడు.

బలిచక్రవర్తి—కథానాయకుడు.

శంబరుడు
కాలనాభుడు } మంత్రులు

నముచి—సేనాధిపతి.

శుక్రుడు—దనుజగురుడు.

ముండకుడు—ఒకానొక మందప్రజ్ఞుడు.

మాయావి—దనుజసంఘాభిమాని.

ఇంద్రుడు—దేవరాజు.

అగ్ని—దిక్పతి.

యముడు—దిక్పతి.

వరుణుడు—దిక్పతి.

కుబేరుడు—దిక్పతి.

బృహస్పతి—దేవగురుడు.

వార్తాహరుడు—దేవపాక్షికుడు.

గంధర్వుడు—మాయావి మారువేషము.

1 వ రాక్షసుడు—దనుజరహస్య రక్షకభటవేషధారి.

క్రోడకుడు—దనుజరక్షకభటవేషధారి.

కశ్యపుడు—దేవేంద్రుని తండ్రి. ప్రజాపతి.

తిమ్మభొట్లు—బ్రాహ్మణుడు.

పేరిశాస్త్రీ—బ్రాహ్మణుడు.

విష్ణువు—వైకుంఠనాథుడు.

వామనుడు—విష్ణుని యవతారము.

1, 2, 3, 4 బాలురు—వామనుని చెలికాండ్రు.

ఘోరశర్మ—పూజారి. ఆడంగివాడు,

దేవాంతకుడు—రక్షకభటాధికారి.

బ్రహ్మ—చతుర్ముఖుడు సత్యలోకపతి.

రుద్రుడు—కైలాసపతి.

నారదుడు—దేవరుషి.

ప్రహ్లాదుడు—విష్ణుభక్తాగ్రేసరుడు. బలిచక్రవర్తితాత.

దూత—విష్ణుదూత.

ఇంకను సమయానుకూలముగా దేవ దానవ భటులు వత్తురు.

స్త్రీ లు.

నటి.

అదితిదేవి—ఇంద్రునితల్లి. దేవమాత.

వింధ్యావళి—బలిచక్రవర్తి పట్టపుదేవి.

విషదంతి—ముండకుని పెండ్లాము.

శ్రీ
బలిబంధనము.

ప్రస్తావన.

నాంది.

శా. శ్రీకల్యాణగుణాన్వితాధికసుఖశ్రేయానవద్యుడు లీ
లాకాంక్షప్రకటప్రభావనటనోల్లాసప్రధానాఘృణ
స్తోకప్రాభవధర్మరక్షణవిలాసం డంతరాత్ముడు నీ
తాకాంతుండఖిలార్థసిద్ధు లిడి యశ్రత్వంతంబు మి మ్మొముతా.

[నాంద్యంతమున సూత్రధారుడు ప్రవేశించి]

సూత్ర—ఆహా ! నేటినాభాగ్యమహిమ మింతయన నలవికానిది.

తే. గీ. సకలవైదికతాకికార్చరణనిపుణ
మతులు సరసు లీసభికులశ్రమనము లలర
సేవజేసి ధన్యతఁ గాంచు శ్రీ జీవితంబు
గాన నెన్న మద్భాగ్యంబు శ్రీ ఘనతరంబు.

(తెరవంకఁజూచి) మారిషా ! నీ విటు లొకసారి రాఁగలవా ?

[మారిష ప్రవేశము.]

మారిష—బావగారు నేఁడు మహానందమున నున్నట్లున్నారు. కారణ
మడుగవచ్చునా ?

సూత్ర—అడిగి తెలుసుకొందువా ? ఇంతవఱకును దెలిసికొనలేదా ?

మారిష—చెప్పుకయే తెలిసికొనుట ప్రాకృతుండనగు నా కసాధ్యము
గాదా ?

సూత్ర—పండితసేవచేఁ గృతార్థుఁడవగు నీ విట్లనుట నీసుగుణవిశేషము బయల్పడుచున్నయది.

మారిష—అందులకు మీపెద్దల యాశీర్వాదమే యాధారము.

సూత్ర—నిజము. పెద్దలసేవయే యంతరంగవికాసమున కాధారము. అది యెవరికి లేదో వారియంతరంగము లంధకారబుధురము లగును.

మారిష—తెలిసినవార మని యనుకొనువారుగూడ నీపరమధర్మము నాచరణలో నుంచుకొన రేమికారణమో ?

సూత్ర—అదియే భగవన్నాయామహిమము. చెప్పెడి దొకటి, చేయు నది మఱొకటి. కావుననే మాయామయులై కర్మబద్ధు లగు చున్నారు.

మారిష—వారి నెటుల మనము గనిపట్టఁగలము ?

సూత్ర—మనము నిజముచెప్పినపుడు - నిజమను నమ్మకము గలుగక అబద్ధముగ భావించువారే కాదా ?

మారిష—అట్టివా రీకాలమున మిక్కిలిగ నున్నారునుమండీ ?

సూత్ర—మరికాదా ? నిజమును నిజమని గ్రహించువారు నూటి కొక రైన నుందురో - యుండరో యని యన్నను లోపములేదు.

మారిష—నిజమునుమా! ఎంతటికాలవైపరీత్యము తటస్థించినది బావా?

సూత్ర—అనునట్లున్నదా ? భగవానుఁడుగ వ్యాసమహర్షి విరచితధర్మ ప్రదర్శకచారిత్ర్యగాథలనే తప్పలనుచుండ సామాన్యకాల మని యె ట్లనవచ్చును ?

మారిష—అవును మరచితి. మనపురాణగాథలలోఁ జాలవఱకుఁ బర స్పరవిరుద్ధము లుండును అని లోకు లందుచే ?

సూత్ర—అందుననే సత్యాన్వేషకు లగుపెద్దలు చాలవఱకుఁ జింతిల్లు చున్నారు. వికాసాంతరంగశూన్యుల కట్లే యుండును.

మారిష—అంతరంగవికాస మెట్టివారికి గలుగునంటిరి ?

సూత్ర—అనుభవజ్ఞు లగుపెద్దలవలన సత్యాసత్యరూపకశ్రవణ మొనర్చి మనసపూర్వకముగ మధించి-నిధిధ్యాసలో నిత్యమగుసత్యమును గ్రహించి - అట్టిసత్యమును మరువక నమ్మి జ్ఞాపక ముంచుకొని - తనహృదయమం దెన్నడుగాని యసత్యమునకుఁ దా వీయక - నిర్మలమగు చిత్తముతో నెవరుదురో - వారికే యంతరంగ వికాస ముండును. తదితరులకు లేకుండును. మఱియొకముఖ్యమగు గురుతున్నది చూడు. తనలో నిజమును వస్తువు నెవ్వఁ డుంచుకొని ప్రేమింపఁడో వాని కేవలస్తువునందలి నిజమును దోపదు. తోచినచు నమ్మక ముండదు.

మారిష—సత్యము. న న్నేల పిలిచితిరి ?

సూత్ర—ఏదీ చెప్పట కవకాశ మిచ్చినావా ? నేఁ బిలిచినకార్యసంబంధముగూడ మనయిప్రశంస కుదాహరణముగా నుండునదియే లెమ్ము.

మారిష—అటులైనచో మఱియు మంచిదేకదా ?

సూత్ర—మనసాంఘికులచే నొకక్రొత్తనాటకప్రదర్శనము గావింపనెంచి నిన్ను బిలిచితి.

మారిష—ఏక్రొత్తనాటక మది ?

సూత్ర—బలిబంధనము.

మారిష—(స్మృతినభినయించి) అనఁగా వామనచరిత్రముగాదా ?

సూత్ర—అవును.

మారిష—అది క్రొత్తనాటక మెట్లగును ? పౌరాణికము గాదా ?

సూత్ర—చరిత్రము క్రొత్తది కాకున్నను, మనసాంఘికులు బ్రదర్శించుటయైనఁ గ్రొత్తఁగఁ గాకుండునా ?

మారిష—అగునుగాని, యిందేమివిశేషముగ నీతి కలదు. పైగా కథ
యంతయును శంకాసంకులమే గదా ?

సూత్ర—అందుననే మనము విధిగాఁ బ్రదర్శింపవలసియున్నది.

మారిష—సరేకాని బావా ! సత్యవ్రతుడగు బలిని పరిభవింప భగవం
తుఁ డవతరించినాఁడేమి ? అతఁ డేమిధర్మద్రోహ మొనర్చినాఁ
డనియో ?

సూత్ర—తినబోవుదు రుచి నడుగనేల. నీశంకలెల్ల నీప్రదర్శనమున
నభావము కాఁగలవు లెమ్ము. త్వరగాఁ బ్రారంభింపఁజేయుము.

మారిష—కృతికర్తపేరు జెప్పవైతివేమి ?

సూత్ర—ఇది మనకు సనాతనధర్మము గాన వినుము.

తే. గీ. చిత్తశుద్ధి భాషాసేవ శ్ర జేయలేదు
గాని, సుజనకృపాప్రాప్తిఁ శ్ర గన్నవాఁడు
కవి, కనక్తారనాటకశ్రగంధకర్త
తనరు చందాలకేశవదాసుఁడనఁగ.

మారిష—ఓహూ ! అట్లులైన మన కితఁడు చిరపరిచితుఁడే ?

సూత్ర—అగును. కవికి స్వప్నమం దివ్యదైవము సాక్షాత్కరించి వామన
చరిత్రమును నాటకముగ రచియింపు మని సూక్ష్మ నీయ
“బలిబంధనము” అనునామకరణ మొనర్చి వ్రాసినటు లాకవియే
నాయీవాగ్రూపమున మనవిఁజేసికొనుచున్నాఁడు గావున ప్రద
ర్శనానంతరమునగాని నిజమును విమర్శింప వలనుపడదు.

మారిష—చిత్తము. నే నిక నిష్క్రమింతును.

సూత్ర—మఱచితివా ? ఇ దేముతువు ?

మారిష—ఓహూ ఋతుగాన మున్నదికాదా ? ఇది శిశిరర్తుకాలము
కాదా ? (యోధించి) ఆహా ! సుసమయము. సుజ్ఞానదా
యకము.

తే. గీ. ఉన్నతము నిల్వబోదన్న శ చెన్నుదోచు
 నవని నశ్వత్థనింబపశ్చాత్తాల,
 లేమికూడ నిల్కడలేని శ లీలదోచు
 మావులను జూడ శిశిరర్తుమహిమకతన.

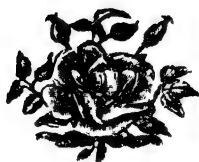
సూత్ర—అగును. బలీంద్రాదల సీచమహాన్నతులకువలెనే యీ
 శిశిరముతువు సృష్టి నైజమును బ్రదర్శింపుచున్నది.

(తెరలో)

ఓరోరిపండితమ్మన్యా! బలీంద్రునిచోన్నతులబేర్కొనెదవా? జాగ్రత్త.
 సూత్ర—సేనాని నముచివలె నున్నాడు. ఇటనుండరాదు. రమ్మ.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది—ప్రస్తావనము.

ఓం

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః

బలిబంధనము.

ప్రథమాంకము.

1 వ రంగము.

బలి సభామంటపము - పశ్చిమాచలము.

[బలి, నముచి, శంబర, కాలనాభాదిరాక్షసులు ప్రవేశము.]

బలి—మత్స్యాణసన్నిభులగు నోసాంఘికులారా !

ఉ. తీరెను తొల్తనుండి పలుశతీరులనేపెడికోర్కి, దేవతా

వారము రూపుమాపుతరి శ వచ్చె, నవక్రపరాక్రమంబుల

స్మిరలు మీరి, నాకము నశనిర్జరముం బొనరించి పేరుదే

గోరుడు సర్వసేనఁ బురి శ కొల్పి విజృంభ మొనర్చుడుద్ధతి.

నము—బలపరాక్రమసంపన్నులగు బలిసార్వభౌమునిబంధనముల కెన్నఁ

డేనిఁ బ్రతిహత ముండునా ? సర్వసిద్ధముగ నున్నాము.

శంబ—తథాస్తు. ఆహా ! నేటికిమేము ధన్యులము గాఁబోవుచున్నాము.

దుష్టాలముకలిమినిఁ గొరమాలినదేవతాధములకు లొంగిలొంగి,

గిరివనగుహలలోఁ డాగి, పేరుబెంపు మాసి జీవచ్ఛవములమై

పడరానియిడుమలఁ బడితిమి. ఇంక నైన దైవము మాకుఁ దోడ్పడు

గాక.

కాల—(అశ్చర్యముతో) ఆహా ! శంబరా ! ఇంకను శంకించుచున్నావా?
నిగ్రహానుగ్రహసమర్థులును, సర్వజ్ఞులును, భగవానులు నగు
శుక్రగురువరిష్ఠుల దయారసలేశము మనపైఁ బ్రసరించినది. మన
యదృష్టము ఫలించినది.

బలి—(తనలో) సత్యము. సత్యము. (ప్రకాశముగ) కాలనాథా ! ఆ
మహామహాసకు మనయెడల నెన్నఁడుగాని వేరుచూపు కలదా?
దయామయులైన మనయాచార్యోత్తముని వాత్సల్యప్రభావము
ననే, మన మింతటివృద్ధికి రాఁగలిగినాము.

శంబ—ఇందు న న్నొకసంశయము బాధింపుచున్నది గాన త్నమించి
తీర్పవలయు. గురువరున కెల్లపు డేకరీతి మనయెడ నిష్క-శంక
మైన దయయే యున్నచో, నడుమనడుమ నిట్లడుమ లేల
వాటిల్లుచున్నవి ? తలఁచుకొన్న వానికిఁ దరముగాని దేమున్నది?

బలి—(నవ్వుచు) వెట్టివాఁడా! ఇటులనుచున్నా వేమి? మనకర్మమునకు
వా రేమిచేయఁగలరు ? తప్పక మనమే యనుభవించి తీర
వలయును.

తే. గీ. కష్టసుఖములు ప్రారబ్ధగరిమచేతఁ
గలుగుఁదొలఁగును ప్రాణికోశటులకటంచు
విజ్ఞులగుపెద్ద లనుచుండ శ్రీ వినవౌ తప్పుఁ
బోవెవరికి దివారాత్రములనువోలి.

శంబ—(అశ్చర్యముతో) ఇది యింకను విచిత్రముగ నున్నది. చూడుఁ
డు. ప్రారబ్ధముచేతనే కలుగుకష్టసుఖముల కింక శుక్రాచార్యుల
వారియనుగ్రహ మే మవసరము ? ప్రయత్నములుమాత్ర మే
మవసరము ?

కాల—(వారింపుచు) శంబరా ! వేదాంతవితర్కముల కిది సమయము
గాదు. విశ్రాంతివీఁద విచారించుకొందము.

బలి—(వారింపుచు) కానిమ్ము. కాలనాభా! నీవు కొంచె మట్లూర కుండుము. (శంబరునితో) శంబరమంత్రీ! వినుము.

శంబ—చిత్తము. సెలవిండు. నాకెవ్వరుగూడ దీనికి సరియైనయుత్తరము నీయలేదు.

బలి—నేనుమాత్ర మంతటిసర్వజ్ఞుడను కాను గాని, త్రోసివేయు టుచి తము గాదని తోచినంతవఱ కెఱిగించెదను.

శంబ—చిత్తము.

బలి—ఒకని నిగ్రహానుగ్రహములకుమాత్రమే కాదు. సర్వకార్యము లకు, తత్ఫలాఫలములకు, వేయేల, సమస్తమునకును ప్రారబ్ధమే కారణ మనక వీలులేదు.

శంబ—సరి. బాగున్నది కాని, అసలు ప్రారబ్ధ మనగ నేమి?

బలి—కర్మము, భాగధేయము, దైవము, విధి, మొదలగునర్థములున్నవి కాని, జన్మసిద్ధమైనయర్థముమాత్రము “సంకల్పమే” అని చెప్ప వలెను.

శంబ—సంకల్పమున కేమిసిగతులు? దానిరూప మెట్టిది?

బలి—మాయామేయమై - యీశ్వరాధీనమై - అక్రమించి దేహిని భ్రమింపజేయునది.

శంబ—(పైకిజూచుచు యోచించి) ఏదోగొడవగమాత్ర మున్నది. కాని చక్కగ తలకెక్కుట లేదు. మహాప్రభూ! సంకల్పమనగ మీముఖ్యభావమేమో తేల్చి సెలవిండు.

బలి—కోరిక.

కాల—ఇక నైనదెలిసినదా?

సము—తలకెక్కినదా?

శంబ—(యోజింపుచు) ఏమీ? దేహికి కోరిక స్వాధీనమైనదికాదా?

బలి—కాదు. అగునేమో విచారింపుము.

శంబ—(స్మృతినభినయింపుచు) ఆ - కావచ్చును. దూరదృష్టికిఁ బాడ కట్టుచున్నట్లున్నది.

బలి—నిజము, శంబరా ! నిజము. ఇక్కడికైన మనము ధన్యులమే ! మనమందఱము సంఘమును సంస్కారము జేసికొని సత్యవ్రత దీక్షాబద్ధుల మైనాము గాన, తత్త్వభావలవలేశము మాయాంధ కారబంధురమగు మనదృష్టుల కంజనప్రాయమై కొలదిదూర మున్ననైన సత్యమును సత్యముగఁ గనిపింపించినందుల కెంతయు నానందించుచున్నాను.

శంబ—చిత్తము. ఇది నిజమే. సత్యసిద్ధియే సర్వవశ్యమని శ్రీమత్పరమ భాగవతశిఖామణులగు మీతాతగారు సెలవీయ వినినాను. కాని సత్యవ్రతము సిద్ధించునంతటిధన్యతములమే కావలయును.

బలి—దానికి సత్పురుషాశీర్వాదమే సాధనము.

శంబ—(స్మృతినభినయించి) మఱచితి, మహాప్రభూ ! అస్వాధీనమైన సంకల్ప ముదయింప దానికి భ్రమించి తా నందుకు కర్తనను కొని ధర్మాధర్మము లాచరించుటచేతనే నుఖదుఃఖరూపమగు కర్మపాశములకు దేహి బద్ధుడగుచున్నాఁ డనికదా దేవరవారి యభిప్రాయము ?

బలి—నిశ్చయము. నాయభిప్రాయమేనా ? అనుభవజ్ఞులయభిప్రాయ మును, సర్వశాస్త్రాభిప్రాయమునుఁ గూడ నిదియే ! చూడు. శంబరసచివోత్తమా ! కుశాగ్రబుద్ధితో నిందలిసత్యమును జాగ్ర తగ గమనించి సంకల్పపరంపరలం దేమాత్రము లక్ష్యముంచక యుదాశీనభావముతో నీశ్వరమహిమ కానందము నొందుచుండు టే దేహికి నిక్కమైనబాట.

శంబ—సంకల్పమున కుదాసీనుడగుటకుమాత్రము దేహి స్వతంత్రుడగునా ? అట్టియధికార మున్నదా ?

బలి—ఉన్నది-యున్నది. దేహి కిదియొక్కటే భగవంతుఁ డనుగ్రహించిన
యధికారము గాని మరియొకటి లేదు. దీనినే సత్యసిద్ధి, యోగ
సిద్ధి, శాస్త్రసారము, దేవరహస్యము నని పెద్ద లనుచున్నారు.

(అందఱు కరతాశ్చర్యములఁ జేయుచు దేశమాతనుఁగూర్చి

జయజయధ్వానము లొనర్తురు.)

నము—(సంభ్రమమున) కర్తవ్యము వెనుకంజ—

బలి—లేదు. లేదు. శంబరా ! మనసుకృతస్వరూపులగు శుక్రాచార్యుల
వారి దయామహిమమే యింతకు మూలకందము.

నము—ఆహా ! తప్పక. శంబరా ! సార్వభౌములు సెలవిచ్చినట్లు సత్పు
రుషశ్రేష్ఠతములగు మనయాచార్యోత్తముల కటాక్షవీక్షణమే
మనపై లేనినాఁడు మన బలపరాక్రమములును ధైర్యసాహసా
దులును గ్రుడ్డిగవ్వకైనఁ బనికిరావు. చివర కొక యడుగైన
నిడలేము. మనమంశముపై పూర్ణాభిమానము గల యామహా
మహుని సంకల్పబలమే మనల నితటి యుచ్చస్థితికిఁ దీసికొని
వచ్చుచున్నది. లేనిచో మనమెంతటివారము, మనశక్తి యెంతటిది.

బలి—(తనలో) నముచిబుద్ధికుశలత మెచ్చఁ దగినది.

కాల—బలే. బలే. మిత్రమా ! సేనానీ ! భక్తు లందఱిపక్షమున సత్య
మైన నీహృదయమునకు వినయపూర్వకవందనము లర్పించు
చున్నాను.

శంబ—(యోజించి తలపాకింపుచు) ఆహా ! నిజ మనక పీలులేదని చెప్ప
వచ్చును.

కాల—చెప్పవచ్చునా ?

బలి—మంత్రీ ! యింకను—

నము—(అర్హోక్తిలో) శంబరమంత్రీ ! నీవిందు విచారించునదేది? చూడు.

సీ. మనతోడ నెన్నెన్ని ర మారులో సురలోడి
 గతిలేక హరినిసంస్మృతు లొనర్చి
 చివరకుఁబీయూషశేవనమిషచేత
 మన తెల్విఁజేటలు ర మప్పి యుధధి
 మధియించిసుధను సకమగ్రంబుగా విష్ణు
 మాయాప్రభావ సంరథాయకమున
 వారలే మెసవి తీరప్రప్రతాపోద్ధతిఁ
 జూపి మనందఱి ర స్రుక్కజేసి

తే. గీ. ఉత్సహించెడి యమరుల ర యుచ్చదశను
 జూచి మన నీచదశలను ర జూచి శిష్య
 వత్సలుఁడు శుక్రసన్దురువరుఁడొకింత
 కనికరించె లేక మనము ర మనఁగఁగలమె.

బలి—నిజము. నిజము. నముచీ! నీవాక్యము లెంతయుఁ బూజ్యతరములై యొప్పుచున్నవి. ఆయమృతశేవనదినమాది పనికిమాలిన దేవతల కెంతటి గర్వము! యెంతటివిక్రమము! (నిట్టూర్పువిడిచి) అబ్బా! తలఁపున కాసంగతులు వచ్చినంతనే దండతాడితభుజంగమువలె క్రోధముద్రేకించి తీండ్రించును గదా. (ఒకవైపుదృష్టిసారించి) ఓరీ నాసహతా! మీపక్షమున నాఁడు సాయపడినరమాకాంతునియనుగ్రహము నేఁడు గూడ యున్నదని టిట్టిపడకునుమా? నీయాటల కంతము వచ్చినది. చూడు - నీకాయువు మూడినది. కడుపారఁగ్రోలిన యమృత మింక నీ ప్రాణముల నెట్లుగాంచెడినో చూచెదను. దేవపక్షపాతి యను బిరుదొందిన శ్రీవశిష్ట డెట్లు చక్రముబట్టునో తెలిసికొన వేగిర పడుచున్నాను.

మ. జనసమ్మాన్య, నమాయకు, స్మరమవిశ్వాసుస్మహాశౌర్యధై
ర్యనిధి, స్వీరు, విధేయు, వంశజు, నను శ న్వించించి నాఁ డాసుధన్
గొని నిర్జించిన మేటిపాపము మహాశౌర్యారాగ్నియై నిన్ను నీ
ఘనసైన్యంబులు భస్మసాత్కృతముగాఁ శ గావింపకెట్లా రెడిక.

కాల—దేవవారిని పరాభవించి నిర్జించు ప్రజ్ఞావంతుఁ డాయుండ్రహత
కుఁడేనా ? కాదు. మహాప్రభూ ! అంతటి బలము వానికి లేదు.
తా మాయమృతసేవనమునాటియుద్ధమున, సమస్తదేవనికా
యంబుల స్వమాయాబద్ధులంజేయ నందుఁ జిక్కుకొని బ్రతుకు
తెరవు గానక, యమృతమునందలి విశ్వాసగౌరవము లంతరింప
వారికి నిరంతరాభయదాయకుఁ డగు నారాయణుని శరణువేడి
తత్సహాయ్యంబున నింతటి గండరగండ్రైరి. విష్ణుఁ డపుడాపాడు
దేవతలకు సాహాయ్యపడకున్న నిద్రాదు లింతకాలము బ్రదుకఁ
గలరా ? ఇప్పుటి కెన్నియో సంవత్సరశ్రాద్ధములు గడువ
కుండునా ? నేఁ దమకు విష్ణువింపవలసినపనిలేదు. కాని -
తా మేలకో విష్ణునిపైఁ జేయివేయకున్నారు. మహావంశవృక్ష
నిర్మూలనమున కా నారాయణుఁడే వేరుపురువువంటివాఁడని నా
తలంపు. అతనిఁ జాటుఁజేసికొనియే గాలిలోని గడ్డిపోచలవలె
దేవత లిట్లు మిట్టి మిట్టి పడుచున్నారు.

నము—(స్వగతము) కాలనాభుఁడు ప్రభునకు మోమోటఁబడక నిజము
బలుకుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగ) మిత్రమా ! కాలనాభా ! నీ
మాటలు నిక్కువములే కాని- విష్ణు నెదిరింపకుంటుకుఁ దగు
కారణ మేదేని యుండకపో దనుకొనియెదను.

శంబ—కారణ మేమున్నది. భాగవతాగ్రగణ్యులని ప్రశస్తిగాంచిన
ప్రహ్లాదులవారిపౌత్రు లగుటచేతనేమో యని నే ననుకొను
చున్నాను.

బలి—సమర్థులును, సహచరులును నగు మీరు నామనం బెఱుంగకపో
లేదు గాని- వినుఁడు.

తే. గీ. సత్య ధర్మ దయావ్రతాశక్తమతులు
పరమవైరాగ్య భాగ్యవైభవనిరతులు
సచ్చిదానందమయలక్ష్మ్యసౌఖ్యనిధులు
బ్రహ్మణులు వారియెడ హరి శ పక్షపాతి.

పరహృదయము లప్రత్యక్షములు గావున- సృష్టిలో నేప్రాణిహృదయ
మెంత నిర్మలమైనదియో మన మెట్లు గనిపట్టఁగలము? ఆసుర
గుణముల కాతఁడత్యంతవిరోధి యనక తప్పనిసరి. అట్లగుట
చేతనేకదా మన మాసురగుణముల వర్జించి కల్యాణగుణములని
యు, భగవద్విష్ణుమలనియు, శాస్త్రములు వచించు సత్యవ్రతాది
బంధబంధులమైతిమి. సర్వేశ్వరసంకల్ప మత్యద్భుతము. అవాఙ్మా
నసగోచరము. సాక్షియై, యంతర్యామి యను గొప్ప బిరుదు
వహించిననిర్వికారుఁడు తప్పునడుచునా? నడువఁడు. మనదేతప్పు.
(లెంపలువేసికొనుచు) ఆతని మహామహిమముగల లవలేశమైన
గ్రహించుటకు గొప్పయోగ్యత కావలయును గాని సామాన్య
లకు మనబోంట్లకు తరముగాదు. ఇంతకు శ్రీహరినిఁ గూర్చి
యిదమితమని చెప్పుట కెవ్వరికిని సాధ్యముగాదు. ఆతఁడు
స్వతంత్రుఁడు. అప్రమేయుఁడు. నిత్యసత్యస్వరూపుఁడు. నిరంకుశ
ప్రతిభాభాసమానుఁడు. గాన—

తే. గీ. కర్మనామకసూత్రసంగ్రహమొచ్చి
వచ్చెనా కృప, తిమ్మిని శ బ్రహ్మిణీజేయుఁ
దీరెనా కృప, బ్రహ్మిని శ దిమ్మిణీజేయు
నీశ్వరేచ్ఛ మరల్పఁగ శ నెవ్వఁడోపు.

ఎట్టివారుగాని భగవదీశ్వరుని గ్రహింపలేరని నేను స్పష్టముగఁ జెప్పఁగలను. నే నాతనిపై నిరంజన జేయివేయుట కెట్లు సాధ్యమని తలంపఁగలను.

శంబ—అబ్బా - నాకేమో గొడవగ నున్నదండీ. ప్రారబ్ధ మెక్కువయో, యీశ్వరేచ్ఛ యెక్కువయో, సత్పురుషాశీర్వాద మెక్కువయో, తోచక చిత్తము లోలోనఁ బెనుచుకొని ముప్పరిత్రాడువలెఁ గనఁబడుచు విడిబడుచు విసుగుచున్నది.

కాల—శంబరా ! మిన్నకుండుము. ఇంకను జెప్పుచుండఁగ నే యడ్డువచ్చెదవేమి ?

బలి—(కాలనాథునివారిందుచు) నీ వట్లుండుము (శంబరునితో) శంబరా! సత్యము సరిగ సిద్ధింపనికారణమే కాని నీకుఁ గొవడగానుంటకు వేరొక కారణము లేదనుకొందును. కాని , వినుము. సత్యమైన యీశ్వరసంకల్పపరంపరను దేహి దురభిమానముతో దనదిగా నెంచి గర్వించి చేసిన సుకర్మమష్కర్మఫలానుభవమే ప్రారబ్ధమనఁబడును. అనఁగా ఒకనిసాత్తునుదొంగిలించినవాడు శిక్ష కెట్లర్హుండో యట్లు. మఱియు నట్టి ప్రారబ్ధము ననుభవింపఁజేయు కాలవస్తురూపము లీశ్వరేచ్ఛానిర్మితములు గానఁ దత్ప్రారబ్ధానుభవమీశ్వరేచ్ఛయనఁబడును. వెండియు, అట్టి యీశ్వరేచ్ఛాసముదాయమును నిరూపించుట కాదర్శప్రాయములే వేదశాస్త్రములు. వేదశాస్త్రాదిసమస్తచరాచరాత్మకసృష్టి నెల్ల దన యాజ్ఞలో నుంచుకొనువాఁ డీశ్వరుడనఁబడును. అట్టి సర్వేశ్వరున కాలయప్రాయముగ హృదయము నర్పించి భక్తి యను పాశముల నతని నందు బంధించి యానందించువారు సత్పురుషులనఁబడుదురు. గాన శంబరా ! నీవడిగినవారిలో నెవరెక్కువో యోజించుకొనుము.

శంబ—చిత్తము. ధన్యోస్మి. ధన్యోస్మి. నేఁ డెంతటి సుదినము.

నము—మఱికాదా నేఁ డన్నివిధములను సుదినమే.

కాల—సరే; ఇక నిందిరారముఁడు మనకు సాధ్యుఁడు గానివాఁడే
కదా ?

బలి—మనకేనా ?

ఉ. మాప్రపితామహులు రరమాధవుతోడ విరోధమూని తా

రప్రతిమానఘోరతపరమద్భుతదీక్ష నొనర్చి దుర్లభ

ప్రప్రథితంబులైన వర వర్గము బ్రహ్మయొసంగఁబొంది మృ

త్యుప్రియులైరిగాని హరినోర్చి జయంబునుగాంచగలిరే.

అంతటి మహామహులగు హిరణ్యక్షహిరణ్యకశిపులగు మాముత్తాత
అంతటివారే అటులైనప్పుడు మనమనఁగ నెంతటివారము, మనశక్తి యెం
తటిది, కాని, జగత్స్పృశినితిలయహేతుభూతుండగు వైకుంఠునితో విరో
ధింపఁగూడదని నాయభిప్రాయము. సకలశ్రేయోదాయకమగు నొక
యుపాయము సత్పురుషులవలన వినినవాఁడఁ గాన నదియే ముఖ్యమగు
కర్తవ్యమైనది.

శంబ—ఏదది ?

బలి—శ్రీహరి కేయమార్గము లిష్టములో మన మామార్గములనే
యవలంబించి బాగ్రతగ నడచుచుండుట ! మఱియొక రహస్య
మున్నది చిత్తశుద్ధిగ నందఱు వినుడు.

అందఱు—చిత్తము.

బలి—సచరాచరజీవకోటి కాధారమగు భూమ్యాదిసకలలోకములకేది
యాధారమో ! సర్వేశ్వరు నుద్బోధించుటకును, సందర్శించుట
కును, సంస్తుతించుటకు నే పవిత్రాక్షరశబ్దమాధారమో, బ్రహ్మ
నందనుఖసంధానమొనర్చుట కేమహావ్రత మాధారమో అట్టి

నిమ్మశంకమైన సత్యవ్రతమును హృదయమునఁ గఠినదీక్షగ
నెలకొల్పుకొని తదాచరణమం దప్రమత్తులమైయున్నఁ జాలును.

కాల—దాన నే మగును?

బలి—తప్పక శ్రీవరుఁడు మనకు నశుఁడై తీరును.

శంబ—సమ్మకమేమి?

బలి—త్రికరణశుద్ధిగా నాకు సమ్మకము.

శంబ—ఎట్లు?

బలి—సత్యసిద్ధిగల్గిన సత్పురుషప్రసంగశ్రవణమునను బహుకాలమన
నమహత్వమునను.

శంబ—ఇంతమాత్రమున సమ్మకము సిరపడునా?

బలి—తినఁబోవుచు రుచినడుగనేల? మీరును నాయునుచరులే కాన
కానున్న కార్యసిద్ధి ముందు మనకు స్వానుభవమునఁ గాన
వచ్చునుగదా?

శంబ—అట్లులైన మనమిప్పుడు దేవతల పైకి దాడి వెడలనున్నాము. దేవ
తలంద తాహరికి మిక్కిలిప్రేమాస్పనులు. దేవతల యరికాలునఁ
గించిత్తుములునాటినను ఆనారాయణునొడలెల్ల గళలుఁగ్రుచ్చి
కొనినట్లు తలఁడిలుచుండును. అట్టి పరమాభిమానియైన వనజా
క్షుఁడు మనమిప్పుడేగి చేయుదేవతాపరాధవము సహించునా!
సహింపఁడు. తుమింపఁడు. (స్మృతినభీనయించి) అమ్మయ్యో?
సహించుటయే? ఆనాఁడు మనందఱి మోసగించి దేవతల కమ్మ
తమువోసినతరి నిర్జరులకు మనకు జరిగినఘోరసంగ్రామమున
భవన్మాయాబద్ధులైన యమరులు ప్రాణావశిష్టులైరని గరుడవా
హనారూఢుఁడై తగుదునమ్మాయని పిలువనిపేరంటముగనచ్చి
మన శూరులనెందఱిఁ దన చక్రధారఁబరిమార్పలేదు. అయ్య

య్యో! మీకందఱకాసంగతులు మరపునకువచ్చే నేమో కాని
నాకుమాత్రము తలఁచికొన్నపుడెల్లను యరికాలిమంట నెత్తి
కెక్కుచునే యున్నది.

సము—ఇది మాత్రము నిశ్చయమే ! ఆనాఁడు నారాయణుఁ డట్లడ్డు
పడనిచో నమరులు నామావశేషులై బహుకాలము గతించి
యుండును.

కాల—ఆయమరులుండనీ మండనీ మత్తేమైనఁగానీ ఘటించినపరాభ
వమో! శివశివా! అంతటిమరవస్థ పగనారలకైన రావచ్చునా ?
మనముగావున కాలానుసారముగ మొండిప్రాణముల నిలుపు
కొని దినములఁ గడుపుకొనుచున్నాముగాని—

బలి—సరే వెనుకటివలె మఱల నిపుడుగూడ శ్రీహరి దేవతలకు సాయ
పడునంచురా ?

అందఱు—నిశ్చయముగ, తప్పక ముమ్మాటికి.

బలి—తప్పు తప్పు. ఆతఁడిప్పుడురాఁడు. అట్లువచ్చుట కవకాశములేదు.
చూతుముగదా త్వరపడనేల—

శంబ—ఏలరాఁడు—

బలి—ఎట్లు రాఁగలఁడు? అతనికి ప్రియమగువర్తనము మన మవలంబి
చితిమిగదా ?

శంబ—నా కివియన్నియుఁ దెలియవు. ఒకవేళవచ్చినచో నెట్లు?

బలి—వచ్చినచో నని యడుగుచున్నావా ? వచ్చినచో మనకు యుద్ధ
ములతోఁ బనియే లేదు. అడుగవలసినమాటలు రెండుమూఁడడిగి
యట్లుపైనిఁ జేయవలసినిపనిఁ దగునట్లు సేయుదుము.

శంబ—ఆపని యేదని యడుగవచ్చునా ?

బలి—పనిలేదుకాని అదియు మీరెల్ల రఱిగినదియే.

శంబ—నాబుద్ధి కనలే తోచుటలేదు సరికదా; నముచికాలనాభానులుఁ గూడ గ్రహించినట్లు కనుపించుటలేదు.

సముక్తకాల—నిజమే మహాప్రభూ ! దేవరవారి యాశయముమాత్రము గూఢముగ నున్నది.

బలి—ఏమంతగూఢము గాని, వినుడు. దేవతలు మనకు దాయాదులు. వారితో మనము భాగమునకై పోరుటధర్మవిహితమే. కాని విరుద్ధముగాదుగదా! మఱియు తన కత్యంతప్రియమైన సత్యవ్రతులము, ధర్మరతులము, బ్రాహ్మణహితులము, ఆసురగుణదూరులమైన వారము. ఇంకను సర్వవిధములఁ దన భక్తికోటిలోనివారమును తన కేయపరాధమునుఁ జేయనివారమును. ఇట్టి మనపై నతఁడేల వైరమూనును.

శంబ—వైరమూనును. వచ్చును. తా మడిగినమాటలకు మారుపల్కుఁ డు. మార్కొనఁ గడంగుననుకొనుడు. అప్పుడెట్లు ?

బలి—అటులైన నింక నడుగునదేమి భగవానుడగు శుక్రాచార్యకృపా కటాక్షవీక్షణప్రభావముచే నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగిన విశ్వజిద్యాగఫలబలాతిరేక బలిచక్ర్ర పరాక్రమశక్తి కారణంబు లోబడుట సిద్ధము.

అందఱు—తథాస్తు. తథాస్తు.

శంబ—ఇంతవఱకు సంకల్పమున్నదికాన హృదయము తృప్తినొందినది.

[శుక్రుడు ప్రవేశించును.]

బలి—ఆచార్యోత్తముని పాదారవిదములకు భక్తిపూర్వకపదనములు.

(అందఱు నట్లొనర్తురు.)

శుక్రు—మనోవాంఛాఫలసిద్ధిరస్తు - దిగ్విజయోస్తు.

బలి—(చేమోడుప్రత్యో) మహాత్మా !

ఉ. ఓగురుదేవ! లోకముల నోర్పుమహాత్మముగల్గు విశ్వజిద్యాగమొనర్పఁ దారిచి రథాశ్వధనుఃకవచాదిసాధన

శ్రీగలిగించి తీరు జయసిద్ధియొకండు యటుండు వేగ నా
కీగదె దేవతాభిషము శ కేగద నాశిషపూర్వకంబుగఁ.

(అని నమస్కరింపుచున్నాడు.)

శుక్రు—(బలినిలేవనెత్తి) వత్సా ! బలిసార్వభౌమా ! ఇంకను సంశయ
మున్నదా ! పదునాలుగులోకము లెత్తివచ్చినను నీకు రణంబున
విజయము సిద్ధింపకతప్పదు. నీమనమున ననుమానింపకుము.
త్రిలోకాధిపత్యము నీకరగతమైనదని భావింపుము.

ఉ. శ్రీమహానీయవైభవ విశేషనిరంతరభాసమానచి
తామణిపీఠి నిన్నునిచి శ తత్పురినాకము నిండదానవ
స్తోమము నింపి సర్వసుఖసాధూర్వహులొనటఁ జేసియంత సు
త్రామముఖామరాళికి సతంబని బిచ్చపుపెంకులిచ్చెదఁ.

అందఱు—తథాస్తు. తథాస్తు. (అనుచున్నారు.)

బలి—గురూత్తమా ! మా కానాకముపై దండువిడియట కెప్పుడు
ముహూర్తము నిర్ణయించెదరో నెలవిచ్చెదరుగాక.

శుక్రు—ఎప్పుడోనా ? నేడే నిర్ణయించినారు. పయనమున కాయ
తుండ వగుము. లె మ్మాలసింపవలదు.

బలి—ధన్యోస్మి. ధన్యోస్మి. (అందఱు సంతోషమున నిష్క్రమితురు)

2 వ రంగము—విజనప్రవేశము.

[ముండకుడు ప్రవేశము.]

ఎన్నిదినచులకు నాకొరిక నెఱవేఱబోవుచున్నది. భగవంతుడు నామొఱ
నేటికాలించినాడుకాబోలు. అన్నన్నా ! ఎంతకాలమాయె.
సముద్రమధనసమయమున నమృతకలశముఁ జేతఁబుచ్చుకొని
యాయుర్వేదవేదియైన ధన్వంతరి క్షీరసాగరమునుండివెడలి గట్టు
నకు చేరిచేరక ముందే స్ఫురల్లమోసగించుటకసాధ్యులు, మాదానవు

లెల్లరు బలాత్కారముగ నాతనిచేతనున్న సుధాకలశము నూడ దిగిచికొని యొకనిచేతిలోనిదింకొకడు వానిచేతిలోనిది మరియొకడు లాగికొనుచు పరస్పరకలహములకుప్రకమించి సంకులముగఁ బెనఁగికొనుచుండ, చేతఁగానివాడచుగదా యూరకుండ కూడదు ? నేనుఁ గూడ నమృతాపేక్షచేవచ్చినవాడనే గాన నప్పటికి నికుంభునిచేతిలో నున్నయమృతకలశము లాగికొందమని చివాలుననాగుంపులోనికిఁ బరువిడితి నంతవెంటనే వేయిమడుగులబరువుగలగుద్దు నాగూడలసంతున నెవఁడో గుభాలునఁగ్రుద్దెను. అంతే నాకుజ్ఞాపకము. నే నపుడు భూమినొటిఁగితిఁగాఁబోలు. అనంతర మేమిజరిగెనో, కాని, స్మృతిగల్గినేను కనులవిచ్చిచూచువఱకు ఓయిబాబో దేవాసురసంగ్రామము మహాఘోరముగ జరుగుచున్నది. లెక్కలేక రాక్షసవీరులకళేబరములు పర్వతములచాచ్చున భూమిఁబడుచున్నవి ఆ పర్వతమునకుఁగుండెలవిసి పీనుగులచాటుఁ జేసికొని యెట్లో యీవలఁబడినారు. తదుపరి నారాయణసహాయకులై దేవతలుసంపూర్ణముగ దైత్యులబరాధవించిరట. ఇంతకు మహానుభావులు శుక్రాచార్యులవారికృపచేదచ్చి నమావాండ్లెల్లరుబ్రతికి సాధనసామగ్రిబొంది నేటికి మహాత్సారముతో స్వర్గముపైకిఁ దాడివెడలినారు. తప్పకవిజయము వచ్చుచనినారుఁగూడ ధైర్యముగనేయున్నది. నే నీరక్కసిదండులోఁగలిసి స్వర్గముఁజేరి నాకోరికఁ దీర్చుకొనఁ బ్రయత్నించెదను.

(ముందుకుఁ జూచి) ఎవరోయిటువచ్చుచున్నట్లున్నదే ?

[మాయావి—ప్రవేశము.]

మా—ఎవరిచట (పరికించి) ముండకుఁడా.

ము—ఓరి నీతల్లికడుపువర్థిలా ! యిక్కడికిఁబోదుకొచ్చావు?

మా—నీ వెందుకొచ్చావు ?

ముం—నేనా-పూరకే-కాని-నీ వెందుకొచ్చావో చెప్పు.

మా—నేనూపూరకేవచ్చానురా.

ముం—నేను పిచ్చివాడననుకున్నా వాయేమి ? పనిలేకుండా పూరకే
రావడమేమిటమ్మా ?

మా—నేనుమాత్రము వెట్టివాడననుకున్నా వాయేమి నీవుమాత్రము
పూరకే ఏలాగొచ్చావోచెప్పు ?

ముం—అంతా వికటంగా మాట్లాడుతావే.

మా—అన్నీ విపరీతభావములేనే.

ముం—ఓహో ! మాటమాటకు వితర్కమేనె.

మా—మంచిభావమైనను నీదగ్గర మాలిన్యమొందుచున్నదేమి ?

ముం—నోరే త్తనీయవె.

మా—మాటాడనీయవే.

ముం—సరే బాగున్నది.

మా—మంచిసరసముగనున్నది.

ముం—(కోపముతో) మాత్రండ్రి- వెళ్ళు- నీదారినినీవు వెళ్ళుబాబూ!

మా—నీదారినినీవె వెళ్ళరాదూ-నేవెళ్ళుటకు నీయాజ్ఞయేల ?

ముం—ఒరేవ్! నాకు రాద్రమెక్కుచున్నది. మంచికే నే మంచివాడ
గాని-లేనిచో నాయంతవెట్టివాడేలేడు.

మా—రాద్రమెక్కితే-నేనుగూడ నీతాతనే.

ముం—ఏమిచేస్తావో చెప్పు.

మా—నీవేమిచేస్తావో చెప్పు.

ముం—షీకినొక్కి పారవేస్తేస్తా.

మా—పిలకనూడలాగేస్తేస్తా తెలిసిందా ! (నవ్వును)

ముం—(తనలో) ఏడిముండముయ్య-గుండగొయ్యరకంబో మొదటి
వాడుగనున్నాడు. సంగతి నేదైనఁ దెలుసుకొందమనుకుంటె
మొద్దుముండకొడుకు అడ్డదిడ్డముగ వాదులాడుచున్నాడే-వీని
మర్క మరయుమార్గ మిది కాదు-వేరుత్రోవఁ ద్రొక్కెదను (పగ్గి)
బావా ! మాయావీ (వెన్నుఁ దట్టుచు) నీసంగతియెట్లుండునో
చూతమనుకొనినకొలఁది కల్లుద్రావినకోతివలె నీలాగెగిరిపడు
చున్నా వేమి ?

మా—(ఎద నిమురుచు) అటులనా బావా ! యెంతవఱకేగునో యని
యెక్కించినకొలఁది శివమెత్తిన నక్కవలె చిందులాడుచున్నా
వేమి ?

ముం—అదిగో మరల నీవికటపుత్రోవకే పోవుచున్నావు.

మా—ఇదిగో తిరిగి నీవంకరమార్గమే పట్టుచున్నావు.

ముం—సరే-అట్లులైన—(ఆర్థోక్తిలో)

మా—సరే-అట్లులైన—

ముం—ఉండరా-మాట సరిగా చెప్పనియ్యరా.

మా—ఆగరా-చక్కగా విననియ్యరా.

ముం—చీకుకంపరాకాసిగాడిదవే.

మా—మొండిబండముండకొడుకువే.

ముం—(మాయావిచేతులఁ బట్టికొని మరియొకచేత నోరుమూసి) ఇత
మనలో నెవరు వికటముగ మాట్లాడినను శుక్రాచార్యులవారిపాద
ములుఁ దప్పినట్లే.

మా—(పై విధముననే ముండకునినోరుమూసి) మాటలలో నెవరు
మర్కముగ మాట్లాడినను కులదేవతగుడి కూలఁ దీసినట్లే.

ముం—సరే-నాకుసమ్మతమే.

మా—మంచిది-నాకుఁగూడ యిష్టమే.

ముం—అటులైన మొదట నీ విటకెందుకువచ్చితివో చెప్పుము?

మా—నీకన్న వెనుకవచ్చినవాడను ముందుగ నాసంగతినెట్లుచెప్పెదను.

ముం—(తనలో) వీడేదోనాకన్న గొప్పయోచనతో నున్నట్లున్నాడు.
లోతు లాగెదను. బావా! అటులైననాసంగతినే మొదట చెప్పె
దవినుము.

మా—సరే చెప్పుము.

ముం—ఇప్పుడు మన వారందఱు స్వర్గముపైకి దాడి వెడలుట నీ వెఱి
గినదేకదా ?

మా—అ! ఇంద్రాది దేవతలఁ బారదోలుటకు.

ముం—నేను యుద్ధభటులలోనివాడఁ గాకపోయినను మనసేనలోఁ
గలసి స్వర్గమున జరుగబోవు దేవాసురమహాసంగ్రామాభ్యుత్త
ములను యమరవాహినీనందనవనాది విచిత్ర వైభవములను
కన్నుల పండువుగఁజూతమను తలఁపుగలిగి స్వర్గమునకుఁ బోవు
దమా వద్దాయని యోజించుకొనుచున్నాను.

మా—ఓరి తెలివితక్కువనాయనమ్మా ! నీ విపుడు స్వర్గమునఁజూచు
కొత్తవింతలేమున్నవి. సముద్రమధనమునకుఁ బూర్వము మన
మహారాజు బలిసార్వభౌముఁడు పాలించి విడిచినస్వర్గముగాదా?
నీ వపుడు చూడలేదా?

ముం—నే నపుడు మీకన్నుల కగపడునట్లున్నానా ? నన్ను రానిచ్చే
లాగున్నారా? పోనీ పాపమని యెప్పుడైన దీసుకవెల్సినారా?
నన్ను చీమలదోమలలోనైనఁ గణించినారా ? అనఁగూడదు
గాని, బాబూ! మనకులమంతపాడుకుల మెక్కడలేదురా? కొం
చెమధికారము రాగానే చిగిరెంత సింగారమట్లు యెగసిపడుచుం
డురు. అందుననే కాదూ మనవాండ్ర కైశ్వర్యమేలేదు. సరి
కదా ఉన్ననూ మూఁడున్నరరోజులకన్న మిగిలి నిలువలేదు.

మా—సరే ! మీరసీయకు. నోరుగట్టిపెట్టుము. గోడలకు చెవులుండును. రానురాను శ్రుతిమించి రాగమునకు దిగుచున్నదే! నేను గావున క్షమించితిని. మరియొకడైనచో నిన్నిప్పటికిఁ గాళ్లుజేతులఁగట్టి చచ్చినకుక్కవలె జరజరమని యీడ్చుకపోయి న్యాయస్థానమున నిలువబెట్టి నాలుక జీలికలుజేయించి పర్వతాగ్రము నుండి పడఁద్రోయింపకపోయినాఁడా ? నీవు నలిగి నాశనమై నాయనమ్మతో గలియకపోయినావా ?

ముం—ఆ- ఇంతమాత్రమునకేనా? తప్పేమిలేకయేనా ?

మా—తప్పేలేదా ?

ముం—ఏది ?

మా—స్వకులదూషణము స్వమితదూషణము తప్పుకాదనుకున్నావా? జాగ్రత్త! ఇకనైన తిన్నగ మెలగుము. ఊక్క జీల్చివేసెదను. (పిడికిలిజూపును.)

ముం—(భయమున) అమ్మబాబో! తెలియకు నాతండ్రి తెలియని వాగు డనుకో. నమస్కారము, వందనము. (కాళ్ళపైబడును.)

మా—సరే. క్షమించితి లెమ్ము. (లేచుచు.) ముండకా ! బలిసార్వభౌముని శాసనము నీవు చక్కగా గుర్తెఱుంగనట్లున్నావేమి ?

ముం—నే నసలే యెఱుంగను బావా!

మా—నీవు నాటినుండి సంఘములో లేవా యేమి ?

ముం—ఆ. ఉన్నాను. ఏముండుటలే. లేనివాండ్రలో జరుయే.

మా—మతిమాలినమాటలు మాట్లాడెదవేమి ?

ముం—అవును. నిజమే నాయనా !

మా—అనఁగ-

ముత్తె—ఏమున్నది. సాటనుండి మన సంఘములో నాతనువుమాత్రమున్నది. మనసు లేదు.

మా—ఎందుచేత. నీమనసెక్కడున్నది ?

ముం—అందుకొకకేగదా యిట్లాంటిగ యోజించుకొనుచు నేది తోచక మిడుకుచున్నాను.

మా—అబ్బా ! విసిగింపకు. ఎదుకొకకో త్వరగాఁ దేల్చిచెప్పు.

ముం—సాయమేమైనఁ జేసెదవా ?

మా—చేసెదవా యేమిటి. చేసి తీరవలయును. మన సార్వభౌముని శాసన మిదియే. మహాప్రచండతరమైనది. అనేక సంఘసంస్కారములు జరిగినవి. జరుగుచున్నవి. ఇంకను జరుగ నున్నవి. నీకు సంక్షేపముగ ముఖ్యములఁ జెప్పెద వినుము.

ముం—సావధానుడనై యున్నాను.

మా—

సీ. వేదశాస్త్రాచార్య శ్రీ విప్రవిద్యేషియై

మనసంఘమున నుండఁజనదేవండు

సర్వేశ్వరమహాత్మ్య సదశద్విలాసముల్

పరిహసించి యొకండుఁ శ్రీ బలుకరాదు

మత కుల దేశభీమానము ల్లవమేని

నిరసించువాఁడు మరన్నింపఁబడఁడు

ధర్మ సత్య దయావ్రతంబుల నిర్దుష్ట

బుద్ధి నెల్లరొనర్పఁ శ్రీ బూనవలయు

తే. గీ. పాపకృత్యంబులనుఁబొరరపాటుకలిమి

నెవ్వఁడెపుడేనిఁ జేయనూహింపఁదగదు

పొరుషజ్ఞానకీర్తులఁ శ్రీ బ్రబలిలోక
ముల జయించి ప్రాభవమునఁ శ్రీ బొదలవలయు.

ఇందుల కెవఁడుతప్పినను -కఠినశిక్షాపాత్రుఁడు గాకతప్పఁడు.

ముం—అనఁగా ?

మా—జీవితాశ మానుకొనుట.

ముం—ఆ ! అటులనా - నేనెఱుంగజూమా - ఇదియొక పెఱుంగకపోవుటేమి
లే - నేనెట్లున్నానో - యేమిభక్షించితి నో - మాత్రమెఱుంగుదునా.

మా—అవును. అదేమోయింకను చెప్పవేమి.

ముం—ఏమున్నది స్వర్గమునకెటులనైనఁ జేరుకుందామనియే.

మా—స్వర్గముపై నీకింతగాఢప్రేమకును చిత్తభ్రమకును కారణమేమి ?

ముం—చెప్పిన నీకోమికోపమువచ్చునో యని సందేహించుచున్నాను.

మా—కోపమెందులకు - తెలిసి తెలియనిప్రమాదముల సరకుసేయక నా
తెలియునంతవఱకు నిన్నుదిద్దుపాటుజేసికొందును. మనసంఘని
బంధన లిపుడే చెప్పియుంటి మరచిపోతివా ? మనసునకెక్కనే
లేదా ?

ముం—ఎక్కకేమి - చక్కగానే తెలిసినవి. కాని, పొరపాటుల తప్పుక
క్షమింతువా ?

మా—అవశ్యము - ముమ్మాటికి.

ముం—అట్లులైనవినుము. నేను సముద్రమధనసమయమున నట్టివంతలఁ
జూడ నటకువచ్చితిని. పర్వతమునకు జుట్టినపాము విషముఁగ్రక్కి
నపుడు, సాగరమున హాలాహలముపొంగివచ్చినపుడు నాతల్లి
కడుపుచలువఁదనముచేత నెట్లో ప్రాణంబులుదక్కి బ్రతికితిని.

పిదప-కామధేనువు, కల్పవృక్షము, ఐరావతము, ఉచ్చైశ్శ్రీ
 వము మొదలగు దివ్యవస్తువులన్నో పుట్టినవి. తమపరి, అబ్బా !
 బావా ! తలచికొన్నంతనే యెడలు పులకరించుచున్నది చూడు.
 (చూపును)

మా—సరే-చెప్పుము.

ముం—అప్పురసలట ! ఓహో ! ఎందఱుపుట్టిరో నీవుజూచితివా ?

మా—చూచితిని. చాలమంది.

ముం—అందులో మొదటఁ బుట్టినదిచూడు. మెఱుపువలె తళుక్కు మని
 పించినది. దానిపేరేమి ?

మా—నాకుమాత్రము పేరేమి తెలియును. ఇంకేమైన గుర్తులున్నఁ
 జెప్పుము చూతును.

ముం—సరే ! బాగున్నదే ! గుర్తులు చూచియేడ్చితే నిన్నడుగుటల ?
 అది యట్లుతళుక్కుమనుటతోడనే నే నేమైతినో, నాకే తెలి
 యదు. మూర్ఖిల్లితిఁగాఁబోలు. నాకు స్మృతివచ్చుసరికి యమృత
 కలశము జే నిడికొని ధన్వంతరి వచ్చుచుండెను. వాండ్రేమైనో
 నా కెవరును చెప్పట కవకాశమే లేకపోయినది. దేవాసుర
 యుద్ధానంతరమునమాత్రము స్వర్గమందున్నారని తెలిసినది. దాని
 నెఱ్ఱిన స్వర్గమున నాకుఁ జూపితివా నీముంటిముందు మరియొక
 జన్మమునఁ గుక్కనైపుట్టి నీఋణముఁ దీర్చుకొందును.

మా—దానిఁ బ్రేమించితివాయేమి ? అందులకేనా నీ విట్లు మతిమాలి
 యుండుట ?

ముం—అవును (నిట్టూర్పువిడుచును)

మా—ముండకా ! ఇది సంఘనిబంధనలలోని ముఖ్యమైనదురాచారము
 గాన త్వరగా నీమనసు మార్పుకొనుము.

ముం—బావా ! భయముమాని నిజము జెప్పెద ఊమిపుము. మనము మొదటినుండి స్వేచ్ఛావిహారులము. నడమంత్రపు నిబాధన లిపుడు వచ్చినవేమో నే నెఱుంగను. నిబంధనలురానీ-నిర్బంధ ములురానీ మీరెల్లరు కత్తికొకకండగా నన్ను నఱుకనీ, నేను చావనీ. నామనసుమాత్రము మరలను.

మా—(తనలో) వీడు నిజముగ విభ్రచుముఁ గొనియున్నాడు. సామాన్యముగ వీని పిచ్చివదలునట్లులేదు. (ప్రకాశముగ) ముండకా ! మహారాజాజ్ఞ మిక్కిలి కఠినమైనదిసుమా ?

ముం—మరణమన్న వెఱపులేనివానికి, మహారాజాజ్ఞ యెననేమి, మరే మైననేమి ?

మా—(తనలో) నిజమయినసంఘాభిమానినగు నేనిపుడు వీనినెట్లునిర్బంధించి బాధించినను నా కధికారమున్నది. కాని, మార్గమిదికాదు. నేను నిర్బంధించి దండించినకొలంది వాడు మాత్సర్యముతో తెగువకుఁ బూనుకొని చెడిపోవును. గాన, తెగినదాక బిగించుట తగవుకాదు. స్వల్పుఁడొకఁడు మననేమిచేయఁగలఁడు పోనిమ్మని విడిచిపెట్టిన, సంఘవృత్తాభ్యుదయమున కేదేని కళంకము వేరు పురువువలె దాఁచునాపకమానదు. శక్తికొలఁదిపాటువడి వీనిచిత్త వృత్తిని మార్చినఁ గాని దేశసంఘాభిమానినని నిష్కళంకముగ మదంతరాత్మ సమ్మతించును. తెలివిగల జీవితముల కీమార్గమే గదా పవిత్రత చేకూర్చునగును.

చ. తననొరులెన్ని సంస్తుతులఁ శ దన్నినఁ దిట్టిన మోదభేదము
లృనమునఁ బొందుటు త్తముల శ మార్గముగాదు, మరేమిటన్నఁ దా
నొనరుచు సర్వకృత్యముల శ కోడకచక్కగనంతరాత్మయొ
ప్పిన నదెయు త్తమోత్తమవిశేషపుజీవితమా దృఢంబుగఁ,

కాపున-నిట్టిసత్యవర్తనమునకు ఘదంతరాత్మతో ఘోరప్రమాణ మొనర్చిన నేను వీని నేవిధముననైన మంచిమార్గమునకుఁ ద్రిప్పటయే నాకు ముఖ్యకర్తవ్యము. (ప్రకాశముగ) సరే ముండకా ! నీయిష్టానుసారముగ సాయపడి సంతోషమును గూర్చెదరమ్ము (చేయిబట్టిలాగును)

ముం—ధన్యోస్మి. ధన్యోస్మి. బావా ! నీ విట కేలవచ్చితివో చెప్పవేమి?

మా—నాకు వేరొకపనియేలేదు-నీకొఱకే. రమ్మ (పోవుదురు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

ఓం

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః

బలిబంధనము.

ద్వితీయాంకము.

— ఆంధ్ర —

1 వ రంగము.

స్వర్గముననిద్రునియాస్థానమంటపము.

[ఇంద్రాగ్నియమవరుణకు బేరులుచితపీఠములఁగూర్చొనియుందురు.]

ఇం—(ఆర్తితో) ఈవార్త వినినప్పటినుండి నాచిత్తమెంతో తత్తరపడుచున్నది.

చ. మఖవునికేమి వైభవసమంచితకీర్తివిరాజమానది

జ్ఞుఁడుఁ ద్రిలోకపాలకుఁ డ్రావూర్వపరాక్రమవిక్రమాఘ్యుఁడం

చఖిలజగంబులూఁడుకొను శనక్కట నామదికెప్పుఁ గప్పమే

సుఖమనువస్తువెవ్వనికీ శ జొప్పడు నిశ్చలవృత్తి సృష్టిలోక.

మఱలనిపుడు బలిదైత్యుఁడు మనపై దండెత్తివచ్చుచున్నాడనుట దూరమార్గోచింతఁదగి యున్నది. సుధాసేవానంతరయుద్ధమున దానవవశనాశనమైనదనిసంతసించితిమి. కాని, ఎక్కడిమాట. మనకుసంతతము నిలుచునా? కల్ల. శుక్రాచార్యుఁడు మృతనంజీవసీప్రభావమున నెప్పుడురాక్షసుల బ్రతికించెనని తెలిసినో నానడు మప్పుడే విజిగి నటులైనది. సరే. మొన్నటి విశ్వజిద్యాగపరిసమాప్తితో ధైర్యలేశమైనను హృదయమున

నిలువ నీడలేక పటాపంచలుగా నంతరించినది. కర్తవ్యమింక నేమియుఁ దోపక మనసు బండగా మారిపోయినది.

కుబే—దేవరయంతవా యిట్లధైర్యపడిన తక్కినమాకొలందులెంతటివారు. మీరెఱుంగనిధర్మములుమాత్ర మేమికలవు. ఉత్తములకాపదల యందే ధైర్యావలంబనము ముఖ్యము. ఆపదలు సర్వప్రాణులకు ను కొంచెమురూపభేదమనిపించుఁగాని - అనుభవముమాత్రము సమానమే.

తే. గీ. ఏతరువునకుఁ దగినట్టు శ్రీ లాతరువున
కలమి తూలించుగాలి య శ్రీ ట్లనుభవములు
గొప్పవానికి గొప్పగా శ్రీ నుప్పతిల్లు,
కొద్దివానికిఁ గొలఁదిగాఁ శ్రీ గురుకొనును.

ఎవరియెక్కువవారికే. బలిదానవుఁడు విశ్వజిద్యాగమున సాధనసామగ్రిఁ బొందినంతనే లోకములెల్లను మునిగిపోవలసినవియేనా? తాడెక్కువానికి తలదన్నవాఁడుండునుగదా? అయిన నధైర్యపడినంతనే కష్టములురానున్నవి తొలగిపోవు, సుఖములు నిలువయుండవు.

యము—నిశ్చయము. వాఁడు గురుకృపావిశేషమున దుష్టేయుఁడే యగు ననుకొనుఁడు. సకలలోకగురుఁడగు శ్రీమన్నారాయణ కృపా లేశమున నమృతమును భుజించి మృత్యుదూరలమైన యమరు లందఱిమింక నెత్తినె గొంగువేసికొని నెఱిపోవలసినదేనా?

వరు—మన కేయాయాసము వలకు. నిర్జర పక్షపాతియను బిరుదము వహించియున్న పక్షివాహనుఁడే రక్షింపఁగలఁడు.

ఇం—దిక్పాలకులారా! మీరు దేశకాలపాత్రముల నెఱుంగనట్లు మా ట్లాడు చున్నారు.

ఆ. వె. కనకకశిపుఁడాదిరగాఁగల రాక్షస
వీరులెట్లు మనల శ్రీ వేపుకొనిరి

హరికృపావిశేష శ్ర మపుడు లేదో మహా
సాధనములు మనకుఁ శ్ర జాలలేవో.

ఇవార్థవివరముగఁ దెలిసికొని రానేగిన మనవార్తాహరులింకను రాలే
దేమి ! మఱచితి ఆచార్యులకొఱకేగిన జయంతుఁడేడి ?

[బృహస్పతి ప్రవేశము.]

అందఱు—మహాత్మా ! వందనములు (నమస్కరింతురు.)

బృహ—శుభమగుఁగాక (పీఠములఁ గూర్చుదురు.)

[వార్తాహరుఁడు ప్రవేశించి]

వార్తా—రక్షింపు రక్షింపు త్రిలోకనాయకా !

ఇంద్రు—బలిదానవుఁడు దండెత్తి వచ్చుచున్నాఁడాయేమి ?

వార్తా—రానేవచ్చినాఁడు దేవా !

ఇంద్రు—(నిర్విణ్ణుఁడై) వచ్చినాఁడా !

యము—నగరు ముట్టడించెనా ?

వరు—రణసన్నాహముతోనే వచ్చెనా ?

కుశే—నగరద్వారచతుష్టయ మీశానాదిదిక్పాలురు కాచుచున్నారా?

వార్తా—ఆ ఇప్పటికిఁ గాచుచునేయున్నారు. రాక్షసులకుఁ జిక్కిరో
యేమో !

ఇంద్రు—అటులైన సమనర్థి ! వరుణుఁడు, నీవును వారికి సాయముగఁ
బొండు.

యము } చిత్తము (అని నిష్క్రమింతురు)
వరు }

ఇంద్రు—(వార్తాహరునితో) ఓయీ ! నీవితయాలసించితివేల?

వార్తా—దేవా ! దేవరసెలవుఁ గొని దైత్యనివాసకాననంబులన్నియు
మాయారూపంబులతోఁధింపుచుండ ముండకుఁ దను రాక్షసుని
భార్య విషదంతియనుపేరు గలది పెద్దయెలుఁగున నేప్పుచు నిజ

నాథున న్వేషించుచుంటఁ జూచి మేమును రాక్షసరూపంబులఁ
దాల్చి దానికెదురుపడి సంగతి విచారింప విశ్వజిద్యాగలబ్ధబల
గర్వాతిరేకులైన బలిదానవాదులను శుక్రుఁడు ప్రోత్సహించి
నేఁడు తప్పక యమరావతినిముట్టడింపుఁ డని పంపెననితెలిసె.

ఇంద్రుఁ—తరువాత ?

వార్తా—విచిత్రమగు వింతవార్త నొకటివింటిమి.

ఇంద్రుఁ—అదియేది ?

వార్తా—బలి తనస్వకులసులందఱిని దురాచారములనుండి మరలించి
వేదవిహిత ధర్మవర్తనులగునట్లు దిద్దుబాటుఁ జేసినాఁడట.

ఇంద్రుఁ—ఏమేమీ (ఆశ్చర్యముతో) దానవులందఱు వేదవిహితధర్మ
వర్తనులైరా ?

కుబే—అసత్యము. మాయపన్నగడలు.

వార్తా—నిజమేకావచ్చును. విషదంతిమాటలలోని సందర్భమును బా
గుగ పరికించితిమి. భావము నరసితిమి. అబద్ధమని తోపలేదు.

ఇంద్రుఁ—సరే-పిదప.

వార్తా—బయలు వెడలినారనుమాట వినినంతనే - మే మచ్చోటునుండి
వేగముగ వెడలివచ్చుచుండ దానవసేవాసంబంధవివిధధర్మాము
లు మిన్నంటమ్రొగుచుంట మాచెవిబడియెను.

ఇంద్రుఁ—పిమ్మట.

వార్తా—మాకన్నముం దేగుచున్న రాక్షసులకంటఁబడకుండఁ దప్పకొని
నగరుఁ బ్రవేశించుసరి కింతకాలమయినది - సేనలుకూడ నందన
వనాద్యారామసీమల కొల్లగొనుచున్నవి.

ఇంద్రుఁ—కటకటా ! యింక నేమున్నది !

కుబే—అరుల నెదిరించి జయమో పరాజయమో పొందుటయే.

బృ—నిదురించుకాలము వెనుకపట్టినది.

ఇంద్రు—అంతేనా గురువరా ?

బృహ—లేక మరేమున్నది.

కుబే—కర్తవ్యమో ?

బృహ—ఏమున్నది ?

ఉ. కాలము వస్తురూపగుణకర్మఫలాఫలమూలమకాట దు

శ్రీల సుశీలదుర్బల విశేషమహాబలసర్వదుగ్ధి సా

ఖ్యాతిఘటింపఁ జేయును చరరాచరపాళికఁ గాననెవ్వఁడు

నాలము మీరనేరఁ డనఁగఁగామనమెంతటివారమారయన్.

కాలానుసారముగ కర్మమును, కర్మమునుసరించికాలమును బాత్తుపడుచుండును.

ఇంద్రు—భవదంతేవాసినగు నేను కాలమునలిక్రమింప సమర్థతనర్థితు

నా ? కాని, నాఁడట్లు మనచేతఁ బరాజితులైనదానవుల కింతలో

నింతటిబలధైర్యాదులు గలుగుటయు, జయింపనేతెంచుటయు

నత్యాశ్చర్యముగనున్నది.

కుబే—భగవదనుగ్రహమున సుధాపానజీవనులమై మృత్యుదూరగుల

మైన మము దైత్యులెట్లు పారదరుమ సమర్థులగుదురా యని

సంశయమూరక నన్ను బాధింపుచున్నది.

బృహ—సూక్ష్మబుద్ధిగల మీకు శంకింపఁ బనియేలేదు. కాని, నాఁడట్లు

మీచేఁ బడినదానవులు—

సీ. భార్గవగురుకృపా శ బలమునఁ జావక

జీవించి మదిని యోజించి స్వీయ

సంఘసంస్కారముల్ శ శాసించుకొని సత్య

ధర్మదయాసద్రవ్య శ తంబులూని

విగతదుర్మార్గులై శ వేదశాస్త్ర ద్విజే

శ్వరమహా భక్తివిశ్వాసులగుచు

విశ్వజిద్యాగ నిర్వృష్ణ సమాప్తిని

దోర్వర్యసాధనోత్సృకతమారి

తే. గీ. పూర్వవైరముసాధింపఁ శ్రీ బూనియిపుడు

దండువిడిసిరి దైత్యులు శ్రీ గండుమిగిలి

వారిని త్తరి మీర లోశర్వంగలేరు

యొదిగియెందేనిఁ జనుట కారలోచితంబు.

కాలమెఱిగి వర్తించువాఁడు కార్యనిర్వాహకుఁడు గాక మానఁడు. గాన,
మీరు ప్రస్తుతము నాకమునువిడిచి యెందేనిఁ దలఁదాచుకొనుటకన్న
కర్తవ్య మేమున్నది.

ఇంద్ర-కుబే—(చెవులుమూసికొని) హా! హా! పాపముపశమించుఁ
గాక! పాపముపశమించుఁగాక!

ఇంద్ర—ఆచార్యవర్యా! స్వదేశమువిడిచి, మొండిప్రాణములఁ
గాపాడుకొనుటకన్న, అవమానభాజనమైన జీవితమును మాను
కొనుటే శ్రేయముకాదా? అయ్యయ్యా! యెంతటిదుర్దినము
సంఘటించినది!

సీ. తనదేశమును బాసి శ్రీ చనుటకంటెను మహా

కఠినదుర్మరణంబుఁ శ్రీ గనుటమేలు

తనరాజ్య మొరుల పా శ్రీ లొనరింపఁ దలఁబూను

కంటె మండుచితిఁ బ శ్రీ రుంటమేలు

తనమాతృభూమి శాశ్రతప్రలు పాలింపఁ జూ

చుటకంటె విషముఁ గ్రో శ్రీ లుటయెమేలు

తనజన్మధరణి నొండ్లనునిల్పిచేతు లొ

గుటకంటె దలఁగోసి శ్రీ కొనుటమేలు

తే. గీ. తనదుసర్వస్వమొకని కరప్పనమొనర్చి

మనుటకంటెగుండెలు జీల్చు శ్రీ కొనుటమేలు

తనకువైరులులొంగని శ తరిఘటింప
నెటకొచనుటేల యెదిరి చశచ్చుటయేమేలు.

ఆహా ! దైవమా ! సకలదేశములలో నాదేశమును బోలినదేశము
న్నదా ?

చ. సిరులకుఁ బుట్టినిల్లు సుఖశిద్ధిదమవ్యయ మద్వితీయబం
ధురవిభవం బమోఘము మనోరథనిర్వహణాబగణ్యపు
ణ్యరతులుఁ గోరుదివ్యఫల శ మైవిలసిల్లెడు స్వర్గలక్ష్మీ నె
టరులకుఁ గట్టిపెట్టిగహ శ నాంతరసీమల నేఁ జరించెదన్.

కుబే—నిజముగురువరా ! పనికిమాలినవాడై వైరులకుభయపడి, జీవి
తాశకలిమిసర్వస్వమొప్పగించి, చేతులుమలుపుకొని, ప్రాణము
లుమాత్రము దక్కిన వింతేచాలు తండ్రి యనుకొని, బాలసంత
జోగివలెఁ బ్రభుఁడగువాఁడు వెడలిపోవుటకొప్పుకొనునా? అట్టి
వానిప్రభుత్వార్హుఁడని పౌరుషవంతులొప్పుకొందురా ? అట్టిచే
తఁగాని తుచ్చజీవితముకన్న మరణమే శ్రేయస్కరము కాదా ?
దైత్యులే బలవంతులుగాని మేముకామా ? వారే పౌరుషవంతు
లుగాని మేము పందలమా? ఎంతమాటనెలవిచ్చినారు, అయ్యా!

మ. అరులన్మార్కొని విక్రమంబున నమోఘాస్త్రానలాభీల దు
ర్భరకీలోగ్రపటుప్రతాపమున వి శ ధ్వంసంబుఁ గావించుటో
పరదోర్విక్రమశక్తికోటువడి స శ ర్వస్వంబుఁ బ్రాణంబులున్
దురమందప్పన జేయుటో ప్రభుని ని శ ద్దష్టస్వధర్మంబగున్.

అంతియేకాని, ప్రాణభీతిని పౌరుషవంతులు తల దాచికొనుటకంగీకరింతు
రా, మిరెఱుంగనిధర్మములు గలవా?

(తెరలోఁ గలకలానంతరమున.)

ఓహో ! శూరాగ్రేసరులగు దైత్యులారా !

ఉ. దండధరునదాహతి విరదల్చి జలాధిపుఁ గూల్చి యగ్ని ను
ద్దండతఁబేల్చికోణపును శ దంబుసడల్చి యుమాధినాథుమే
రెండుగఁ జీల్చి గంధవహు శ నిల్వఁగనీకనదల్చి శ్రీమఁడా
ఖండలుఁ డున్నతావులఁ బె శ కల్చి నిరుద్ధులఁ జేయుఁడుద్ధతిఁ.

ఇంద్రు—(అలించి) ఎవఁడువాఁడు ?

కుబే—బలిదానవుఁ డితఁడేకానోపునా ?

బృహ—బలీంద్రునిసేనానియగు నముచినవ్వడిగానున్నది.

ఇంద్రు—(తనలో) పాపముపశంమించుఁగాక ! అమోఘవచస్కులనోట
బలీంద్రుఁడని వెడలుచున్నది. (ప్ర)కాశముగ) నగరద్వారములఁ
గాచియున్న యీశానాదిదిక్పాలురకును దానవులకును సమర
ము జరుగుచున్నట్లున్నదే ?

బృహ—ఁ, ప్రారంభమైనది. తప్పకదానవులకే జయమగునని తోచు
చున్నది.

ఇంద్రు—(విసుగుతో) సత్యసంకల్పులరు, తమకుఁ గలిగినసంకల్పము
వృథయగునా ? కాని, గురువరా ?

మ. అత్యుత్సాహతదైత్యసంతతికి దే శ వానీకముఁగెల్వ ని
ప్రృత్యూహంబగు శుక్రదేశికుకృపా శ ప్రావీణ్యమేయున్నచో
ప్రత్యర్థిప్రచయంబు నుక్కడఁచు సోభాగ్యంబునుంజైన నా
దిత్యవ్రాతమునోమదే తమ మహా శ దివ్యప్రభావంబునఁ.

తపశ్శక్తికన్నిశక్తులు లాజ్ఞనియు, సర్వేశ్వరునైనను గీటుగీచినిల్లుసమర్థత
తపశ్శక్తికేకలదని నే నెఱుంగకపోలేదు. కావున, దేవా! శుక్రాచార్యులం
బోలిన తపోవంతులు తాముకారా ? వారికున్నయట్లు శిష్యులయెడఁ
దమకువాత్సల్యములేదా ? దేవరకృపకుఁ బాత్రులమగుటకు మాకేమైన
యనర్హతకలదా ? తొలఁగితలఁదాచుకొని బ్రతుకవలసినంతదుర్గతి మా

కేలరావలయునో శాంతహృదయులు తామే యూహింతురుగాక. మాకే దేని మరియొక యుత్తమమార్గముఁ జూపింతురుగాక.

కుబే—నిశ్చయమాచార్యా! తమదయవలన మేమును సంతయసమర్థులముకామే.

ఆ. వె. చావులేనిమందుఁ శ్రీ ద్రావిదామఘల శ్రీ
స్త్రాస్త్రదీప్తసాధు శ్రీ నాన్వితులము
భండనమునఁ దగినరేపాండితిఁ గలమేము
శత్రువులకుఁ దొలఁగి శ్రీ చనుటదేల.

బృహ—మీయందు నాకు వాత్సల్యమున్నదో లేదో మీయంతరాత్మకే యెఱుక. మీ రసమర్థులలో మహాసమర్థులలో సమస్తజగములకును యెఱుకయే. మహేంద్రా! తపశ్శక్తికన్న శక్తులు లోజ్జని నీవిప్పుడే వచ్చితివికదా? అట్టితపశ్శక్తికే మనము, మనమేలెక్కయేమి. మనపాలిటిభగవంతుఁడునుఁ గూడఁ దలదాచుకొనవలసియే వచ్చినది. ఏమందువా?

ఉ. శుక్రుఁడనన్దపోధనవిశుద్ధులలోఁ గడుమేటియెప్పు వా
గ్వక్రతలేనివాఁడు బుధోవద్దితుఁడు న్నవి బ్రాహ్మణోత్తముం
డేక్రియనేనిదానవుల శ్రీ కేజయమీయఁగఁ బూనియంత కా
ర్యక్రమముదలంచె విజ శ్రీ యంబెటులబ్బెడి మీకునాజిలోక.

నిజమాడమోమోటమేల, మావిద్యాబలము, తపోబలము, యాతని శక్తియును దివిటీక్రిందిపములు, గాన, శుక్రునిసంకల్పమునెఱవేరితీరును. ఇంక—అటులైననికజీవించియున్న నేమిఫలము. పౌరుషప్రతాపహీనులమయి బ్రతుకుటకన్న చచ్చుటయే సకలవిధముల శ్రేయము.

కావున, మాకేదేనిమరణమునకైన మార్గముపదేశింపుడు.

బృహ—(నవ్వుచు) ఎంతటిసమర్థుఁడైనను స్వకార్యనిర్వహణాతురతలో వెట్టివాఁడనిపించుకొనుట నై సర్వికము. దేవరాజా!

తే. గీ. చాపుపుట్టుపుల్లోరిన శ రావెవరికి
 వచ్చునప్పుడువలదన్న శ వదలిపోవు
 రోగికోరినవచ్చెనే శ రోగమటులె
 పోవఁ గోరఁదద్రోగము శ వోవఁగలదె.

అందుమీరు చాపులేనిమందుఁ ద్రావితిరి. అమరులైతిరి. ఇట్టిమీరు
 మృత్యువుమాత్రము గోరినవచ్చునా ?

ఇంద్రు—ఇదియు నిర్బంధమునకే వచ్చినదా? తొలఁగి తలఁ దాచుకొను
 టకన్న మాకిప్పుడు వేరుమార్గమేమియును లేదా ?

బృహ—లేదని నిశ్చయించుటకు సమర్థుఁ డెవఁడు. నాబుద్ధికిమాత్రము
 దోషకున్నది.

ఇంద్రు—సర్వజ్ఞులు తా మిత నీరసపడిన మాకింక దిక్కెవ్వ రున్నారు ?

బృహ—లేకేమి. సృష్టిసిథి లయములకును—సుగతిదుర్గతులకును—
 సంకల్పవికల్పములకును — ఎల్లదిక్కులకును — మీకును—
 నాకును—ఆధారభూతుఁడై, ప్రారబ్ధనామకసూత్రధారుఁడై—
 సర్వసాక్షియై — సత్యస్వరూపుఁడై — శాశ్వతుఁడై యెవఁ
 డున్నాఁడో - వాఁడే— ఆ పరమాత్ముఁడే—ఆ భగవంతుఁడే
 యెన్నఁటికైనఁ దిక్కు కాఁ గలడు.

ఇంద్రు—ఆ భగవంతుఁడు గూడ మనతోఁబాటు సుక్రుని తపశ్శక్తి
 లొంగక తప్ప దంటిరే ?

బృహ—అవును- అయిన—

ఇంద్రు—మనకెట్లు దిక్కు కాఁ గలఁడు?

బృహ—ఇదివర కెట్లయినాడు.

ఇంద్రు—ఆకాలము మారిన దంటిరే ?

బృహ—ఈ కాలము మాత్రము మారక యిట్లే నిలుచు నంటినా ?

ఇంద్ర—ఏమో మహాత్మా! నాకేమియుఁ దోచకున్నది. గారడీవలె
చిత్తమునకు విభ్రమముఁ గూర్చుచున్నది. మిక్కిలి చికాకుగ
నున్నది.

బృహ—మరి భగవన్మహిమమన నేమని తలచుచున్నావు?

సీ. సకల చరాచర శ్ర జంతుసిద్ధిగతుల
కాధారుడై కానిశ్రయట్లతోచు
జనన మరణ దుఃఖ శ్ర సౌఖ్యములకుఁ గర్త
యైయుండి కాఁడు సరత్వమనఁపించు
అఖలాండకోటి బ్రహ్మాండాధిపతియి
దేని నంటనియట్ల శ్ర తేజరిలు
నిర్మలుండుఁ బరుండు శ్ర నిజమనుకొనఁదానె
యంతట నిండి యున్నట్లగపడు

ఆ. వె. ఇంక నెట్లు లాతని నిర్ణయింప నగును
పెద్దలగువారె తోపక శ్ర వెట్టు లగును
రన్న మన మెంతయని మహామహిమము
నెఱుంగ బ్రహ్మాదులకు నేనిఁ శ్ర దరముగాడు.

స్వమాయానిర్మిత సకలలోకజాలుండును-స్వలీలానందసందోహుండును-
స్వయప్రకాశుండును- స్వతంత్రుండు నగు లక్ష్మీకాంతుని మహిమ
మిట్టిదని యూహింప నెట్టివారికినిఁ దరము గాదు. అతని వైచిత్ర్య
మాలు జరుగుచుంటఁ జూచి సంతసింపవలెఁ గాని- జగినవికాని- జరుగ
నున్నవి కాని యూహింపనెంచుట లాకసముఁ బిడికిటఁబట్ట నెంచిన
టగును గాన-

శా. ఏనాఁడేవిధి కష్టసౌఖ్యములు రాశీ రాకపోశీ రమా
ప్రాణేశాద్భుత చిద్విలాసమని సంభావించి యెవ్వోఁ ద

ధ్యానానందముతోడ జీవితము నేరధన్యుండునెల్లించు వి
జ్ఞానప్రాభవవైభవానుభవ సా శ్రీ యాద్వైష్ణతుల్యుండగుఁ.
అట్లగుటంజేసి మనము సర్వభారము లాశ్రీహరివిగానే భావించి కాలము
నకు వేచియుండము.

ఇంద్రు—ఇదివరకు మాత్రము స్వేచ్ఛావిహారమా? (అర్హోక్తిలో)
కుబే—గురువరా! నాకేమో తమయుపదేశము నిర్మలముగ బోధపడు
ట లేదు. కాల మతిక్రమించుచున్నది. నగరద్వారములఁ గాచి
యున్న దిక్పాలురగతి యేమయ్యెనో యని చిత్తము భ్రమించు
చున్నది. గాన, ప్రస్తుతకర్తవ్యమును ముఖ్యముగ మూడు
మాటలలో నెలవిండు.

[ప్రతీహరి ప్రవేశము.]

రక్షింపుము. రక్షింపుము దేవరాజా—

అదలు—ఏమియేరు? యేమి మూడినది?

ప్రతీ—ఏమిచెప్పును. దిక్పాలురను దానవులు బందీకృతులుగా నొనర్చి
నగరముఁ బ్రవేశించినారు.

ఇంద్రు—ఇక నెట్లు?

కుబే—ముందుగతియో?

బృహ—ఓయి ప్రతీహరీ! నీవు జమంతునిపాలికేగి కామగవి, సుధా
కలశముమొదలగు సమోఘవస్తువులును యింద్రాణిదొడ్డి యంతి
పురవాసినులను శత్రువుల కంటఁబడకుండఁ దొలఁగించుకొని
యెందేని బాహ్మనిచెప్పి నీవు నాతనివెంట నుండుము.

ప్రతీ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

బృహ—మీకు నేఁ జెప్పవలసిన విషయము తెన్నోయున్నను, సంక్షేప
'ముగ మూడుమాటలు వినుఁడు.

తే. గీ. సకలమైనశక్తులు తపశ్శక్తికొడు
నా తపశ్శక్తియొడు మహాపతివ్ర
తామహిమకట్టి పుణ్యసాధ్యమతల్లి
సాయమే యెల్లరను బాగుసేయవలయు.

అట్టి సతీతిలకము ప్రస్తుతము మీ మాతృదేవతయైన యదితిదేవియే
గాన, యామె కీసంతాప ముద్రేకించునట్లు చెవినాటఁ జెప్పనలయును.
ఆటలైనఁ దప్పక మన మనోరథములు సిద్ధించును.

ఇంద్రు—ఇపుడామెకు సంతాపములేక సంతోష మున్నదా ?

బృహ—(అర్ధోక్తిలో) నీ కుశంకలకు సమాధానముల కిది సమయము
కాదు. ప్రస్తుతము మనస్త్రీలలో నిట్టియుద్రేకముఁ గలిగించుట
మనకు గర్తవ్యమై యున్నది. పిదప సచుస్త మెఱుకపడఁగలదు.

(తెరలోఁ గలకలానంతరమున)

ఇంద్రు & కుబే—(ఆత్రముతో) దానవులు రానేవచ్చినారే.

(తెరలో)

ఓహూ దానవవీరులారా !

తే. గీ. సురపతి కుబేరులున్నవ శ్రీ టరయుఁడెల్ల
భవనముల పుష్పవనముల శ్రీ సవనములను
తక్కువేల్పులు దిక్పతుల్ శ్రీ జిక్కినారు
మిగుల ముఖ్యకర్తవ్యమే శ్రీ మిగిలియుండె.

ఇంద్రు—(సంభ్రమమున) ఇక నేమి. అదో (వ్రేలుసూపి) నచ్చుచునే
యున్నారు. గురువరా ! ఇపుడుగూడఁ బోరాటముఁ గూడదని
యేనా ?

బృహ—పోరాట మనఁగా చావో జయమో సంప్రాప్తింపవలయుఁ
గాన, నీ రెంటికిని మీకు ప్రాప్తములేదు, త్రొలఁగుట చాల

మంచిదని తొలుతనే చెప్పితిని. రానిండు. మీకేమిచింత. నే నున్నానుగదా? ఎట్లో కార్యము సమర్థించెదను.

[ఒకప్రక్కనుండి బలి, కాలనాథ, శంబరాదులు ప్రవేశము.]

బలి—తే. గీ. సురపతి కుబేరులున్న (అను వెనుకటి పద్యముఁ జదువు చున్నాఁడు.)

[మరియొక ప్రక్కనుండి ససేనుడై నముచి ప్రవేశింపుచు]

నము—ఉ. దండధర్మదాహతి నశదల్చి (అను వెనుకటిపద్యముఁ జదువుచున్నాఁడు.)

బృహ—దానవకులపావనులైన బలిచక్రవర్తిగాఁకి మనోవాంఛాఫలస్థితి కలుగుఁ గాక. (నముచిఁ జూచి) నిరుపమాన వీరవిహారులగు సేనానాథులకు దిగ్విజయప్రాప్తి చేకూరుఁ గాక.

నము—(బృహస్పతిఁజూచి) ఓహూ దేవాచార్యులవారా! అటులైన దాసుఁడు నమస్కరించు చున్నాఁడు.

బృహ—సమరవిజయప్రాప్తిరస్తు.

బలి—మహేంద్రాది లోకపాలాస్థానవిద్వంసులుగ సురాచార్యులవారి పాదపద్మములకు వందనములు.

బృహ—మనోవాంఛాఫలస్థితిరస్తు. శైలోక్యపరిపాలన ప్రాప్తిరస్తు.

శంబ—తథాస్తు.

బలి—దేవరవారి యాశీర్వాద మమోఘమగుఁ గాక.

బృహ—నిస్సౌశయముగ- నిరాటంకముగ. ఆహా! ఎంతకాలమునకు చక్రవర్తి దర్శనము లభించినది!

శంక—దేవతాచార్యులకు మాసార్థభౌమునిపై నెంతటిదయ పృథ హింపుచున్నది.

కాల—ఈప్రేమ నిజమైనదేనా?

నము—మీకుశలప్రశ్నము లటుండనిండు.

బలి—దేవగురూ ! మావచ్చినపనివేరు- మీశిష్యుఁ డింద్రునిటకు
రప్పింపుండు- అతనిదర్శనముగాక చాలకాలమైనది.

బృహ—ఇడిగో- కుబేరునితో నతఁడుమీదర్శనమునకే వేచియున్నాఁడు.

ఇంద్రు— }
కుబే— } దాననసార్వభౌమా! స్వాగతము.

బలి—(చూచి) ఓహూ ! తా మిచటనేయున్నారా ! ధన్వోస్మి-
ధన్వోస్మి.

తే. గీ. దైత్యులను మాయఁజేసి సురధారసంబుఁ
ద్రావి కపటాత్ములగుచు ఘోరముగ మమ్ము
నచ్యుతుని సాయమునఁ గూర్చి శ్రీ నట్టి పటిమ
మరలఁ జూపింపు చూడఁగ శ్రీ మనసువొడమె.

బృహ—సత్కులసంజాతుండవును- ధర్మరతుండవునైన నీకు వేరుగఁ
జెప్పవలసిన పనిలేదు చూడు—

తే. గీ. అక్కసెల్లాడ్ర సంతాన శ్రీ మగుటఁజేసి
పొసగు మిత్రత్వ శత్రుత్వములుఁ దమంత
వాని కిరువరామోదింప శ్రీ వలయు నంతె
ఈర్ష్య లుంచుకోదగదు మీ శ్రీ యిర్వారెపుడు.

శంబ—(అశ్చర్యచుతో) ఏమి ధన్వోపదేశము ? తులసియుండ లూడి
పడుచున్నవే.

నము—సముద్రమధనమునకుఁ బూర్వము మాబలిసార్వభౌముఁ డీ
స్వర్గరాజ్యపాలన మొనర్చుతరి మీ, యీవిఛ్ఛాజుఁడొనర్చిన
నక్కటక్కులవలె లేవనియా దేవరవారి యభిప్రాయము ?

కాల—ఔరా ! దొంగదేవేంద్రా ! ఆనాటి నీచర్యలు (చూపుచు)
 నాడాక్క-లో మెదలుచున్నవిరా- అన్నయ్యలమట- తమ్మ
 య్యలమట- ఇంకేమేమని నమ్మించితివో జ్ఞాపకమున్నదా ?
 శంబ—అల్లమట- బెల్లమట- అమృతమట- సముద్రమధనమట- సమ
 భాగములట- సమానులమట- అందరికి బలిచక్రవర్తియే ప్రభు
 వట- కాదా ? అనలేదా ?

ఇంద్ర—(తలవంచి తనలో) ఆహా ! దుష్కలమహిమ!

కుబే—(తనలో) అమృతము మమ్మెట్టి మొండిజీవులఁజేసినది !

బలి—దేవేంద్రా ! నాకు మిక్కిలి మాట లనవసరము.

బృహ—(అర్థోక్తిలో) చక్రవర్తి ! ఒక్కమాటకూడ ననవరమే చూడు-

బలి—(అర్థోక్తిలో) మహాత్మా ! తామట్లుండుడు. నాయభిప్రాయము
 ను వినుడు.

బృహ—మంచిది. సరే. నెలవిండు.

బలి—వాసవా !

మ. సమదోర్వీతలమందు శాత్రవులు మోచ్చున్నిల్చి నిర్వక్ర వి
 క్రమమొప్పు న్నమునోటుపుచ్చి జయము న్నెకొందువో ! యీసమ
 స్తము మాకప్పునఁజేసి మన్నియమితోజ్ఞావర్తివై మాయమ
 ర్గముల నీవడి మెలంగెదో తెలుపు ధర్మంబిందు సాక్ష్యంబుగఁ.

బృహ—మీయభిప్రాయాచుసారియై దేవేంద్రుండు మిమ్మిప్పుడే చింతా
 మణి సింహాసనాసీనులఁజేయఁ ద్వరపడుచున్నాఁడు.

బలి—ఇంతే ? ఇంతేనా ? (నవ్వుచు) పరపరాక్రమమునకు శూరులు
 వెరచి-కిం-కం-అనక చేతులుగట్టుకొని సామ్రాజ్యపదవి సమ
 ర్పింతురా ? వీరపురుషోచిత ధర్మమగునా ?

నము—అబద్ధమబద్ధము. నమ్మగూడదు. మాయమాటలు,

కాల—నమ్ముటయే ? అమ్మబాబో. అమాయకులవలె గనిపించుటే గాని కడుపునిండ పొండ్రకు విషమేకాదు ?

శంబ—ఓయీ ! వెట్టివాడా ! ఈదేవతలకడుపులలో విషమేయున్న మనకిన్నికష్టము లేలవచ్చును ? నాడే వీడబాసి పాడైపోదురు. మనపాలిట విషప్రాయులై కడుపులనిండ నమృతము నింపుకొనినారు. గండశిలలవలె నిలిచియున్నారు. గాన దేవతలందరు దొంగలు. దేవరాజు దొంగలమేటి. వారలకు గురువుగారు—

బలి—(అర్ధోక్తిలో) శంబరా ! నీవాగ్నిజృంభణము మేరమీరుచున్నది.

శంబ—చిత్తము. పొరపాటు. క్షమింపుడు.

బలి—దేవగురూ ! నేనడిగినప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తరము రాలేదు.

బృహ—దానవేంద్రా ! (చేతులు నలుపుకొనుచు) ఇదివరకే చెప్పితి. అక్కనెల్లండ్ర బిడ్డలుగాన నెవ్వరికి ప్రభుత్వమున్నను నిరుతెగలవా రామోదమున గలసిమెలసి యుటయే సర్వశుభోదయా వహమగును కావున ప్రశ్నోత్తరములతో బనిలేదు. ఈమహేంద్రుడు స్వయముగా మిమ్ము సింహాసనమందధిస్థింపజేయును. నేను ప్రీతిపూర్వకముగ శుభాక్షతలుంచెదను. తక్కిన దేవతలందరు మీయాజ్ఞానుసారులై వర్తించుటకు సంసిద్ధులైయున్నారు. సంశయమేమికలదు. ఆలస్యమెంచులకు.

శంబ—తథాస్తు. తథాస్తు.

బలి—ఇందుల కిగ్గుఁ డొప్పుకున్నాడా ?

కాల—అదేమీచుచున్నాను. మాటలేదు. మన్ననలేదూ ?

నము—ఇంకేమిమాట ? బెల్లముగొట్టినరాయి- గుడిమీదబొమ్మ.

ఇంద్ర—(తనలో) విధి. (అని తలనూచి ప్రకాశముగ) దానవసార్వభౌమా ! త్రికరణశుద్ధిగా మదాచార్యోపదేశమున కంగీకరించినాను.

శంబ—అమ్మయ్యా ! ఇంద్రుడిప్పు డూపిరి విడిచినాడు.

కుబే—(తనలో) నిజము యీపరాభవముచకన్న నూపిరివిడుచుటే చాలమంచిది.

బలి—అటులైన మదాష్టఁ జక్కగ నాలింపుము.

తే. గీ. యాగములరాబడెడు హవిరౌర్భాగములను
ముట్టరాసు మీఁకిలోకమును ద్యజించి
పొమ్మనినఁ బోవలెదమును శ్రీ రమ్మటన్న
నచ్చి చెప్పినట్లు మెలఁగ శ్రీ వలయునిక.

ఇంద్రు—(తలనూపుచు.)

బృహ—నిరభ్యంతరముగ.

శంబ—(కుబేరుని వెన్నుఁదట్టి) నీవు మాటాడవేమి ?

కుబే—విధి. (అని తలనూపుచు.)

నము—(తనలో) ఇంద్రకు బేరులు గంగిరెన్ద్రులవలెఁ దలలూపుచున్నారు. మంచిది. (ప్రకాశముగ) దేవగుహ ! సత్యవ్రతులగు పెద్దలు తా మబద్ధమాడరని నాకు గట్టిసమ్మతము. గాన మిమ్మొకటి నే నడిగెదను. నిజముఁదెలుపుడు. మేమిటకు నచ్చువరకు మీ రేదియో యోజుపుకొనుచున్నా రదియేమి ?

ఇంద్రు—(తనలో) ఔరా ! రాక్షసులకు బుద్ధిమా ద్యము విడిపోయి నది. కాలమహిమ.

బృహ—ఆఁ అట్లడుగుము. మీతోఁగలసి దాడివెడలిన బలిచక్రవర్తి నెదుర్కొని తోడ్కొనివచ్చి తత్క్షణమే ప్రీతిపూర్వకముగ స్వర్లోకసామ్రాజ్య మొప్పగింపుమని చెప్పితిని. వారును దూడకు సమ్మతించిరి. ఇంతలో మీరే వచ్చితిరి.

బలి—సేనానీ ! నముచీ ! నీకునుఁ బొరపాటేనా ?

తే. గీ. తల్లిదండ్రుల గురులఁ బెద్దల హాశ్వ
 రాదులఁ బరీక్ష సేయఁగ శ రాదటంచు
 సంస్కరించుకొంటిమి దాటఁ శ జనునె నీకు
 ప్రథమదోషమగుట క్షమింపఁగఁ బడితివి.

బృహ—(తనలో) నీధర్మబుద్ధికి మెచ్చితి. కావుననే నీకింతటి యాస్పత్యము.

నము—చిత్తము. పొరపాటే. క్షమింపుఁడు.

శంబ—ఇంకను పట్టాభిషేకమున కాలస్యమేల?

బలి—తొందరవలదు. మవయాచార్యుల నా శే తెంచి యొనరింతురు
 గాక-బిడౌజా ! అంతవరకు నీవిలాసభవనమునకుం దారిఁ
 జూపుము.

ఇంద్రు—ఇటునటు (అని దారిఁజూపును.)

(నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయాంకము. 2 వ రంగము.

స్వర్గమందొక యారామ ప్రదేశము.

[విషదంతి ప్రవేశము.]

విష—జామున్నర ప్రొద్దుమీరినది. మాయావి యింకను రాలేదు. నా
 కేమీ తోచడములేదు. మనసంతయు పిచ్చిపిచ్చిగ నున్నది. నడ
 మంత్రపుకట్టుబాట్లట. ఏనాఁ డెఱుంగని మాకిప్పుడు గొప్ప యి
 బ్బంది వచ్చింది. ఇదివరకు మాకులములో యెవరియిష్ట ప్రకా
 రము వారువారు తిండిలోనేమి, తిరగడంలోనేమి, సంతోషంగా
 యుండేవాళ్ళు. పూర్వపుదొరల యేలుబడి చల్లగా యుండ,
 తాము, తమవారు ఏంచెప్పేది. బలే. అదిలించేవాఁడు లేకుండ
 కులాసగా బ్రతికినారు. పుట్టుకంటే వారికే దగ్గుఁ గాని మావేం
 పుట్టుకలు. పాడుపుట్టుకలు. నీ, నీ, పగవాండ్రు నా మావంటి

పాపపుపుట్టుకలు పుట్టకూడదు బాబూ ? ' దేని మొగనితో నదే చావవలెనటగాని, రెండోవాణ్ణి కన్నెత్తియెనఁ జూడఁగూడదట. ఈపాడుపాపపుకష్టం పూర్వకులైన మావాండ్లు, తుదకు కలలోనైనా యెఱిగియుండురా ? ఏడాదికీ యేడు మనుషులూ, యార్నాలకావడీ మాకులంలో అందరికీ వుండేదే. అది యీబలిచక్రవర్తి యేలుబడిలో పేరుమాసిపోయింది. అబ్బా ! అనుకోగూడదుకాని, వెనుకటి ఆయనుభవమంతా తలచుకుంటే జ్ఞాపకంవచ్చి జీవంపై ఛీయనిపిస్తూంది. ఆహాహా ! ఆనంజుడు, ఆనల్ల, ఆకల్లూ, పోకుగా, మజాగా, యెమరుగా నుంచుకొని, అన్తుయ్యో, మళ్ళీజ్ఞాపకముచెయ్యకూడదు (అనిగుటకలువేసి సర్దుకొని) వేయిమాటలేల. కఠినపథ్యముజేసె రోగితైనను, మాయిప్పటిపాడుతిండి పెట్టరాదు. ఏమో, ఏలాగో, గతిలేక బ్రతుకు గడుపుకుందామనుకుంటే ! యీమొగుఁ డెక్కడి మొగుడో ? ఏడుమొద్దుల్లోఁ జేర (మెటికెలువిటచి) సముద్రమధనమునకు వెళ్ళి వచ్చింది మొదలొకటే పిచ్చి. ఒకటే వెట్టి. అదేరోగమో గుర్తించినవారేలేరు, ప్రత్తికాయలట్లు గ్రుడ్లునిల్పి చూస్తూనేవుంటాడు. పాడుకల్వరింతలేమో కల్వరిస్తూనే యుంటాడు. పడుకొన్నట్టివాడు చివాలునలేచెనా ? రాయీ, రప్పా తాకినను, తప్పినను, పడినను, లేచిననూ, తెలివిలేక, ఎడయనక, వానయనక, ఆకలియనక, నిద్రయనక, ఎప్పుడూ తిరుగూతూనేయుంటాడు. పడివుంటే, అట్లు లేపినా లేవకుండా వుంటాడు. అడిగినను తాను కారణమెన్నడు చెప్పుడు సరికదా, చూచేవారికిని తత్కారణముతోచకున్నది. మూలో కొందరు తెలిసినపెద్దలు దయ్యంపట్టెదని నిశ్చయించి, మత్రించి, పొగలువేసి, చెప్పలతోఁ జేపురులతోఁ దిగదుడిచినా

రు. ఎన్ని చేసినను, దినదినమావెట్టి యెక్కువయేగాని, తక్కువన్నమాటయేలేదు. ఎంతకాలం యీకష్టాలుపడేది. పాచినకూడు భక్షింపవలగునా? అని, యీమొగిన్నీవదలుకుండామా. అమ్మబాబో, మహాకఠినమైన నూతననిబంధనము. రాజాజ్ఞ అనుకోనేకూడదు. తప్పదు. (యోచించి) మాయన్న, మాయావి యీవెట్టికి మందెఱుగుదుననిన్ని, కుదర్చెదనిన్ని, సన్నుదనకు సాయముగా నుండుమనిన్ని చెప్పి, ఇప్పుడేవచ్చెదననిచెప్పి వెల్లినాడుగాని, మరే. నాకుమాత్రం సమ్మతంలేదు. (ముందుకుఁ జూచి) అదిగో, అనుకొనునంతలో మాయావి రానే వచ్చినాడు.

[చూయావిప్రవేశము.]

మాయా—అమ్మాయీ! విషదంతీ! (చూచి) ఆ! ఇచటనేయున్నావా? నేఁ జెప్పినమాటలు జ్ఞాపకమున నుంచుకొన్నావా?

విష—మరచిపోలేదు. జ్ఞాపకముననున్నవి. కాని—

మాయా—(అర్థోక్తిలో) ఉండు. మాట్లాడకు. బావ వస్తూనే యున్నాడు. నేఁ జెప్పినరీతినుండుము.

విష—(నిండుగముసుఁగిడి పండుకొనును.)

మాయా—ఇర్వురిరాక్షసుల మఱియొకచోట మరుగుగా ముసుఁగులు వేసి కూర్చోబెట్టును.)

[ప్రవేశము-ముండకుండు.]

ముండ—బావా! మాయావీ!

మాయా—ఆ! బిగరగాఁ బిలువకు. యిటురా.

ముండ—చీకటిగనున్నదె, యెట్లురాను.

మాయా—రాక్షసుఁడవు కావా?

ముండ—అవును. అయిన నేమి బావా ! నీవొకడవేయున్నావా?

మాయా—నామట్టుకు నేనొక్కడనే గదా.

ముండ—అనగా ?

మాయా—ఆఁ ! నీమొగము, ప్రతివిషయమునకు ప్రశస్తి తరములు, అనుమానములును, సరే, త్వరగారా ?

ముండ—(వచ్చి) చెప్పవేమిబావా ! నాయదృష్టంపండినదా ?

మాయా—ఆహా ! చక్కగా నీకోరికవ్యర్థమగుటయేనా ? మహాదృష్ట వంతుడవు బావా.

ముండ—మరే, నాయదృష్టమనుటకు వీలులేదుకాని, నీయనుగ్రహ ప్రభావమనిమాత్ర మనకఁ దప్పదు. బావా! ఇటుచూడు. వచ్చి నదా ?

మాయా—ఆఁ !

ముండ—ఇక్కడికేనా ?

మాయా—ఆఁ !

ముండ—(సంతోషమునఁ దనలో) ఇంకేమి, యింకేమి, ధన్యుడనైతి (ప్రకాశముగా) చూడుబావా ! మనదానవవంశముయొక్క యదృష్టము మిక్కిలి యుచ్చస్థితిలో నున్నట్లు కనుపడుచున్న దేమి ?

మాయా—కాలగతి.

ముండ—ఆఁ ! అట్లుంటివేమి ?

మాయా—తప్పేమి.

ముండ—తప్పేమియొప్పో కాని కొంచెమల్లీలమనిపించినది. అదిపోనిమ్ము. బావా ! యిక్కడక్కడవుంచినావు ? నాకుఁ జూపవేమి ?

మాయా—మంచిది. చూపెదను. కాని, నీవీరహస్యమును నీభార్య లో నెప్పుడైనఁ జెప్పితివా ?

ముండ—భార్య, ఇంకెక్కడిభార్య. దానిసంగతి నాకడ రాసీయకు
బావా! నీకు దండమైనఁ బెట్టెదను.

మాయా—ఎందుచేత?

ముండ—చీ, చీ, కుంకరండముండ. నాకు మొదటినుండి దానియందొస్త
ములేనేలేదుగదా. ఇట్టినామతి నాకు లేనిస్థితిలో, ఆడవాండ్రంద
రితో దయ్యముపట్టినదని చెప్పిందికాబోలు. వెధవగాడిదతోత్తు
లు వాండ్రందరువేలంవెట్టిగా నన్నుమూగి, చీపురుదెబ్బలు—
ముంతపొగలు, అబ్బా, ఆపాడుగోల, యేమనిచెప్పుదు బావా !
మొండివాడఁగాన బ్రతికినాను. లేనిచో చావవలసినదేబావా !

మాయా—నీకు వెక్కసంబగు యనుభవ మెంతయో యింకనుభూమి
యందు బాకీయున్నది గావున బ్రతికితివి. కాని, నీకాయుషచార
చికిత్సలన్నియు నీవు బాగుపడవలయునని చేసినదికాబోలు. నీభా
ర్యత ప్పిందేమున్నది.

ముండ—తప్పు లేనేలేదా? మంచివాడవే. అబ్బా ! ఆకాకిగోలకాగ
లేక మఱింత వెట్టివాడనై, అడవులబడియైనఁ బోదామనుకొని
పోవుచుండ, మనవాడెవఁడో యొకఁడు వెదకి నన్ను బట్టుకో
వడం. అదేమినాపాపమో. దానికే మల్లీవపుజెప్పడం.

మాయా—పాపముకాదు. పుణ్యమే. సంఘనిబంధనలు కావూ?

ముండ—కాబోలు. యేవై తేనేమికాని, దానిపేరుమాత్ర మిచటఁదేకు.

మాయా—అటులేగాని, నీవపురసపైఁ బెట్టుకున్నప్రేమను మరల్చు
కొని, నీభార్యపైని నీప్రేమనుఁ బ్రవేశపెట్టుకొనుట మంచిదను
కొనెదను.

ముండ—ఇదిగో చూడు. నీకెన్నిమారులు జెప్పినను, నీవాప్రశంస
మానవుగాన నీకన్నులయెదుటఁ దలఁబగులఁ గొట్టుకొని చచ్చె

దను. నీవు, నీచెల్లెలు కన్నులు చల్లగాఁజూచి సుఖముగ బ్రతుకుడు.

మాయా—సోనీ. క్షమింపుము. పరిహాసముకాదూ ?

ముండ—పరిహాసమునకు వేళయుండదా ?

మాయా—బావమరదులకు వేళయేమిటి.

ముండ—ఏదోలే. పోనిమ్ము. పాడుప్రశంస మధ్యఁ బడినది. బావా! అది యేదిచూడవు ?

మాయా—అవశ్యము. (అపవారించి) చూడు. దానికొక యుంపుడు గాఁడున్నాడని కర్ణాకర్ణికగా తెలియవచ్చినది. ఆతఁడు గంధర్వుడట. సమస్తమాయావేదియట. ఎల్లో యాసంగతి పసిఁగట్టి వాఁడేతెంచెనా నీవు నిజముగా చచ్చినవాడవే. చావక బ్రతికినను- వాఁడు యిక్కడికివచ్చి పట్టుకొనకున్నను- యీ పాప మారుగడియల కెక్కువ దాగను. వెల్లడికాక మానదు. చక్రవర్తిగారి కఠినశాసనమువలన నీకు, నాకు తలగొట్టు తప్పవు. కావున బహు జాగరూకుడవై వర్తిపు సుమా.

ముండ—ఓ ! అందుకేమి. మొదటినుండి శపథముజేసి నే నెన్నిసంసారములఁ గూలఁదీసితిని నా తెలివితేటలు నీవు బాగుగ నెఱుఁగవు. ఈవిషయమున నాకు మహాపండితుఁడనుబిరుద మీయదగినదిబావా !

మాయా—సరే. యిక నేమి. కడతేరితివి.

ముండ—అదేమి. అమంగళగర్భితముగ మాట్లాడెదవు ?

మాయా—చీ చీ. అమంగళ మేమున్నది. కృతార్థుడవై తివనుటయే కాదూ ?

ముండ—సరియే. ఇక దానిఁ జూపింపుము.

మాయా—(పరున్న విషదంతినిజూపుచు) అదిగో పరున్నది. ప్రసన్ను
ర లం నీకొని సుఖపడుము. నే నేగెదను. (నిష్క్రమించును.)
ముండ—(నమస్కరింపుచు) నీకడుపు వర్ధిల్ల. పరోపకారివన్న నీవేరా
నాతండ్రి! జీవితాంతమువరకు నీపాదసేవజేసినను నీఋణముఁ
దీర్చుకొనుట కష్టము. (ముసుగును సమీపించి) దీనిపేరేమో?
అయ్యో (చేయిచుల్పుచు) మాటలసందడి నడుగ మరచితినే.
ఆ మాయావియైనఁ జెప్పకపోయెనే. మంచిది. దీనినే యడిగెద
ను. (పిలువలేక నివ్వరపడి- ముట్టుకొనఁబోయి సిగ్గుపడి-మాన
లేక వేగిరపడి - సంతోష లజ్జాశ్చర్యాభినయములు నటించి)
పి-పి-పి-ప్రియారాలా!

ముసుగుగో—ఆఁ.

ముండ—(సంతోషమున నెగురుచు) నె-నే-నే-నేను.

ముసు—నీవెవరు?

ముండ—ముండ - ముండకుండను.

ముసు—నేను ముండనా?

ముండ—కాదు. నేనే.

ముసు—నీవు ముండనా?

ముండ—కాదు. నేను ముండకుండను.

ముసు—అనఁగా?

ముండ—నీకుఁ బ్రియుండను.

ముసు—ఎప్పుటనుండి?

ముండ—చాలాకాలమునుండి.

ముసు—నాకేమీ తెలియడం లేదు.

ముండ—నీ పేరేమి?

ముసు—చిత్రరేఖ.

ముండ—ఆఁ- ఆలాగా- కావుననే నాఁడు నాకన్నులట్లు మూతలుపడి పోయినవి. నాపేరు నీ వెఱుంగనే యెఱుంగవా?

ముసు—నాప్రియుడవే నేమో?

ముండ—కానా?

ముసు—అయిన నెఱుంగకేమి?

ముండ—ఏదీ నాపేరుతో నన్నుఁ బిలుపుము?

ముసు—నీమో నాకు సిగ్గుగ నున్నది.

ముండ—(సంతోష వికారములు నటంపుచు) మొదలు నీపేరుతో నిన్ను నేను బిలచెదను. పిదప నన్ను నీవట్లు బిలచెదవా?

ముసు—ఆ!

ముండ—(బిగ్గరగా) ప్రియురాలా! చిత్ర రేఖా!

(దాగియున్న యిరువురిరాక్షసులలో నొకఁడు లేచి)

1 వ రాక్ష—ఓయ్- ఏమండోయ్- (అని ముండకుని సమీపించును.)

ముండ—(భయమున) అమ్మో. (అని అరచుచుండును)

ముసు—(విషదంతి లేచిపోవును.)

1 వ రాక్ష—(ముండకుని జుట్టుబట్టుకొని) ఎవడవురా గాడిద?

ముండ—(వడకుచు) అమ్మో. మే-మే-మే. (అనును.)

1 వ రాక్ష—(జుట్టూపుచు) చెప్పవేమి?

ముండ—అయ్యా! అయ్యా! ఆ- (వడకుచు)

1 వ రాక్ష—అయ్యా, మాకు నీవయ్యవటరా? (అని లెంపకాయ వేయును.)

ముండ—కాదయ్యో- ముండ- ముండ- ఆ- ఆ.

1 వ రాక్ష—ముండా- ముండవటరా? (జుట్టులాగును.)

ముండ—అమ్మో! కాదుబాబో! కాదయ్యో.

1 వ రాక్ష—మరియేమిరా?

ముండ—నీవు ముండవుకాదయ్యో.

1 వ రాక్ష—మరియెవరురా ?

ముండ—నేను ముండకూ- డను.

1 వ రాక్ష—నీవు ముండకూడువా నాతోఁ బరిహాసమా ? (అని మరి యొకలెంప వేయును.)

ముండ—కాదయ్యో- కూడుగాదయ్యో.

1 వ రాక్ష—మరియేమిటిరా? ఊ. త్వరగా ? (జట్టూపును.)

ముండ—అయ్యో! బాబో! నాపేరు ముండమండయ్యో.

1 వ రాక్ష—నీపేరు ముండకుండా ?

ముండ—ఊఁ.

1 వ రాక్ష—చిత్రరేఖా యని పిలిచితివే ?

ముండ—ఆఁ-

1 వ రాక్ష—ఏదీ ఆచిత్రరేఖ ?

ముండ—ఇదిగో (అని ముసుగున్నచోటుఁ జూచి డిల్లపోవును.)

1 వ రాక్ష—ఏదిరా ? చూపవేమి ?

ముండ—లేదయ్యో.

1 వ రాక్ష—నాతో పరిహాసమా? దొంగమాటలా ?

ముండ—కాదయ్యో- నిజమే.

1 వ రాక్ష—నిజమని- లేదని- అప్రభంశసంభాషణమా ? అసలుసం గతియేమో నిజము చెపుతావా లేదా ? (అని కాలిచెప్పును దీసి చూపుచు) చెప్పు- ఇఁక- నిజముచెప్పు ?

ముండ—(భయమున) అమ్మో- నిజమే- చెప్పె- చెప్పె- (అని కేకలు వేయును.)

(డాగిన రెండవరాక్షసుఁడు క్రోడకుండు లేచి)

క్రోడ—ఎవరు ? ఎవరు ?

అందఱు—దొంగలు- దొంగలు (అరతురు.)

ముండ—(అందఱికిన్న నెక్కుడుగ నరచుచు) చస్తి చస్తి బాబయ్యో.

క్రోడ—(1 వ రాక్షసునితో) వీనిపిలుకబట్టి నావు నీవెవరు ?

1 వ రాక్ష—దొంగ కావున నీవెవరు ?

క్రోడ—సార్వభౌమ నగరరక్షకభటులము. నీవెవరు ?

1 వ రాక్ష—మేము నట్టివారమే.

క్రోడ—నీపేరేమి ?

1 వ రాక్ష—చెప్పు గూడదు.

ముండ—(తనలో) మీద్ర రక్షకభటులురాబాబూ, నాకొంపమునిగి
నదిరా తండ్రీ.

క్రోడ—వీడెవ్వడు. ఏమిదొంగతనమొనర్చినాడు ?

1 వ రాక్ష—చిత్రరేఖా ! యని యీయర్ధరాత్రినెవ్వతెనో వీడుపిలచి
నాడు. వివరమునడుగ నడ్డదిడ్డముగ వాగుచున్నాడు.

క్రోడ—(ముండకునితో) ఏమిరా, నీకుభయమువలదు. నిజముచెప్పు
ము. చిత్రరేఖనుపిలచితివా ?

ముండ—అ ! పిలచిలేని.

క్రోడ—చిత్రరేఖయెవరు ?

ముండ—అప్పరస.

క్రోడ—ఎందుకుపిలచితివి ?

ముండ—నాప్రియురాలు గనుక పిలిచితిని.

క్రోడ—నీవెవరు ?

ముండ—చక్రవర్తిసేనలో నొక చేతగానివాడను.

క్రోడ—చక్రవర్తిసేనలోనివాడవా ? దానవుడవా ? అప్పరస నీకు
ప్రియురాలా ? దానికి నీకు మిండరికసంబాధమా ?

ముండ—లేదు లేదు. ఇదివరకు లేదు.

1 వ రాక్ష—అదిగో తప్పుకొనుచున్నాఁడు. వెట్టిమొరుగుళ్ళు మొదల
లిడుచున్నాఁడు.

క్రోడ—(ముండకునితో) ఇదివర కేమిలేదురా.

ముండ—మిండరికము- సంబంధము.

క్రోడ—ఇప్పుడున్నదా ?

ముండ—లేదండీ.

క్రోడ—వెట్టిమాటలేమిరా ?

ముండ—(బిగ్గరగా) వెట్టివాడనే- వెట్టివాడనే.

[ప్రవేశము విషదంతి.]

విష—ఏడీ ? వెట్టివాడేడీ ?

క్రోడ—నీవెవరు ?

1 వ రాక్ష—(నవ్వుచు) ఇదియే చిత్రలేఖయేమో ?

విష—మీరంటే నే నొతానండీ? నాపేరు విషదంతి. దానవాంగనను.

ముండ—(భార్యచుగుర్తించి) అమ్మా. (అనికాగిలించుకొనియేడ్చును.)

క్రోడ—అదేమి విషదంతి! ఏడెవడ?

విష—నాపెనిమిటి నాయనా !

క్రోడ—ఏమీ! నీపెనిమిటియగు ముండకుడా యితఁడు ?

విష—అవును తండ్రీ.

క్రోడ—ఏమో చిత్రలేఖరుగూర్చి వెట్టిగ మాటలాడుచున్నాడేమి ?

విష—చిత్రలేఖలేదు- మరేమీలేదు. నామగనికి బిచ్చియెత్తి చాల
కాలమైనది. మనవారందఱు గుర్తింపగలరుబాబూ.

క్రోడ—నేనుకూడ నెఱుంగుదును. ఈపిచ్చివానితో నీవు స్వర్గము
నకు వచ్చినావా ? సరి- ప్రమాదముతప్పినది. నీవు నీమగనితో
నగరిలోనికేగుము. (1 వ రాక్షసునితో) రహస్యవేదీ! భ్రమ
పడితిమి. ఏడు పిచ్చివాడే. పోదమురండు.

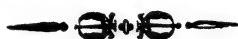
(అందఱు పోయెదరు.)

ఓం

శ్రీరామ చంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

బలిబంధనము.

తృ తీ యాం క ము.

ప్రథమరంగము.

కశ్యపాశ్రమ ప్రదేశము.

[అదితి, బ్రాహ్మణవేషధారియైన యింద్రుడు, ప్రవేశము.]

అది—తండ్రీ ! ఇంతకు నేనే దురాగతను చూడు.

మ. తమసంతానముతో సమానముగ మారతల్లాడఁ గప్పంబొ సౌ

ఖ్యమొ పాల్గొని జీవితంబు నడుపంగ ధర్మమకాఁగాని దు

ర్గమ దుర్వారవిపద్దశాత్మజ వియోగప్రాప్తిచేకూరి దుః

ఖములిట్లాందెడిభాగ్యహీన లెట నింకనుబట్టఁబో రక్కటా !

దుష్ప్రాప్తి కేమిచేయగలము కాని నాతండ్రీ ! యూరడిల్లము. మనకు
మరల మంచిఁములు రాకుండునా ?

ఇంద్ర—అంతేనా తల్లీ ! మనకు మంచికాల మేతెంచువరకు పౌరషము

ను దిగద్రావి గాజులు తొడిగికొనిన ట్లాకనియాజ్ఞకులోనై

ప్రాణమానము లాతనికర్పించి తదనుగ్రహప్రాప్తికిఁ దపింపుచు

కాలముఁ గడుపుమనియేనా మీయభిప్రాయము గూడను !

అహహా ! పరమపవిత్రమగు భవద్గర్భంబున జనించి మహా

మహుడగు కశ్యపబ్రహ్మసంతానమునం దుత్తముల మనిపించు

కొని నిరుపమానముగా గారాబమున నీహస్తకద్యములలో వర్ణి
త్రైలోక్యప్రాభవవైభవానుభవతేజోవంతులమై, పటిష్ఠసాధన
పరాక్రమోపేతులమై, జగజ్జీయమానకీర్తనీయులమైన మేము
చేతగాని సోమరులబోలి బలిదానపునియడుగులఁ గొలుచుచు
బ్రతుకవలసినదేనా? మాగతి యింతేనా?

అది—దుష్కాలము మనపాల నిట్లున్న నింకేమిచేయఁగలము తండ్రీ?

ఇంద్రు—అయ్యయ్యో! ఎంతకష్ట మెంతకష్టము! దుష్కాలము వచ్చిన
దని మహాసమస్థులమగు మేము పౌరుషశూన్యుల మేలకా
వలయుదలదీ?

సీ. దేశహర్తలనాజి శ ధికరించి పెనంగఁ

జాలిన విక్రమ శ శక్తిలేదో

పరమహతకులైన శ ప్రతిపరులకువలె

కదనోద్వ నిలచు పశ్చుదలలేదో

నిన్న మొన్నటిదాక శ నీచాతివీచతఁ

బొంగు వైరులకున్న శ బుద్ధిలేదో

అన్యోన్య వైరులతోనరి వీరులకుఁబోలె

నైజకులాభిమానంబులేదో

తే. గీ. సౌఖ్యమననేమొ తెలియఁగఁ శ జాలనట్టి

పిశితభక్తుల కటుసుఖాశపేక్ష లేదో

నాగఁకతావిహీనకా శ ననచరులగు

రోతబ్రజలంతైన పౌరుషములేదో.

సంతతమధుపానమత్త చిత్తవిభ్రములగు క్రూరరాక్షసులకు నూతన
ముగ మధ్యవైష్ణవునివలె మతసాంఘికాది సద్వర్తనము లలవడిన
మాత్రముననే సహజధర్మప్రసిస్థులై, సత్కులీనులై, సర్వేశ్వరప్రియులై
సుధాపానతిరస్కృతమృత్యువులై లోకపూజ్యులైయున్న దేవతలు

చేతులుగట్టుకొని కిక్కురు మెక్కురనక దాసానుదాసులై పాదము
 లొత్తుచుఁ బొదరక్షలఁ గుడుచుచు వారల యనుగ్రహప్రాప్తికిఁ బడ
 రానిపాట్లుబడుచు చేయరాని నీచకృత్యములు జేయుచు చెప్పురానిమా
 టలఁజెప్పుచు మొడ్డిప్రాణముల భారమనక భరించిబ్రతుకుమనియే
 కదా తల్లీ నీయభిప్రాయము ?

అది—హరిహరీ. నాకర్ణరంధ్రము లింకను బ్రద్దలుగాకున్న వే? (నిట్టూర్పు
 విడిచి) వత్సా! దూరదృష్టిగల కులగురువరేణ్యుల యభిప్రాయ
 మిట్లే యున్నదంటివికదా ?

ఇంద్రు—కులగురుని యభిప్రాయ మెట్లున్న నేమి ? మీరుమాత్రము
 గురువులుకారా ? మీ యాశీర్వాదము మాపాలిట కమోఘ
 ముకాదా ? మీరు మాకు నిష్కంటకసామ్రాజ్యప్రాప్తి జే
 కూర్చ సమర్థతలవారుకాదా ? అమ్మా! నిక్కముగ మాకు
 మీకన్న నెక్కుడగు ముఖ్యులెవ్వరున్నారో యోచింపుము.
 చూడు—

తే. గీ. దైవబలమె ప్రాముఖ్య మగదానికన్న
 గురుకృపాబల మద్దాని శ గుణముకన్న
 తండ్రిదీవనబల మెచ్చు శ తథ్యమన్ని
 మించు జననియాశీర్వాద శ మించు వినమె.

సమాతుః పరదైవతస్మిన్ నీతి మిరెఱుంగనిదియా తల్లీ !

అది—కావచ్చునేమో కాని నిరంకుశతపఃప్రభావులును, బ్రాహ్మ
 ణోత్తములును, అమోఘవచస్కులునగు శుక్రగురుకృపాప్రాప్తు
 లు రాక్షసు లైనారనియు శుక్రునిసంకల్పము తప్పుక నెఱవేరి
 తీరునని మనగురువరులే చెప్పినారంటివే ?

ఇంద్రు—అవును. నిక్కువమె. ఇదియొక్కటే మనగురుఁడు చెప్పినాఁడా?
 వినుము.

తే. గీ. సకలమైన శక్తులు తపశ్శక్తి కొడు
నాతిపశ్శక్తి యోడు మహాపతివ్ర
తామహిమ కట్టి పుణ్యసాగ్రధ్వీమతల్లి
సాయమే యెల్లరను బాగు సేయవలయు.

అట్టి సతీతిలకమవు ప్రస్తుతము నీవేననియు, నీయనుగ్రహముగాక యిత
రము లెవ్వియు నిరర్థకములే యనియు గట్టిగ నొక్కిచెప్పినారు తల్లీ !
అది—అంతటి ప్రభావము నాయునున్నను లేకున్నను, అస్వతంత్రను,
పతి యాజ్ఞాబద్ధుడు, నాతుడ్రీ ! నీవెఱుంగనిదేమున్నది. అయిన
నించుకు నేసేమి చేయఁ గలను. నాయందేమి సమర్థత యున్న
దందువు ?

ఇగ్గు—నీయనుసమర్థతయేలేదా ? నీవేమియుచేయలేవా ? సమర్థత
కలవారు చెప్పకుండురా? తల్లీ ! నీయస్వతంత్రబలమే—నీపతి
యనుసరణబలమే—నీ పాతిన్రత్యమహాప్రభావమే మముఁ
గృతాన్ధులఁ జేయఁ గలను. నిజముగ మేము పడుచున్న కష్టము
లన్నిటిని నీ మనసున కెక్కించుకొని, మననహాపమున నించుక
మధించిచూచితివేని, నీహృదయకుహరమున చిటచిటారావ
విస్ఫులింగసంగత ప్రభయాగ్నిజ్వాల భగ్గమనిమండి దానవవంశ
మహాకానకంబుల దహింపఁ జాలకుండునా? మాహృత్తాపముల
హరింపలేకుండునా ?

ఉ. చూపుచుచాల్చగత్తుమితి స్రుక్కిసశించువవాగ్ని రేప, హృ
త్తాపము చాల్చరాచరవిరతానము ధ్వంసముగా నొనర్ప, నీ
శాపముచాలదే తుదకు సర్వముసౌన్యముజేయ తల్లీ ! మా
పాపఫలంబునీకుఁ దగు స భావముగల్గగనీయదింతకున్.

అమ్మా! నీవు చేయరానిపని యేమున్నదో చూడుము. అంతకుసహజ
శాంతచిత్తవును, అనవరతభర్తానుకూలవర్తనవును, స్వాభిలాషదూరవు

ను, గాన, నీసంతానకష్టపరంపరను మనసునకురానీయకున్నావు. తల్లీ ! సురలనుభవించుపాట్లును, దిక్కుమాలిన విలాపములును, ఘోరరాక్షసాచులొనర్చెడి బాధలచే నల్లాడుటలును, కన్నులనిండఁ జూచినవాడే నగుటచే, ప్రేవులు దరిగినట్లు, గుండెనుండిపోవుచున్నట్లు, రక్తనాళములు పెళ్లుమని ప్రేలి వెచ్చనినెత్తురు స్రవించుచున్నట్లునిపించి, యెడలు జలదరింప, బ్రతుకు విసుగుతోప, కర్తవ్యము కనిపింపక, దిక్కులేక దిక్కులు బరికించి, నిరర్థకసాధనములని వజ్రాదియాముఖముల దూరముగ నేలకు మోచి, యమృతపానమునకు మిక్కిలి విచారించుచు, ఉత్తుంగతరంగములతోనుబికి పొంగి పొరలినచ్చెడి దుఃఖిసాగరవేగమున కాగలేక, నిట్ట నిలువున నేలకొరిగి, దరిలేనిపరితాపమునం బొరలుచుండు. తల్లీ ! తలఁచు కొన్నంతనే నాతనువు భగ్గుమనిదహించుకొనిపోవుచున్నది. ఇకనే జెప్పజాలఁ జెప్పజాల, (అని నిట్టొర్పువిడుచును.)

అది—ఆహాహా ! (చెవులుమూసికొని) పాపముపశమించుఁగాక ! పాపముపశమించుఁగాక ! (ఎదపై చేయునుంచి నిట్టొర్పు విడుచుచు) దుర్భరము. దుర్భరము. (ఇంకనునితో) నాతోడ్రీ ! యికఁజెప్పుకు. నీకష్టము వినజాల. భరింపజాల.

ఇంక—తల్లితోఁ గలతూగఁగలవస్తువు స్పృహతో నెద్దియులేదనియు, కన్నతల్లితో విన్నవించుకొనక కడుపునుట చల్లారదనియుఁ జెప్పకొనుచున్నాను. కావున, వినక నీకుఁ దప్పును. చెప్పక నాకునుఁ దప్పును. (స్మృతినిభివయించి.)

సీ. లోకపాలన సౌఖ్యోల్లోలుకౌఘాజ్య ది

కృతు లడవుల శ్రమఁబడుటఁ జూచి

దివ్యసాధంబులఁ గ దిరుగ నేరనిసతుల్

కాందిశీకప్రాయశ్చతులఁ జూచి

నందనాద్యారామశబ్దందచరామర

కంటకాగమన నిశ్శ్రాంతిఁ జూచి

ఎంకడన్నేమాత్ర శ మెఱుంగని వేల్పుటి

తులు విపద్దశల మొత్తుకొనఁ జూచి

తే. గీ. అమరయువతీమణులు యూడిగములొనర్ప

నిరుపమానందమునఁ దేలు శ నీకుముద్దు

కోడ లిడుమలమ్రగ్గి యల్లాడఁ జూచి

మ్రోడువలెనుంటిఁ జావుకు శ మొగమువాచి.

అది—(చెవులుమూసికొని) అమరగళము ప్రతిహతమగుఁ గాక ! ప్రతి హతమగుఁగాక !

ఇంద్ర—ఉన్నవి. ఇంకెన్నో కష్టములున్నవి. అవ్వి యనుభవైక వేద్య ములు. తల్లీ! తుది నామనవి యేమనఁగ, నిందులకేదేని విముక్తి మార్గ మాలోచించిచెప్పము. తోచదంచువా ?

చ. అమృతముద్రావి మొడినయి శ యక్కటవైరినెమర్పలేక, మృ త్యుముఖమునందుఁ జొచ్చుటకు శ యోగ్యతయున్గనలేక వ్యర్థజీ వములు భరించి నీకునపశ్చారముఁ గూర్చెడువిననన్న శీ ఘ్రమున శపింపు మన్వయ వ శకల్మషమయ్యెడుగాక తల్లిగో.

ఇట్లులగాక నీపాదమాన, నేనిటనుండికదలను. (అనిపాదములంటును.)

అది—హాహా ! (అని కొడుకును గౌగిలించుకొని) నాతపఃఫలమా !

నేటికెన్నివిషమసంకటములు ప్రాప్తించెనోయితండ్రీ! (వెక్కివె క్కియేడ్చుచు) అయ్యయ్యా! లోకపాలమకుట మాణిక్యప్రభా విభాసితపాదారవిందుడవై--జగత్రయప్రాభవవిభవాభిరాముడ వై — నిరుపమానసుఖసమ్మద్ధినోలలాడు మహేంద్రుండవైన, నీవు, యిట్లు, దీనాతిదీనునిపోల్కి యంగలార్వ, సహించుట కెట్టికఠినాత్మనైతిరా తండ్రీ ! (తనలో)

క. దీనాననమునసుతు లే

మైనం బెట్టుమనియేడ్చినంత నె తమలో
లోననఁ దల్లులువడుశ్రమ
యేనుడువఁగరానిదన, సరదెట్లుభరింతుఁ.

నాతండ్రి ! యూరడిల్లము. కానిమ్ము. విచారించును. త్వరపడకుము.

కాని—

ఉ. నేనన నెంత బ్రహ్మకులరసీరధిచంగ్రుఁ డనూనసత్తప
శ్రీనిధి వస్తుకాలపరీశీలనదత్తుఁడుఁ గాన నీపిత
న్నే నెటులోయొడంబరచి నీహితమున్నెఱవేర్తునింతకు
న్మానపుకాలకర్మ లనుగమానములేకగలంప కెవ్వరిఁ.

ఇంద్ర—అదిగో. ఆ మాటలోనే నాకుఁ గొప్పసందేహమున్నది. కర్మ
సూత్రమే యాధారమని మిన్నకుండక, కార్యప్రయత్నమేలచే
యవలయును. సృష్టిసితిలయములకు కర్మమే కారణమైనచో,
సర్వేశ్వరుఁడొకఁ డున్నాఁడని యాతనికేల భయపడవలయు.
వేయెల; మాతా! కాలమును కర్మమునుఁ గట్టిపెట్టి, నీవు పట్టు
బట్టి సంపూర్ణముగ నిక్కార్థము బ్రయత్నింపకున్న—

అది—అర్థోక్తిలో) ప్రయత్నింపక మిన్నకుంచునా? ప్రయత్నించెదను.
సాధించెదను.

ఇంద్ర—అటులైన నాకోరిక సిద్ధించితీరును.

(తెరలో)

తప్పదు. తప్పదు.

అది—తథాస్తు.

ఇంద్ర—ఎక్కడిదీయపశ్రుతి?

(మరల తెరలో)

తే. గీ. సార్వభౌముడు సూరు యశ్శములొనర్చు
దీక్షబూనె సత్యవ్రతదత్తుడతడు
దాసవులలోన నిట్టియ్యర్ తముడులేడు
తప్పదింక జేసితీరు సిగ్ధాంతిగారు.

ఇంను—ఓహూ! బ్రాహ్మణభోజనమైనట్లున్నది. వారివారియునికిపట్ల
కేగుచు బలిశతౌశ్వమేధదీక్షనుఁ గూర్చి ప్రశంసించుకొనుచు
న్నారు. తల్లీ! స్వప్రయత్నము తప్పక నెఱవేరితీరును. బ్రాహ్మణ
వాక్యము నామాటకుఁ దోడ్పెనిలించినది. నే నిటనుండరా దీ బ్రా
హ్మణులలోఁ గలసిపోయెదను. బ్రాహ్మణులదప్ప మరెక్కెట్టివా
రినైన రాక్షసులు పరీక్షించి పట్టుకొనకమానరు, గాన నన్నా
శీర్షదించి నెలవిమ్ము. (నమస్కరించును.)

అది—ఇష్టసిద్ధిరస్తు. పగరకంటఁ బడక జాగ్రతగఁ బొమ్ముత్తాక్షి !

ఇంను—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

అది—ఓరా! దుర్విధి. నాబిడ్డని నోటినుండి నేఁడెంతటిదీనవాక్యముల
వినవలసినచ్చెను.

చ. జనకుడు బ్రహ్మతుల్యుడుఁ బ్రశస్తబుధాగ్రణి దేశికుండు సు
జననము సత్కులంబున నిశాచరమారణహేతువై జనిం
చిన పవి యాయుధోత్తమము శ సేన లహా! యమరుల్లిలోక పా
లనమివియున్న యింద్రుఁ డిటులనద్దయించె సుఖాత్ముఁ డెవ్వఁడో.

ఉత్తమోత్తములగు దేవతలగతు లిట్లున్న నిక మానవుల నడుగువా
రెవ్వరు. (యోచించి) ప్రస్తుతము నిర్బంధవశమున ధర్మవర్తను లైనంత
మాత్రమున దైత్యులకింతటి మహిమాన్నతదశ ప్రాప్తించినచో సహజ
సత్స్వభావులై సర్వేశ్వరహితులైన దివ్యుల కధోగతి రావలసినదేనా ?
ఇదేమి వైపరీత్యము? (కోపోద్రేకములతో) ఇదేమిధర్మము? ఇంత

మాత్రమున నేకూరులు—దుర్గారులు—సత్యధర్మదయారహితులు--
రాక్షసులనియెడి దుష్కర్తి సర్వలోకములలో నశించిపోయినదా ?
(తలపాకింపుచు) చూచెదగాక! సర్వజ్ఞులగు కశ్యపప్రజాపతి మత్రాపా
పతి. నే నీవిషయముచుగూర్చి మందలించినపుడెల్ల దుష్కలము దుష్టా
లమని నన్నాశ్వాసించును. కానిమ్ము, నే డీధర్మసందేహమునుగూర్చి
యడిగెదను. సమాధాన మేమిచ్చెప్పెదరో వినికాని కర్తవ్యమాలోచిం
పను (మరల తలపాకింపుచు) కానీ- కానీ- సర్వసాక్షియైన భగవంతుఁ
డు నాయిష్టమెట్లు నెఱవేర్పడో చూచితిరెదను.

[కశ్యపుఁడు ప్రవేశించి.]

కశ్య—శ్రీమన్నారాయణ నారాయణ-

అది—ధన్యాస్తి. ధన్యాస్తి. (లేచి) అనుకొనునంతలోనే నాభగవంతుఁ
డు నాకు ప్రసన్నుడైనాడే. ఇది మంచి శుభసూచకము.

(భర్తకు నమస్కరించును.)

కశ్య—ఇష్టసిద్ధిరస్తు.

అది—ఈపీఠ మలంకరింపుడు.

కశ్య—(కూర్చొనును.)

అది—(భర్తసమీపమునఁ గూర్చుమాడి) ప్రాణపతీ ! ఎంతకాలమునకు
నన్ను ధన్యాత్మకు జేసితిరి?

కశ్య—ఇప్పుడైతివా ? ఇదివరకు ధన్యవుకావా ?

అది—మహామహులగు తమదాస్య మెప్పుడు నాకు లభించెనో యప్పు
డే సర్వవిధముల ధన్యనైతిని. కాని సంతతపతిసేవాభాగ్యము
నకుమాత్రము విచారించును.

కశ్య—గుణముగలగు నీకురు విచారమున్నదా ? పరమార్థవేదినినగు
నీకురు విచారమేయున్న నితనెట్లు ? నీవు సంతతము నాసేవ
జేయుట లేదా ?

అది—అయ్యో! లేకపోవుటేమి? సర్వకాలసర్వావస్థలయందు మ
న్మనఃపీఠిఁ దా మధివసించియుండ లేకపోవుటేమి. నాథా! నా
యభిప్రాయ మదికాదు. ప్రత్యక్షముగ మీదివ్యమూర్తిని సంద
ర్శింపుచుండక పోతివని.

కశ్య—ఓహో! ఇదియూ విచారము. మంచిది. ఈవిచారము
మాత్రము నీబోటి యుత్తమనాయకకుఁ దగునా ?

అది—నిజమగుఁగాక- మా కిది స్వభావసిద్ధముకాదా ?

కశ్య—జ్ఞానవంతులు స్వభావమునుమాత్రము లెక్కఁగొందురా ?
వాఁని బాధించునా ?

అది—అంతగా లేదేమో, కాని బాధింపక విడుచునా ?

కశ్య—అనఁగ ?

అది—ఏమున్నది. దేహధారులందరిని సహజవికారములు కొంచెమైన
బాధింపక విడువవంతును.

కశ్య—ఎట్లు ?

అది—ఎఱుఁగనట్లడుగుచున్నారేమి ? ప్రస్తుతదృష్టాంత మనుభవములో
నున్నదానిఁ జెప్పెదఁ జిత్తగింపుఁడు. ఇప్పుడు నాసంతానము నగ
రమువిడిచి సకలసుఖములఁ గోల్పోయి భార్య పుత్రకులతో
నగకాననగహ్వరముల (దూఃఖముతో) నానాకష్టములఁ బడుచు
న్నారగుదా ? ఆసంతాపము న న్నపుడపుడైన బాధింపకవిడుచు
చున్నదా ?

కశ్య—ఈసంతాప మొక్కనీకేనా ? నామమాత్రములేదా ?

అది—లేకేమి సంతాపమున్నది. అటులే సంతోషమున్నది.

కశ్య—అదెట్లు ?

అది—దేవతలు పూర్వదేవతలు మీసంతానమే యగుటచేత.

కశ్య—అహా ! తెలియనట్లనుచున్నావు !

చ. కొడుకులు కోటులున్న గుణకోవిమలై సుఖులై చెలంగిన
 నడకొకడేని దుఃఖపడఁగాఁ గనితండ్రి తపించుఁ గాని యొ
 క్కెడఁ దనుమోదభేదముల శ కెట్లనువయ్యెడిఁ దేనెబిందెలోఁ
 బుడిసెడు నీరువోయఁ జెడి శ పోవదె తేనియతత్వ మంతయున్.

కావున స్వభావమెఱుంగనివారియట్ల నీవుఁ గూడ మాటలాడ నే నేమ
 నఁగలను ! (కన్నీరుఁ నుడిచికొనుచు) ఆగర్భశ్రీమంతులైన నాముద్దు
 బిడ్డలు మహేంద్రాదుల దుర్గతలు స్ఫురణకువచ్చినపుడెల్ల ప్రాణయుత
 మైన యీదేహము దహించుకొనిపోయి కడుపులోఁ జేయివైచి కలఁచి
 నట్లే నాలో నేనే కుమిలికుమిలి మ్రింగిమింగి దుర్విధియని నొసలుఁ
 గొట్టాకొని చేయునది లేక మిన్నకుంచును. పుత్రులనుఁ గూర్చి తల్లులకు
 న్నయంతపఱి తాపము తండ్రుల కుండదంచురు గాని అదియెంతవరకు నిజ
 మైనమాటయో అనుభవజ్ఞులగు బిడ్డలఁగన్న తండ్రులకే యెఱుక.

అది—(ఏడ్చుచు) అయ్యోనాథా ! గర్భపరితాపాతిశయమున తెలిసి
 తెలియక పలికినపలుకులలో మీ యీదాసిపొరపాటులున్న
 క్షమింపుఁడు. (పదములపై నొఱఁగి) దీనురాలనగు నన్ననుగ్ర
 హింపుఁడు. దురదృష్టవంతులగు కొడుకులఁ గన్నతల్లిని నన్ను
 నిరసింపక దుఃఖసాగరమునుండి దరిఁజేర్చి యాదరింపుడు. మహా
 మహులై సర్వజ్ఞులై నిరంకుశతపఃప్రభావులై నిగ్రహానుగ్రహ
 సమర్థులై సాక్షాద్రృహృపుత్రులగు దేవరవారి పాదసేవకురాలి
 కిట్టి విషమసుకటములు రాదగినవేమో దూరమాలోచింపుఁడు.

కశ్య—(నిట్టూర్పుతో) శ్రీమన్నారాయణ. నారాయణ.

(అని నిమిలితనేత్రుడగును).

ఆది—పోనిండు నాగోడు విచారింపవలదు.

తే. గీ. త్రిభువనవిభండు నిగుపమ శ విభవయుతుడు

వినుతచరితుఁ డనూనసరద్విమలయశుఁడు

దైవగురు జనపదభక్తితత్పరుండు

నైననీముగకొడుకు గోరడైనంగనుండు.

కశ్య—మానినీమణి ! యింకను నాయభిప్రాయమును నీవు వేటుగనే
భావింపుచున్నావు గదా ?

అది—వేటుగ భావించుటలేదు ప్రాణకాంతా ! (పదములంటి) మీపా
దములాస, మీయభిప్రాయము వేటనికాదు. కొడుకులయిన
యింద్రాదులఁగూర్చి మీకు సంతాపము లేదనికాదు. కాని—

చ. పరమవిరాగవంతులయి శ్రీ భావము బ్రహ్మమునందుఁ జేర్చిత
త్పరతఁ దపస్సమాధి నిరూపద్రవమోదసముద్ర మగ్నులై
వరలెడి మీకు నెట్టితరశబ్దలు చిత్తముసోక నేర్పు నం
చరయునుఁ గాని వేటుతల శ్రీ పౌనెమనంబుననాకు వల్లభా.

కశ్య—ఇదియు నిర్కువమే. నీ వివరకన్నయట్లు దేహధారులైనవారం
దనిని మోదభేదము లొకానొకప్పుడైన బాధింపక విడువవను
టయు నిర్కువమే.

అది—ఏమో యేదియెట్లులైననేమి ధర్మసూక్ష్మములఁ గూర్చి తమ
తోఁ దర్కింప నా కంతయవసరమేమున్నది. అధికారమేము
న్నది. కాని, జీవితేశ్వరా! స్వలాభదూరులైన తమకిట్టి యైకహి
సంబంధబంధము లంతగా బాధింపనిమాటమాత్రము వాస్తవ
మనక వీలులేదు. సహజముగ అబలలము, బేలలము, స్త్రీల
మని తా మెఱుంగక పోలేదు. కావున (ఏడ్చుచు) నాకు సర్వ
కాలసర్వావస్తలయందు కొడుకులఁ గూర్చిన చింతామహాగ్ని
నిలువెల్ల దహించు టట్లుండ నిపుడిపుడే ఇంద్రుండు, వైభవ,
అబ్బా మహేంద్రుడు, భీముకబ్రాహ్మణవేషుడై నాయీ
పాడుకన్నులయెదుటఁ బడి తమతమ కష్టపరంపరలను అతిదీనా
లాపరూపమున వినిపించెను. అది మొదలొకని తత్సంతాపోద్రే

కము హాలాహలము పగిది నాపాదమస్తక మెగబ్రాకి నే నెవ
తెనో—యేమిచేయఁగలదాననో—యేమనుచుంటినో తెలియ
కున్నాను. ఎంత ధైర్యమున మనసును బిగబట్టినను నిలుచునట్లు
లేదు. సరికదా ప్రపంచ మున్నట్టే తోచుటలేదు.

కశ్య—సత్సతీమణివైన నీకిట్టి యుద్రేకము తగదూరదుము. చూడు.
మహేంద్రుఁ డిటకువచ్చినాడా? యేడీ?

అది—ఏడీ! వెడలిపోయినాడు.

కశ్య—ఎక్కడికి?

అది—కాండిశకప్రాయునకు తా వెటనుండును?

కశ్య—హరిహరీ (యోచించి) ఇక్కడి కెట్లు వచ్చినాడు?

అది—దొంగతనమున—

కశ్య—శివశివా (చెవులుమూసికొని) పాపము శమించుఁగాక (తల
నూచి) ఆహా! యీశ్వరా! ఎట్టివాని కెట్టిగతి తటస్థించినది!

అది—ఇంతమాత్రమునకే సంతాపమా?

కశ్య—అయ్యో కాదా! నాబిడ్డనినోటినుండి యెట్టిదీనాలాపములు
వెలువడెనో చెప్పఁగలవా జీవేశ్వరీ!

అది—హరిహరీ! రామరామా! ఆకష్టనుష్టాక్షరము లీ నోటికిరావు.
భగవంతుడా! రావు.

కశ్య—అయ్యో! సంక్షేపముననైన వినిపింపలేవా?

అది—వాఁడే సంక్షేపముగ వినిపించిన నందింకేమి సంక్షేపము? హాహా!
దుర్భరము! నాథా! మహాదుర్భరము.

కశ్య—నాకు మాత్రము మీకష్టమున భాగమురావలదా? ఎట్లో
చెప్పము.

అది—చెప్పెదను. నీను మిక్కిలి మొండినికాన, నెట్లో చెప్పెదను.
నాథా! మీరుమాత్రము విని భరింపలేరు.

కశ్య—నీవు మొండి వేలకావలయు? తిన్నగాచెప్పుము.

అది—మొండి నేలకావలయునా? పలకాను ?

సీ. వైభవాఘ్యండగు శ వాఁడు దీనుఁడౌటఁ

జూచుకన్నులుప్రేలి శ స్రుక్కలేదు

తనవారికష్ట సంతాపవాక్యాలముల్

జూరినచెవుల్రీవలి శ సురుగలేదు

కొడుకిడుమలు జెప్పుకొన బదులారడు

మనునిరర్థకజిహ్వా శ తునియలేదు

ఎత్తిపెంచినవాని శ నేగుమంచనివిన

చేతులు నలియయి శ చిరుకలేదు

తే. గీ. సుతవియోగాగ్నిఁ గ్రాగిత్రా శ గితనువిత

కాలమునకైనఁ బూదియై శ కూలలేదు

యెందరెందరొ తనవారి శ నెడసిగుండె

బండవలెనుండె నుంతైనఁ శ బగులలేదు.

ఇక మొండి నెట్లుగాను? సర్వజ్ఞులగు మీరు నేనే చెప్పవలయునా? దివ్యదృష్టిగల తాము నానోటనే వినవలయునా? హా! హా! దుర్భరము దుర్భరము! (నిలచుచు)

కశ్య—(చూచి) దుర్భరమే! నిశ్చయముగ దుర్భరమే! (అదితినిఁ జూచి నివ్వెరపడి) ఓహూ! కుమారకష్టసంతాపోద్రేకమున మై మరచియున్నదే! క్రోధావేశపరవశయై మహాకాళింబోలి తీక్ష్ణించుచున్నదే! మరేమి విలయము లేదుకదా? (యోచన నటించి చికాకుపడి) సాత్వికచిత్తుడనై శాంతమే తపఃఫలమని నిశ్చలతనున్ననాకే తదభిమానవికార మంటుకొని బుద్ధి నేయోచనకుఁబోనీయకున్నది. ఔరా! మాయామహిమము! కానిమ్ము, చిత్తమా! (ఎడపైఁ జేయిడికొని) శాతింపుము. త్వరఁబడకుము.

(భార్యఁజూచి) అదితి నిట్టి సమయమున మందలింతునా ? వలదా? నాకే భయంకరాకాణియై కనిపించుచున్నదే! సామాన్యుల కిప్పుడు తేరిచూడవశమగునా ? మందలించిన యేమనునో? యేమగునో? (యోచించి) నే నెదుటనున్నానుగాన మరేమియు విపరీతము జరుగను. (ప్రకాశముగ) ప్రేయసీ! శాంతింపుము.

అది—(ఆవేశమునటింపుచు) నాథా ! శాంతిలేదు. సంతాపము మితి మీరుచున్నది.

కశ్య—ఏ మిట్లున్నావు. సంతాపమెంతయున్నను, ననుభవింపవలయుఁగాక మరేమిచేయఁగలము.

అది—ఎవరేమిచేయవలను. వలదు. ఇదిగో మీపాదదాసి. (ఎదపైఁ జేయిడి తన్నునిరూపించుకొనుచు) మీపాదదాసి ఇదిగో ఇదియే. ఇది మీపాదపరాగసంగతపావనతనుధాణి. సంతత భవన్నా మభజనామృతప్రభావసిద్ధసంకల్పచిత్త. ఇదిగో భవదాక్షాశృంఖలబద్ధ నిలచియున్నది. నిరీక్షింపుచున్నది. సెలవు సెలవు.

కశ్య—ఏమిసెలవు ? ఏమిచేయుటకు ?

అది—ఏమిసెలవా ? తమసెలవు ఏమిచేయుటకా ? చెప్పవలయునా ? తమ యాజ్ఞాలేశసాహాయ్యనై తత్త్వణమే సహజధర్మవర్తనలై దేవతలబరాధవింది లోకాధికారదురాశాతమోనిర్మగ్నుడై గురుకూటాక్షలబ్ధమహాసాధన సంప్రదోదేక్షియై స్వగోకసామ్రాజ్యపట్టభద్రుడై మిట్టిపడుచున్న బలిదానవాధము నాచార్యసహితముఁ జూట్టుబట్టి సింహాసమునుండి క్రిందికిలాగి గిరగిరఁదిప్తిభూలోకమహాకాననముల నూడిపడునట్లు విసరివైచెద—మారిమసంగినట్లు, మహాకాళి తొండవించినట్లు సమస్తరాక్షసులఁ బొదివిపట్టి నేలఁగొట్టి కాలఁజమిరి పేలాలవలెఁ దచ్చిరములఁ బటపటఁ బగులఁగొరికెద—కరతలములఁ దత్కళేబరముల నలిచి

కలపముగ మేన నలఁచుకొనియెద—తద్రక్షణారలఁ గడుపారఁ
గ్రోలి తావశాంతిఁ జేసికొనియెద. శుక్రాభిమానమునఁ బితా
మహాదు లడ్డగింతురా? మూర్ఛిత్రయ నిర్మూలనముఁగావించెద.
మత్సంతానముదక్క తక్కిన సమస్తస్పృహని భవంసమొనర్చెద.
నాబిడ్డలఁ గడుపునఁ బాదువుకొని రక్షింపుకొనుచు భూమ్యాకా
శములఁ దాళములుగ వాయింపుదుఁ దాండవించెద. పిదప సకల
లోకాధిపత్యమునకు నాపెద్దకొడుకును పట్టభద్రుఁడేసెద. శాం
తించెద. మీపాదములకుఁ బ్రణమిలెద (భర్తపాదములఁబడును.)

కశ్య—ఆహా (అని భార్యను కౌగిటఁబొందుచుకొని) ప్రమాదము-
ప్రమాదము (వెన్నునిమురుచు) శాంతింపుము. శాంతింపుము.
(స్వగతము) పతివ్రతలమనసు నొచ్చి కన్నుఁదెరచినచో నడ్డే
మున్నది. ఆహా! మానిసీమణులన లక్ష్యపెట్టరుగాని అంతటి
ధన్యమైనజన్మము లున్నవా? ఒక్క పాతివ్రత్యప్రభావముననే
లోకాతీతమాహాత్మ్య మార్జింపగలరు.

సీ. వేదవేదాంత సరద్విద్యాప్రవీణ ప్ర
భావులార్జించెడి శ ఫలముకన్న
సత్యధర్మదయాది శ సద్రవతులగు యోగు
లందెఱు పరమసౌఖ్యమునకన్న
ఆస్థపంచాగ్ని మగధ్యస్థులై తపియించు
పరమమునుల తపోశబలముకన్న
అష్టవిభూతి సంరతుష్టమానసుల య
ప్రతిహతదివ్యవైభవముకన్న

తే. గీ. దైవతముల కొప్పెడు మహాశత్రువుకన్న
జ్ఞానులైన భక్తుల మహాశత్రువుకన్న

హరిహరుల మహిమాతిశయంబుకన్న

పడఁతియైన పతివ్రత శ్రీ ప్రతిభమిన్న.

స్త్రీల కేవలతమలతోఁ బనిలేదు. క్రతువు లవసరములేదు. త్రికరణశుద్ధిగ నొక్క పతిసేవామాత్రము నిర్దుష్టముగఁ జేసిరేని.

కం. తాము తరింతురు దేశ

గ్రామకులానులఁ దరింపఁగఁ జేతురు వే

రేమైన నేతురు సా

ధ్వీమణి కడుపడలేవు శ్రీ వివిధజగంబుల్.

ఏశ్రమ లవసరములేక నొక్క పతిసేవాప్రభావముననే జగజ్జాలముల నుట్టఱుచగలను. (వెన్నుదట్టుచు) ప్రాణేశ్వరీ! యింకను నీయుద్రేకము శాంతింపలేదా? మదాజ్ఞ యైనఁ దాని నభ్యంతరపెట్టలేదా?

అది—(లేచి) ఇస్స! అబ్బా నాథా! యెడలు కంపింపుచున్నది.

కశ్య—శాంతింపుము. చూడు నేఁజెప్పఁబోవుమాటలు సరిగా మనసున కెక్కునట్టిసితిలో నున్నావా?

అతి—(నిట్టూర్పు విడిచి) చిత్తము సెలవిండు. వినఁగలను.

కశ్య—నేను దివ్యదృష్టిసంతయుఁ దెలుసుకొన్నాను. జ్ఞానులగువా రే కార్యమునకును స్వతంత్రింపఁగూడదని నీవెఱిగినదియేకాదూ?

కం. తనయులు పలువురుగలిగిన

మనముల నీర్వ్య లెట్టులైన శ్రీ మానకగలుగున్

జనకుండవి చూచిచూడక

జనవలె నతఁడేమిచేయఁ శ్రీ జననగు యువతీ.

అందు ముఖ్యముగ నాసంతానమున ననోన్యవైరము లుపశమించుట కల్ల. ఇంతకు గుణాగుణ నిరూపణముననేమి—మరియేకారణముననేమి త్రైలోక్యాధిపత్యము స్వర్లోకనివాసము వాసవాది దేవతార్హములుగాని

దానవార్హ మని యెవ్వరు చెప్పటకు సాహసింపరు. నీ వనినయట్లు దేవ దానవులు నాదృష్టికి సమానులే గాన నిట్టి ధర్మనిర్ణయమును నేను సర్వసాక్షియగు భగవంతునియందే నిల్ప నిశ్చయించితి. నీవుగూడ న న్ననుసరింతువుకాదూ ?

అది—చిత్తము. త్రిశుద్ధిగ.

కశ్య—అట్లులైన నేను నీకొకవ్రత ముపదేశించెదను. దాని బహుజాగ రూకతగా—నిర్మలభక్తిపూర్వకముగా నీ వొనరింపవలయును.

అది—అవశ్య మట్లొనరింతును.

కశ్య—ఘోషణశుద్ధ ప్రతిపదాదిద్వాదశీపర్యంతము పుండ్రెండుదినము శ్రీవ్రతము నిష్కళంకచిత్తనై పరమేశ్వరసమర్పణబుద్ధితో నా చరింపవలయును. దీనిఁ బయోభక్షణవ్రతమందురు. వ్రతాంత మున నియతనై తదేకధ్యానమునఁ జేయొప్పుతో వేచియుంటి వేని అవాఙ్మానసగోచరుడును -- ఆదిమధ్యాంతరహితుండును— సర్వసాక్షియును—ఆశ్రితవత్సలుండు నగు సర్వేశ్వరుండు నీకుఁ బ్రసన్నుడగును. నీకోరిక నెఱవేఱితిరును.

అది—తథాస్తు. అమోఘవచస్కుల పల్కు రిత్తయగునా ? ధన్యనైతి.

కశ్య—అగును. తరుపవాస, దాన, భోజన, కాల ప్రకారములును, తన్మంత్రంబును నీ కుపదేశింపవలసియున్నది. అందులకు నీకు శాంతచిత్తము, ఏకాంతప్రదేశము, అవసరము గాన బోవుదము రమ్ము.

అది—చిత్తము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

ద్వితీయరంగము.

ఒకానొక విపినప్రదేశము

[మాయావి ముండకులు ప్రవేశము.]

ముండ—నీమాట నమ్మునట్లు లేదు బాబూ ! ఆసంగతిఁ దలచుకొన్న నాగుండె లవిసిపోవుచున్నవి. ఇంతకు నాపెండ్లాము మంచి ముండ కనుక తటాలునఁ దల్లివలె యడ్డుపడి నాప్రాణములు దక్కించినది. లేనిచో యిప్పటికి నాపేరు చక్కగా మాసిపో యియుండును.

మాయా—అటులైన (నవ్వుచు) చిత్రరేఖపై నింకేటికి మనసుంచి నావు? న న్నేటికి వేధించుచున్నావు ?

ముండ—ఏమిచేయమన్నావు ? ఎంతనిలువఁ బ్రయత్నించినను నా పాడుమనసు నిలువకున్నది. కార్యమేదైన సంకల్పించుకొన్నప్పు డది కొనసాగువర కూరకొనదు. అనఁగా పట్టుదలగలిగిన మన సన్నమాట. దానికది స్వభావమైపోయినది. సాధ్యం లోలేదు. కాని బావా ! అదరు బెదరు లేని నామనసు కానాటి చెప్పు దెబ్బలతో మాత్రము కొంచెము జంకుగలిగినది.

మాయా—అటులైన యీపాడుపని నీకెందులకు ? ఈతప్పుడు తార్పు టుద్యోగము నాకెందులకు ? ఎట్లో యీకొంచెము నీమనసు కు బుద్ధిఁజెప్పి దిద్దుకొనుము. మనముభయులముగూడ బాగు పడుదుము. చూడు ! నీభార్యయే నాఁ డట్లుడుడపకున్న మన ముభయుల మిప్పటికేమగువారము ?

ముండ—శొలుత మరణము. తనువరి పిశాచములము.

మాయా—పైగా పిశాచములమేల కావలయును ?

ముండ—మనోవాంఛ సిద్ధింపకపూర్వమే మరణించినవారు పిశాచము
లయ్యెదరట కాదా ?

మాయా—అట్లులైన మరింత నిన్ను బ్రతిమాలుకొందును. ఆచిత్రరేఖ
పై గల మనసును సంపూర్ణ ముగ మరల్చుకొనరాదా ?

ముండ—అదిగో ! అక్కడనే యున్నది. పెద్ద నల్ల బండియోగము.

మాయా—అనఁగా ?

ముండ—నీవెఱుంగనిదేమున్నది ? కాని అది నావశమున లేకు బావా !
తుదకు చావనీ మరేమైనగానీ !

మాయా—అట్లులైన నీతోపాటు నామఁగూడఁ జావు తప్పనట్లేకదా ?

ముండ—అట్లేలయగును ? మరలఁ బట్టుపడితేకదా ? అమంగళముగా
మాట్లు చేడు.

మాయా—ఏమో నమ్మరాదు. రక్షకదైత్యభటు లసాధ్యులు.

ముండ—అట్లీసారి జరుగదు. చూడరాదా ! ఇక్కడిసంగతిసందర్భ
ములు నాకు సరిగా తెలియవుగాన పట్టుబడ్డాను. లేనిచో
నన్నుబట్టుకొన బ్రహ్మతరమా ? (స్మృతినభినయించి) చూడు
బావా ! మించినదాని కిప్పుడేమనుకున్న నేమున్నది. కాని
చేతఁజిక్కిన ఫలమును స్వయముగా నేనే యానాడు జెడఁ
గొట్టుకున్నాను.

మాయా—(తనలో) వీని కింకను నున్మాదము తలనుండి దిగలేదు.
ఈసారి స్థాయశ్చిత్తముతో సాంగముగ వీనిరోగమున్ను వీనితోఁ
బాటు పూజారియగు ఘోరశర్మరోగము గూడ నశించుఁగాక.
(ముండకునితో) నేడికను నీ ప్రియురాలైన చిత్రరేఖ రాన
ట్లున్నది. ఇంతలో రావచ్చును. నీవుమాత్రము జాగ్రత్తగ
నీచీకటిలోఁ గూరుచుండుము. రక్షకభటులనుమాత్రము గని
పట్టియుండుము.

ముండ—ఓ ! (అని యోచించి) బావా ! ఒకవేళఁ గీడెంచి మేలెంచ
మన్నారుగదా ! నూరువిధముల నేఁ బట్టువడను. నమ్మకమే.
కాని గతిద్రష్టి ప్రమాదవశమున నేరక్షకభటుడైనఁ దట్టస్తిం
చిన నెట్లు ?

మాయా—అదిగో ! పట్టువడనంటివే ! ఇంతలోనె యధైర్యపడు
చున్నావే ?

ముండ—పట్టువడనయ్యా ! ఒకవేళఁ దప్పివచ్చినచో నెట్లంటిని ?

మాయా—అంతగా తప్పివచ్చినప్పుడు నీవేరడిగిననుజెప్పుకుము. రాజాజ్ఞ
లేదనుము. రహస్యవేది ననుము. దేవతామర్మము లరయును
ద్యోగి ననుము.

ముండ—ఔనుసుమా ! ఆనాఁడు నన్నుఁ జెప్పుదెబ్బలు గొట్టినది
రహస్యవేదియగు నుద్యోగియే. సరే మంచిసంగతి జ్ఞాపకము
చేసితివి. ఇంకేమి ? ధైర్యమునచ్చినది. నీవంశమువర్ధిలా ! నీవంటి
యభిమానముగల హితుఁడు నాకు చచ్చినా దొరకఁడుబావా !

మాయా—(తనలో) దొరుకఁడు. ఇదిమాత్రము నిజమే ? నీబాగుఁ
గోరి యెవఁడింత శ్రమఁబడఁగలఁడు. మరచితి. నేనిక గంధర్వ
వేషము ధరించవలయును. (ముండకునితో) బావా ! నేనిక
బోయెదను.

ముండ—మఱచిది.

మాయా—(నిష్క్రమించును.)

ముండ—(కూర్చుని తనలో) నే నేమో తెలివికలవాడనని మనసున
గర్వించును గాని వట్టి తెలివిలేకుండువందలలో మొట్టమొదటి
వాడను నేనే. కానిచో బంగరుబొమ్మలాగు పరుండి యెప్పుడు
వచ్చునాయని నాకొక కెదురుచూచుచున్నది కదా ? చిత్రరేఖ.

దానితోఁ దగురీతి సౌఖ్యపడలేక పేరులని, ప్రస్తాపములని గోల పెట్టుకొని బేలనై ముందరికివచ్చిన విస్తరిని బొందలోఁ ద్రోసి కొన్నట్లు సిద్ధముగనున్న సుఖమంత నట్టేటఁ గల్పుకొంటిని. మంచిది. కానిమ్ము. మిలిగిసపనికి వగచిన లాభమేమి? (దిక్కులు పఁకించి) నేఁడు తగినజాగ్రత్తగ మెలఁగవలయును.

[మాయావి ముసుఁగుతోఁ బ్రవేశము.]

ముండ—(చూచి) అదిగో వచ్చుచున్నట్లున్నదే (మరల నిక్కినిక్కి చూచి) నిజమే. అదియే అదియే. చిత్ర కేళయే. అదిగో మరల ముసుఁగే. మాట్లాడగూడదు. (నోరుమూసికొని లేచి మెల్లగ నడచుచు బోయి బిగ్గ కాఁగిలించును.)

ముసు—అమ్మో! అయ్యో బాబో! (అని అరచును.)

ముండ—ఓఓఓ (అని యదరి నేలఁ గూలఁబడి) ఓఓ (అని అరచును.)

ముసు—(ముసుఁగుఁ దీసివైచి) నీకు నమస్కరించెదను. తండ్రీ! కేకలి డకుము. నిన్ను బ్రతిమాలుకొందును. (అని కాళ్లపైఁ బడును.)

ముండ—ఊఁ (అని గంధర్వునిఁ జూచుచు యలికిపడుచు) నీవెవరు?

గంధ—నేను కాంచనుఁడను.

ముండ—ఆఁ! ఏమిటి?

గంధ—బిగ్గరగ మాట్లాడకు తండ్రీ! నీకు నమస్కారము (నమస్కరించును.)

ముండ—వీఁడు రక్షకభటునివలె లేడే (కాంచనునితో) కాంచనుఁ డంటే నీకులమేమి?

గంధ—బాబూ! నేను గంధర్వుఁడనండీ.

ముండ—(ధైర్యముతో) గంధర్వుడవూ! ఏమీ చెప్పవూ? నీవేమి?

గంధ—కాంచనుఁ డని చెప్పితిగాబాబూ!

ముండ—(తనలో) అమ్మయ్యా ! బ్రతికితి. కొంపదీసి మఱల పట్టుబడ్డా
ననుకున్నాను. వీడు గంధర్వుడంటు. భయములేదు. రక్షకభటుఁ
డనని వీనిమీద నాప్రతాపము గొంచెముగుపరచెదను. (చప్పు
న జట్టు నొడిసిపట్టుకొని) అరే గంధర్వాధమా ! యీనడు
రేయి నెందుకువచ్చితివిరా ?

కాంచ—అయ్యా ! మీకు నమస్కారము. నన్నేమనకండి. సవిక్తర
ముగ నాసంగతి మీకెఱింగించెదను.

ముండ—(తనలో) లోకంలో నేనే ననుకుంటే వీడు నాకన్నపిరికిముం
డకొడుకువలె నున్నాడు. సరే, వీనిమీద నిక నాప్రతాపము
బాగాసాగితిరును. (కాంచనునితో) ఇదిగో చూడూ ? ఒక్కగు
డ్డతో గుండెలుపగులును. చెప్పు నిజముచెప్పు. అబద్ధమాడ
వలదు.

కాంచ—చిత్తముబాబూ ! నిజమే చెప్పతానండి.

ముండ—అట్లులైన గంధర్వుడనగ నెవడవో తొలుతఁ జెప్పుము.

కాంచ—దేవతలలో మాదియొకతెగ.

ముండ—ఏమీ ! నీవు దేవతలలోని వాడవా ?

కాంచ—అవును.

ముండ—(తనలో) సరి, ఇంకేమి ? ఈ ఊణమే వీనిరక్షకభటుల కొప్పి
తును. వారు నాకు బిరుదపత్రము నిప్పింతురు. (కాంచనునితో)
అయిన నీనిట కెందుకు వచ్చితివి ?

కాంచ—మాబావగారి కొరకండీ.

ముండ—మీ బావయెవరురా ?

కాంచ—ఎవరంటే యేమో మాబావగారే నండీ.

ముండ—అనఁగా వివరంగా చెప్పురా ?

కాంచ—నాకది తెలియదండీ. వారుమాత్ర మ్మా బావగారే బాబూ!

ముండ—ఓరి నీబాబుబండలుగాను మీబావ పేరేమిరా ?

కాంచ—నాకు పేరు తెలియదు—పెంకులు తెలియదు బాబూ !

ముంగ—పేరు తెలియని బావకొరకు నీవెట్లు వచ్చినావురా ?

కాంచ—ఇక్కడుంటాడని మాయక్కగారు చెప్పితే వచ్చాను బాబూ !

ముండ—మీయక్కయెవరు ?

కాంచ—చిత్రరేఖ.

ముండ—(జుట్టువిడిచి నివ్వెరపడి) చిత్రరేఖ! అఖరసయగు చిత్రరేఖకు
నీవు తమ్ముడవా ?

కాంచ—ఔను బాబూ !

ముండ—ఓరి తెలివితక్కువమృకగాడిదముండకొడుకా ! అప్పటినుండి
అట్లా చెప్పవేమిరా ?

కాంచ—మీరు చెప్పనీయండే ఎట్లా చెప్పను బాబూ!

ముండ—ఓరి వెధవా! నే నెవరోయనుకున్నాను. నిష్కారణంగా తన్ను
ల్లించువే. మంచిది. నేడు నిద్రలేచినవేళ చాలామంచిది.

కాంచ—తంత్రే యేంచెస్తా బాబూ !

ముండ—చీచీ వెధవా ! బాబూ అనకురా నేనే మీబావనురా.

కాంచ—(చూచి ఆశ్చర్యము నటించుచు) ఏలాగు ? మీరేనండీ ?
మీరేనా బావగారు ?

ముండ—ఔను.

కాంచ—అందుకేనా ? బావగారై యుండేనా ? నాకిన్ని బహుమా
నాలు ? సరేలేండి. జ్ఞాపకముంచండి. ఇంతకు పదితలుగా మా
యక్కగారితో చెప్పి వడ్డిమొత్తంగా మీఁకుగూడ యీలాటి
బహుమానాలె యిప్పిస్తాలేండి. తొందరపడకండి.

ముండ—(నవ్వుచు) ఓరికుంకా! నన్ను గొట్టించెదవటరా ?

కాంచ—రెండు లెంపకాయలు ఒక్కమొట్టికాయ మాత్రమేనండీ.

ముండ—అటులైనను సంతోషమే లెమ్ము. మిక్కిలి ప్రసంగమువలదు.

చూడూ. కాంచనబావమరదీ! యిక్కడికి మీయక్కవచ్చినదా?

కాంచ—ఎబ్బే - లేదండీ.

ముండ—(నోరుఁజెరచి నివ్వెరపడి) దానితోగాక నీవాంటిగ నిక్కడి కేల వచ్చితివి ?

కాంచ—మాటఁ జెప్పటకు.

ముండ—ఇంకేమిమాట ? రానన్నమాటయేనా ?

కాంచ—ఎబ్బే. రా నననలేను, యేమీలేను. ఇదిగో. (అపవారించి) రక్షకభటులు రానీరఁటగా ? మీ కెఱుకయేనా ? అట్టి రక్షక భటులభయ మొకప్రక్కను, మీయందలి వలపువేగిరము మరి యొక ప్రక్కను లాగుచుండ డోలాందోళితచిత్తయై యూరక వెనుక ముం దాడుచుండ నేనే యూహించి మరియొకయుపాయము జెప్పితిని. దానికి సంతసించి నన్ను మీకడ కంపినదండీ?

ముండ—ఏమి యుపాయ మది ?

కాంచ—బ్రాహ్మణపక్షి రాక్షసులు చేయరు గాన బ్రాహ్మణముజైదు వులతోపాటు యావేషము వేసికొని నగరముఁజేరి ప్రసాద వినియోగము లైనపిదప దేవాలయమున నెవ్వ రుండరు గాన యెల్లో అందుఁజేరి చాటున డాగి అంద రేగినపిదప నుభయులు గలిసికొని డని చెప్పినానండీ.

ముండ—బొర పిపగా ! బలే యుపాయశాలివిరా ? నిజమే. అటులైన నిర్భయ పే. ప్రసాదవినియోగాంతరమున సింహద్వారము తలుపులు మూసెదరు. రాత్రి యంతయును స్వేచ్ఛయే. బలే మంచియుక్తి బావమరదిగా ! (వెన్నుఁ దట్టును.)

కాంచ—అబ్బో ! యిప్పుటి మూటలే లెండి. పిదప నేను మీ కగుపడు తానా ?

ముండ—మంచిది. నీ విచారబామ్మ. నేను బోయెదను. రేపు తప్పక వచ్చునా ?

కాంచ—ఓ ! తప్పక. (నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయ రంగము.

వీధి-ప్రదేశము.

[తిమ్మభొట్ల ప్రవేశము.]

తిమ్మ—అదృష్టమంటే మా బ్రాహ్మణజన్మలదే యని చెప్పక తప్పను. కాదని వాదించేవాని తెల్వికి తత్క్షణం బహిష్కారం యిప్పించి తీరవలసిందే. బ్రాహ్మణులంటే దూరాలోచన లేని కొందఱు నిర్లక్ష్యంగా చూస్తున్నారు గాని వాళ్ళమొహం. మాతత్వం వాళ్ళ కెల్లా తెలుస్తూందంఛా. (మొలలోనున్న పొడుముకాయ దీసి చేతిలో వేసికొనుచు) పంచ పంచ ఉషఃకాలమున నిద్ర మేల్కొని పడకపైకి జేరువరకును, నిత్యవిధిగా జేయు షట్కర్మలవలన నెంత ఫల మున్నదో, యెంత యానంద మున్నదో, (అహహ అని నవ్వుచు పొడుము బీల్చుకొనుచు) అనుభవపరులగు మహాత్ములకుఁ దప్ప, శుంథల కేం తెలుస్తూంది ? మేమాచరించు సత్కర్మలవలన మాకును, లోకమునకును అమితమైన ఊహ మున్నది. కావుననే బ్రాహ్మణమాత్రుఁ డగువాఁడెట్టివాఁడైనను, మహాపూజ్యుఁ డనక తప్పుచున్నది కాదు. కాదూంఛా. అష్టాకానిచో అందరికన్న మాకే మెక్కువుందనీ? వేదశాస్త్ర బుద్ధోషిస్తూండడం ? పుట్టువులోను, బుద్ధులలోను, రూపములలోను, నలుపురుమానవులతోపాటు గాక మాకేమీ నొసట శృంగం లేదుగదా ! ఇటువంటి మాకు ప్రతివాఁడు

చేతులు గట్టుకొని, కాళ్ళు బట్టుకొని, వినయవిధేయతలతో గృహమునకుఁ బిలుచుకొనిపోయి, యున్నతాననము వేసి, పూజించి, పురస్కరించి, దానములిచ్చి, దండములుబెట్టి, ధన్యులమైతిమని, దయయుంచుడని, మమ్ముఁ బ్రార్థింతురా? ఏమహిమము లేనిదే సమస్త కార్యములయందు బ్రాహ్మణులే తృప్తి నొందవలయు నను నాచార మెందుకున్న దీంఛా. చూడూ! బలిచక్రవర్తి పాట్లు చూడూ! శతాశ్వమేధ దీక్షఁ బూని బ్రాహ్మణదాసానుదాసుడై జన్మ తరింపు జేసికొనుచున్నాడు. బలే. దాతయంటే బలిచక్రవర్తియేగాని మరియొకడున్నాడని ప్రేలుమడిచి యెవఁడైన బెప్పఁగలఁడా? ఆతఁడొసంగు బహుమతులవలన సంపత్నమృద్ధి నోలలాడుచు, మావాండ్లిప్పుడు మాటలాడు నట్లున్నదా? కశ్యపప్రజాపతి. అమ్మయ్యో! మహామహుడు. పేగుమాత్రముననే గుండె లావలింపవలయునే. అట్టి మహాపూజ్యుని భార్య, దేవమాత, అదితిదేవి పయోభక్షణవ్రతమునకు దానములు గైకొనుట కొక్క బ్రాహ్మణమాత్రుడైన సరిగా సకాలమునకు వస్తూన్నాడా? మరే. దానము లీకాలమున నెవఁడికి గావలయును. మావాండ్లే ధనముఁ బాతళ్ళువెట్టి, పారవేసి, విసికి, రోసి, రామరామా! అనఁగూడదు గాని, మావాండ్లంతటి గర్వింపు లున్నారా? లక్ష్మీయం దింతనిర్లక్ష్యమా? రాబోవు కాలమున గుమ్మములముందు దీనులై పడియున్నను తుదకు ముప్పికూడ నిడని దాతలు దొరికినపుడు గాని వాండ్లలోగం టక్కునఁ గుదురదు.

[పేరిశాస్త్రి ప్రవేశించి]

పేరి—రోగంవచ్చి చచ్చినను సుఖంగా యుడునేమో?

తిమ్మం—(చూచి) ఓహూ పేరిశాస్త్రి! నమస్కారమండోయ్.

పేరి—పది వేలు బాబూ, ఇక్కడికి నీ బాధ మాకు తప్పినట్లేకదా ?

తిమ్మ—ఆ నేనుమాత్ర మ్మిశోలికిరాను. పాపము. మహాతపస్వికళ్య
ప్రజాపతి దేవుడు గనుక కులాభిమానమైన జూపకున్న బాగుం
చుందా? అని నే నీ బ్రాహ్మణుల దీనుకవచ్చుపని కొప్పకున్నా
ను. శివశివా ! పగవల్ల కైన నీ బాధరూఢమబాబూ. (తెంప
లు వేసికొనును.)

పేరి—నిజమే పాప. నీవు మనవాళ్లకొరకు తిరుగ లేక చచ్చావు తిమ్మం
భొట్టు.

తిమ్మ—చచ్చానా, మరిచచ్చానా? నేనుగావున సరిపోముది.

పేరి—దానములు పట్టలేక ధనమూటలు మోయలేక ప్రాణం విసిగిం
గోయ్. చస్తే బాగనిపిస్తూంది. నాల్గుఘట్లకూర్చుందామం తెప్పిలే
దానె. ఏంచేయచూచావు. లేనపుడు యిచ్చేవాడు లేకపో
యేనే యని అట్టచచ్చా. అట్టిమహాదాతవచ్చేవరకు దక్కించు
కోలేక యిష్టాచస్తూంచున్నాం. జన్మలకుసుఖమెప్పుడో తెలియ
దుగదా ?

తిమ్మ—సుఖమో నా మొహమో, కాని అదితిదేవి వ్రతాంతమైనది.
నామనస్సు కుకుటఁ బడినది. పెద్దలతో బ్రాహ్మణుల భార
మొప్పుకొంటినని మహాభయపడ్డాను.

పేరి—ఇక్కడికిసంతోషించావూ-సార్వభౌమునియజ్ఞములు సాంగోపాం
గముగా నెఱవేరనిదే ? తక్కినవి పూర్తియగువరకు మనబ్రతు
కు లేమగుననుకొన్నావు ?

తిమ్మ—నిజమేకాదా ? ఏమోలే చూచుకుందము ముందుసంగతి.
యిప్పటికిగండుగడిచింది (నడుస్తు) పోదాం రాదాంచా.

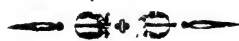
(నిష్క్రమింతురు.)

ఓం

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః

బలిబంధనము.

చ తు ర్థాం క ము.

ప్రథమరంగము.

[నిమిలితలోచనములతో చేతులుమోడ్చి అదితియుండును.

శ్రీమహావిష్ణుపు ప్రసన్నుడగును.]

అది—ధన్యాస్మి; ధన్యాస్మి; నిరుపమానభక్తవత్సలబిరుదాభరణా ! నిఖిల
భవబంధ నిర్మూలననిపుణా! శ్రీమన్నారాయణా! భవత్రభావం
బెట్టివారలకైనఁ దెలియ దన నేనెంతవాడఁ దండ్రీ.

సీ. బ్రహ్మాదినకలజీవప్రపంచమునిల్చి

జనకభావంబునఁ శ్రీ దసరినావు

ఏప్రాణికెపుడేది శ్రీ యెటులీయవలె నటు

లిచ్చిరక్షకుడవై శ్రీ యెసఁగినావు

ధర్మమధర్మమ శ్రీ ద్వారులఁజూపి న

గ్గరుడవై నెవ్వచ్చనూ శ్రీ లొక్మినినావు

కర్మసూత్రమ్ముచు శ్రీ గరమునంబూని బ్ర

హ్మాడప్రభుడవయి శ్రీ యలరినావు

తే. గీ. తుదకుఁ బుట్టింపఁ బోషింపఁ శ్రీ ద్రుంపఁ గర్త

ఏవయైభక్తులన్దని శ్రీ యించినావు

యెట్టివారి కందీయంద శ నట్టిసీపు
చెలియయని యెంచకిట్లు వేం శ చేసినావు.

దండకము.

జయజయసద్ధర్మసంరక్ష సాధుక్షమాదీక్ష దైతేయశిక్షాపరంజ్యో
తినాక్షీ స్వభక్తావ నోల్లాసకైలాసవాసాబ్జగర్భాదిసంస్తుత్యచారిత్ర నిత్య
ప్రకాశా రమేశా పరంధామ పాపాటపీదావదావాసలా సత్యశీలాబుధా
రాధితాంఘ్రిద్వయా సత్కథామోదితస్వాంతదాసప్రియా చిన్మయా
యవ్యయానందరూపా జగద్దీపలీలాకలాపా విచిత్రప్రహర్షాదృశ్యతామో
ఘభావా నిరాకారసాకార దేవాదిదేవా భవాంభోధినిర్మగ్నజీవోద్ధరా
నిర్వికారా నిరాధార నానాఘటాంతర్భహిర్వాప్యపకాదప్తసంతాపకా
త్వత్కృపాదృష్టి యేప్రాణిపైవ్రాలునో వానిలాలించిమన్నించియుచ్చిం
చినమ్మించియేనట్లుగాకున్నఁ గోపించి చూపించి శిక్షించి యేనెట్టులో
సత్పథుంజేసి సృష్ట్యాదిగానెట్టి దుష్కర్మముల్జేసెనో వానినిరూఢులమా
నట్టులంజేసి నీలోకమో లేక నీసన్నిధానంబా నీరూపమొయిచ్చి నిష్టా
రణప్రేమదిన్యప్రభావంబులోకంబులన్నింటవ్యాపింపఁగాఁ జేసినీసాటి నీవ
న్మహాక్షీర్తిసుజ్ఞానుతా వారుగ్గిరింపఁగావించుగోవిందసీనిశ్చయంబిట్టిదోకానా
కోయంచ నెవ్వారలున్నిర్ణయింపంగ లేరన్న నేనెంతదాన నివచారిచి
నిధారముజ్జేయ నారాయణాయంతకున్నర్వభారంబులన్నీ పయివై వ్రచియే
తీరుగాఁ జేసిన న్మంచిదేయంచ నిష్కల్మషస్వాంతనైయుంటి నీచిత్తమీ
మీదసర్వేశ్వరా భాస్వరాపన్నివారా నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః॥

(నమస్కరింపుచున్నది.)

విష్ణు—సాధ్వీమతలీ! నిర్దుష్టమగు నీ వ్రతనిష్ఠకును, నిర్మలమగు నీభక్తు
కిని మెచ్చితి. నీవేది యర్థింతునో దాని వచింపుము?

అది—శ్రీహరీ ! సర్వజీవాంతర్యామివైన నీ వెఱుంగనిది లేదు. నన్నుఁ
గూర్చి నే నెవ్వరి నేదియు నర్థింపను.

విష్ణు—మరెవ్వరిఁ గూర్చి యెన సరే యర్థింపుము.

అది—మరెవ్వరిఁగూర్చియు నర్థింపను. కాని నీవారిఁగూర్చియే. అనఁగ
నీ దాసుల గూర్చియే (కన్నీరు నింపుచు) వగచెద.

విష్ణు—ఆహా ! దేవమాతా ! నావారినిఁగూర్చి నీవు వగచుచుండ నాకు
మాత్రము బాధాకరము గాదా ? కానిమ్ము. సక్రమముగనున్న
కోరిక యగుటయే నాకిష్టము.

అది—సక్రమమో కాదో నీవ నిర్ణయింపవలయు తండ్రీ !

విష్ణు—అది వివరింపుము.

అది—చిత్తము. సత్యము సత్యమై నిత్యమగుఁ గాక.

కం. సురలు పవిత్రులు భక్తులు
నిరత దయా సత్య ధర్మోన్మీషానుమతుల్
పరమాభిమాను లట్టి సు
చరితులు దుర్గతులఁ దూలఁజనునే తండ్రీ !

విష్ణు—దేవతలయెడ నా కెంతటియభిమాన మున్నదో నీ వెఱుంగనిది
కాదు. గాని—

తే. గీ. కష్టసుఖము తెవ్వారికిఁగాని సరే
బంచియిత్తు మంచినిఁగూర్చు శ భావమునను
తెలియలేరు, జాగ్రత్వోష్ణముల సమాన
ముగ నొసంగినఁ దన్నిజముఁ గననటలు.

అది—జగద్రక్షకా ! సంతత భవత్తత్వచింతనామృతపానస్వాంతు లైన
పండితులు భవద్వాగ్రూపము లైన సచ్చాత్మములం దీయర్థ
మంతయు గ్రహించియు, వైరాగ్య బోధోపరతులం దసమాను

లని ఖ్యాతి నందియు, నదేమి నీమామూమహిమయో, సుఖ
కష్ట సంఘటన సమయములగు కొంచెమైనను సంతోష సంతా
పము లొందక మానరుగదా ? తండ్రీ !

విష్ణు—దేహధారు లందరి కిది నైజగుణమని వేర చెప్పవలయునా ?
కాని, మీమనస్ వివేకవంతులను, సత్యహృదయుల నవి బాధిం
పవు. క్రమక్రమముగ ననుభవమగు కొలది సంతాపహాపము
సాంతముగ మార్పుజెంది సర్వము సంతోషముగానే యనుభవ
మునకు వచ్చును. కాని, నాయభిప్రాయ మిదికాదు. అదియు
నీవెఱుంగనిది కాదు.

అది—సర్వేశ్వరా ! నీమహిమ మబలను నే నెఱుంగగలనా తండ్రీ !

విష్ణు—సబలుల మనుకొనునా రసలే తెలియలేదు. సత్యాన్వేషకులై,
తనుబలము, తెలివి, కష్టము, సుఖము, విమర్శించుకొని నీవలె
నస్వతంత్రమే పరమగతిగా నవలంబించినవారికి గొంతలోఁగొంత
యైన బోధగాకపోదు. సుఖమునకు సమానముగ కష్టమువచ్చు
చుండఁగనే గర్వించి చెడుచున్నారు. లేనిచో వేర చెప్పవల
యునా ? వేయేల ! నీయిష్టిత మెఱింగితిని. దేవతల యథా
ప్రకారముగ స్వర్గమున నెలకొల్పుటేకాదా ?

అది—అంతే. శ్రీపతి ! నీవాజ్ఞాపించిన ట్లిది సక్రమమేకాని యక్రమ
మంతమాత్రమును గాదు. చూడు తండ్రీ ! యొకమనవి—

సీ. స్వర్గంబు దివ్యుల ३ సుస్థానమగుఁగాని
యథమదైత్యులకు యోగ్యమనగలమె
ఆనంద మమృతాశీనర్హ మాఁగాని మాం
సాశనులకు నర్హమనఁగఁ దగునె

ఆకలి నిద్రుర శ్రీ లనుఁజెఱుంగనివీటి

కిరింటి వంట పోరుంటలగునె

గంధర్వ గానసౌఖ్యముగల్గుపట్టణ

మృసురభీమరవాళి శ్రీ నెసంగ ఘనమె

తే. గీ. దేవ దేవర్షి వరులకుఁ శ్రీ దావలమగు

నగర మడవిగ్రుమ్మరులకుఁ శ్రీ దగినదగునె

కాకిముక్కున రత్నంబుఁ శ్రీ గట్టనగునె

అంచమెడ నత్తగవ్వపే శ్రీ స్తుంచదగునె.

(కన్నీరుఁ దుడుచుకొనుచు) దుర్మదాంధులై నాసూనులఁ బరాభవించి
పారఁదరిమి న దైత్యహతకుల నిక స్వర్గమున నెన్ని నాశ్శృంచెదవో యని
ప్రార్థించుచున్నాను.

విష్ణు—కన్నకడుపుగాగ నట్లు దేవులాడెనుగాని నాకు దివిజదైత్యులలో
పగవార లేవరు ?

అది—ధర్మద్రోహులు.

విష్ణు—అట్టివా రీయభయపక్షములలో నేపక్షమువారు ?

అది—రాక్షసు లనఁగూడదా ?

విష్ణు—ఎట్లు?

అది—పరశవరంపరగా సహజమగు దుర్గుణముగలవారుగాన—

విష్ణు—చాలవరకు నిజమేయగుఁగాక! పశ్చాత్తాపచిత్తులై దుర్మార్గము
ను విడిచి యెపుడు సన్మార్గులైరో తత్క్షణమే ధర్మదేవతచేత
రాక్షసులు క్షమింపఁబడిరి. బంధవిముక్తులైరి. ఇంక దుర్మార్గు
లని, ధర్మద్రోహులని నే నెట్లందును ?

అది—సరే. ఇకనాకుఁ గృపసేయువరమెట్లు ? నే నర్థించువరమిదియే.

విష్ణు—తప్పక నీవొక నిర్వృత్తిచెదను.

అది—ఇక నెట్లు ?

విష్ణు—నే నేపాట్లుపడిన నీకేమి? దనుజుల యధీనముగనున్న ప్రభుత్వము
నీతనయులకు రావలసినదనియేకదా నీకోరిక ?

అది—నాతనయులకుఁ బూర్వమువలె ప్రాభవసంపద రాఁదగినదనియే
నాకోరిక.

విష్ణు—తథాస్తు. ఇచ్చెదను. నిర్విచారముగ నుండుము.

అది—ధన్యాస్తి. ఇంతే నాకుఁజాలు తండ్రీ.

విష్ణు—ఇంతేచాలునా ? నాయంతవాని సందర్శించి కోరినకోరిక మా
త్రమే నెఱవేర్చుకొనుట యొక గొప్పగాను. చూడు-

కం. తనయుడనై నీగర్భం

బున జన్మించెదను నన్నుఁ శ్రీ బోషింపుము కో

రనికోర్కె నీకొసంగితి

జననీ నీవరము నపుడ శ్రీ సఫలమొనర్తున్.

నీకడుపునఁ బుట్టుటకు సమయమిప్పటికి లభించినది. పరమపవిత్రమైన
నీగర్భంబున నుద్భవించి గర్భసంబంధ పరితాపము నివారించెదను.

అది—ధన్యాస్తి. ధన్యాస్తి. (నమస్కరించును.)

విష్ణు—కల్యాణమస్తు. (అంతర్ధానమగును.)

అది—(ఆనందమున) ఆహా ! భగవత్కృపావిశేషము—

ఉ. కోరినదాని నిచ్చునధీశుండస లీననువాఁడొ యుత్తముం

మూరక త్రిప్పిత్రిప్పి తుద శ్రీ కొప్పనఁజేయును మధ్యముండటి

నేరక త్రిప్పి లేదనుచు శ్రీ నీచుఁడు, గోరినవెల్ల నిచ్చియున్

గోరనిదిచ్చు దేవుఁడను శ్రీ కోవిదవాక్య మసత్యమెట్లగున్.

(నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయరంగము.

వింధ్యావళి శయనమందిర ప్రదేశము.

[బలి ప్రవేశము.]

బలి—(స్వగతము) ఇక నీయజ్ఞ మొకదానితో నాయొనర్చినదీక్ష నిర్వర్తించును. శతాశ్వమేధములు సంపూర్ణమగును. ధన్యుడనైతి నని యపుడుగాని యనుకొన వలనుపడదు. ఇంతకు మంచికిఁ గాని చెడ్డకుఁగాని కాలాత్మకుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు సాధనము లన్నియు సంఘటించి సరిపుచ్చుచుండును. లేనిచో—

చ. గురునుడివీతి నేనడుచుకొన్న స్వకీయులునైజనుష్పథా

సురులు సధర్మశాట కడుఁ శ్రీ జోద్యము సర్వసమర్థ శాత్రవు

ల్లరమొనరింప కూరకయె శ్రీ దోసిటఁ బ్రాభవవైభవాబు లె

ట్టిరహహ మంచికాలము ఘటించినఁగాకిటు లబ్బుటల్పమే.

ఇట్లు కష్టసౌఖ్యసంప్రాప్తములు సర్వప్రాజులకు సహజమైనవియే కాని చాలవర కిందుఁ బొరపాటులఁబడి బుద్ధిమంతు లనుకొనువారుఁగూడ బదులయ్యెదరు.

తే. గీ. కాలపరిమాణదశను సౌఖ్యములుగలుఁగ

స్వపురుషార్థంబటాచుఁ గర్తవ్యపశుచూర

అటులఁ గష్టకాలంబు రా శ్రీ నా స్వశక్తి

మరచి నైవముఁదూరుచు శ్రీ బలితపింతు.

ఇదియే దేహధారులందఱి నైజవికారములలో ప్రాముఖ్యమైన వికారము.

ఇట్టి వికారములు కేవలము భగవత్ప్రసాపాత్రులై ధన్యులగువారికిఁ దప్ప తక్కినవారిందఱ బాధించియేరారు. (స్మృతినభినయించి) ఓహో!

మరచితి నేడింతవరకు యాగశాలకు మత్ప్రాణేశ్వరియగు వింధ్యావళి రాకఁ దడయుట కేమికతమా యని యేతెంచిన నన్నిమందిరమున సబ హుమానముగ నెవ్వ రెమర్కనుటకైన రాకున్నారేమి ?

(యవనిక యెత్తబడును. వెనుక నొకశయ్యపై వింధ్యావళిపరుండును.)
(చూచి) ఇదేమిచిత్రము ? నేడింతవరకు నాయర్థాంగలక్ష్మి మేల్కొనక
నిద్రించుచున్నదా ? లేక నాయందేమైనఁ గినుక వొడమినదా ? హరి
హరి! పొరపాటు. సహధర్మచారిణియై—మహాగుణవతియై—పరమసా
ధ్వీతిలకమనిపించుకొనిన వింధ్యావళికిఁ గినుక యనుకళంకముండునా ?
కాదు. కారణమేదేని యుండనోవును. (సమీపించి చేయివైచి) ప్రియు
రాలా! యిదేమినిద్రుర—

వింధ్యా—(లేచి శయ్యదిగి) నాథా! తమింపుండు సమస్కరించెదను.
నేడేమో మనసున నూరక నూతనమగు వికారమొకటి యాం
దోళనరూపమున వ్యాపించినది. నిమరకాదు, జాగ్రత్తుకాదు.
కన్నులు దెరచినను మూసికొనిపోవుచున్నవి. లేచి యజ్ఞశాల
కేగుట కుద్దేశింప, మనస్సునఁ దగనివిసుగు. లేవలేకున్నాను.
భావప్రపంచమున విచారచిత్రములు గోచరింపుచున్నవి. ఏమి
తోపకున్నది.

బలి—అటులనా ? వేరేమియుఁ గాదులెమ్ము. శతాశ్వమేధాదీక్షాపర
తంత్రులమగుటచేత తత్కార్యభారమునఁగల శ్రమమున నింత
మాత్రమైనఁ జిత్తిమునకు వికారమొదవకుండునా ? అయిన
నావికారము లేవీయో చెప్పుఁగలవా ?

వింధ్యా—చెప్పలేకేరు. కాని, అట్టివికారములకు నాకేము యొకవిధ
మగు భయముగూడ మనసున నాటుకొన్నది. ఏమిచేయవచ్చును?

బలి—నిర్దుష్టప్రభావసంపన్నులగు నీకు స్త్రీసహజమగు భీరుగుణము కలు
గఁదగనిదే. కాని నీమనోనేత్రములకుఁ గోచరించినవికారము
లేవీయో తొలుతఁ జెప్పము ?

వింధ్యా—భావవికారములన్నియు నిరూపించుటెట్లు ? చెప్పక దాచు
కొనుటెట్లు ?

తే. గీ. నిర్మలామృత సేవావిసేతచిత్తు
 లగుసురాసురానుభవము శ్రీ లట్లు సత్య
 దీక్షకారణమ్మునను దైత్యేయులకు న
 ధోగతి సురలకుసుగతి శ్రీ గాంగదోచె.

బలి—(చెవులు మూసికొని) అమాగళము ప్రతిహతమగుఁగాక ప్రతి
 హతమగుఁగాక (యోచించి) సత్యదీక్షాకారణమున దైత్యుల
 కధోగతియా? ఎంతటి పిడుగువంటిమాట! హరిహరీ! మిగుల
 నాశ్చర్యముగను యపూర్వముగ నున్నదే. (మరల యోచించి)
 చూడు ప్రాణేశ్వరీ! నీచెప్పినవిషయమంతయుఁ బరస్పరవిరుద్ధము
 గనున్నదినుమా? నే ననినట్లు నీ కాహారవిహారసంబంధమగు
 ప్రకృతివికారమే కాని వేరనినాకుఁ దోచుటలేదు.

వింధ్యా—కాదుజీవితేశ్వరా! నాయంతరాత్మ నా కట్లుద్బోధించుట
 లేదు. కీమను శంకింపుచునే యున్నది.

బలి—నిర్దుష్టపవిత్రపాతివ్రత్య ప్రభావాంతఃకరణవైన నీనిర్మలహృదయ
 మున సత్య సంకల్పముల్బుద్ధవింపవు. కాని సత్యదీక్షాకారణ
 మనుటలో మాత్రము నామఁస్సు తద్వ్యతిరేకముగనే శంకింపు
 చున్నది.

చ. నిరుపమతేజమూర్తి సఖిసేహితుఁ జీకటియంటు నేని మ
 ర్భరమగు సగ్నికింజెదలు శ్రీ వట్టునయేనిఁ బడఁచునన్నె బం
 గరినుము గావిరూపమును శ్రీ గాంచెడు నేనిఁ బవిత్రసత్య ధ
 ర్మరతులకౌ నధోగతి తీరంబుగ నం చెద విశ్వసింపుమా.

బేరా! ఎంతఁమాట. సత్యవ్రతులకే యధోగతి లభించిన నింక సర్వము
 శూన్యమై నామావశేషము గాదా?

వింధ్యా—అదియునిజమే. కాని ప్రాణపతీ! చూడుఁడు. దూరమాలో
 చింపుఁడు. మన్మథఃప్రపంచ సంబంధమగు వికృతియుఁగూడ వృథ

కాదనియేగట్టి నమ్మకముతో మనవి జేసికొనుచున్నాను. వేరు
గమాత్రము భావింపకుండు.

తే. గీ. దనుజవాసంబయిన స్వర్గ శ ధామమమర
వాస భూలోకమూర వ్యత్యాసముగను
మీచక్రిందయినటు గ్రంతు శ మీదయినటు
కానిపించె దర్శింపనిక్కమనిపించె.

బలి—మంచిది. నీ కెట్లనిపించినను నా కవసరము లేదుగాని వచ్చిన
చిక్కిరియే. సత్యవ్రతుల కధోగతి యనుటమాత్ర మసత్యమనక
వీలులేదు. చూడు.

సీ. హితసత్యరతుఁ డధోగతుఁడైన సకల లో
కములు భగ్గునమండి శ కాలిసోవా
సూన్యతనద్రవ్యతాశీఘ్రఘోరగతికి
జనకున్న సృష్టినాశనముగాదొ
సన్మార్గుడు తరించి శ చనఁడేని నక్షత్ర
గోళముల్ వెళవెళ శ ప్రేలిపడవొ
నిత్యసత్య నిమగ్న నియతుఁడే చెడినచో
ముమ్మూర్తు లామీద శ వమ్ముగావొ

తే. గీ. సత్యమే క్రుంగిపోయి నిశాసూరమైన
యుండఁ గలదేదియుండుట శ కూతయేది
దేవుండెవఁడు వానినెవఁడు శ దేవులాడు
సుగతిలేదు దుర్గతిలేదు శ దిగులులేరు.

నే నొక్కడనే యిట్లనుటకాదునుమా ? వేదాదిసమస్తశాస్త్రము
లును, సర్వప్రాణులును సత్యవ్రతుల కధోగతియని పరిహాసమునకై నఁ
బలుక సాహించునా ? కావున నట్టిచింతమానుము.

వింధ్యా—నేఁ జింతించినమాత్రమున కానున్నది కాకమానునా? భావ ప్రపంచమున నేదేనివిషయము గోచరింపఁ దర్కించుకొనుచుఁ దఁలోఁ దాను దాచుకొనుట నిర్మలవర్తనులకు ధర్మముగాదు గావున, నిజమును మనవిఁజేసికొంటి. తాము నిష్కళంకచిత్తులు గారా? ఇట్టియనుభవ మెన్నఁజేనిఁ బొత్తుపడకయున్నవారా? ఇంతకుఁ బ్రాప్తసూత్రమున కడ్డమున్నది.

బలి—(యోజించి) నీపూరక నాచెవిని నూరిపోయుటచేతనో, యింకే కారణముచేతనో, కాని, నాచిత్తముగూడ డోలికవలె నూగుచునే యున్నది. అనుమానాస్పదముగ సంతరాత్మ శంకింపుచుఁ గూడనున్నది. (గడ్డమువట్టికొని) ఇంతమాత్రము నీ వాచర్చనిఁకఁ జచ్చింపక విడువుము. ఆలసింపకుము. మనము యజ్ఞవాటిక కేగ వలసియున్నది. ఎట్లో నాలుగుదినములు కష్టపడితిమేని శతాశ్వ మేధములు నిర్వహించును. సర్వవిధముల ధన్యులమగుదుము.

వింధ్యా—చిత్తము. అభ్యంతరమేమి! ఆజ్ఞానువర్తననుగదా? జీవితే శ్వరా! మరియొకమనవి. తాము సత్యధర్మదయావ్రతములు నిర్దుష్టముగ నొనర్చుచున్నారనుటకు సందేహములేకుగాని నాకు మాత్ర మిప్పట్టున నొకసంశయము బాధింపుచున్నది. మరవి జేసికొనుటకు నెలవా?

బలి—మరల నేమివచ్చెను? అయినఁ గానిమ్ము?

వింధ్యా—చిత్తము. దయయన నర్థమేమి?

బలి—దయయనఁగా నితరములగు సర్వజీవములదుఃఖములనుఁ జూడ లేకుండుటయు, చూచి విచారముతో యథాశక్తి యుపకార మాచరించుటయును, జీవితాంతమువర కిదేవ్రతమును నిర్దుష్ట నిష్ఠతోఁ గడుపుకొనుటయు నని పెద్దలందురు.

వింధ్యా—అట్లులైన దేవతలు పాప మెన్నికష్టముల కిప్పుడు లోనై
యెంతెంత దుఃఖమనుభవింపుచున్నారు? కన్నులారఁ జూచు
చుండియు నుపకార మే మాచరించినారు?

బలి—అది తాక్యము, తత్సంబంధమును బట్టి ద్వేషించిపట్టు నడుచుటే
కాని, యంతరంగము నిర్వికారమే. దేవతలఁ గూర్చి యట్లుండ
క వీలులేదు.

వింధ్యా—అనఁగా నామఁదెలియుటలేదు. స్పష్టముగా నెలవిండు?

బలి—స్పష్టముగాక మర్మమేమున్నది? ఎవ్వఁడుగాని దేహమున్నంత
వర కిహపరములఁ జూచుకొనుచు జీవయాత్ర నడుపుకొనవల
యునని—

వింధ్యా—ఇప్పుడు దేవతల ద్వేషించిపట్టు నడువగున్న జీవయాత్ర
నడువదా?

బలి—ఎట్లు నడువఁగలదు?

వింధ్యా—రాజ్యాధిపత్యము వీరభోజ్యమనుసూక్తి ననుసరించి యెట్లో
ప్రభుత్వమాక్రమించుకొన్నారది ధర్మమేనేమో కాని, పగతుర
నిశ్శేషముగఁ బారఁదరిమి, దుర్గతులు గలిగించి, కడునిడుమల
నలయింపుచుఁ దుదకు లోకమునకైన వచ్చుట కవకాశమియక
నిర్బంధశాసనము లెన్నోసృష్టించి వేధించు టిదేమిధర్మము?
క్షమించి నాసంశయము నివార్చింపుఁడు.

బలి—సముద్రమధనమునకుఁ బూర్వము మనకున్న ప్రభుత్వమును
మాయోపాయములు పన్నుకొని మర్మహృదయులై టక్కరి
మాటల నమ్మించి మోసగించి యాక్రమించుకున్నది దేవతలను
మాట మరచితివా? పోనీ, వారాక్రమించుకొని యంతతో నూ
రకున్నారా? ఎన్నెన్ని నిర్బంధనిబంధనలు సృష్టించిరి. ఎన్నె
న్ని యాపదలపాలొనరించిరి. మారణసాధనము లెన్నిప్రయో

గించిరి. నీవట్టికష్టపరంపరలకుఁ గురి గాలేదా ? మాయకులఁ గూర్చి నిర్దామగా చరించుట రాజధర్మము కాదని నీవెఱుఁగవా ? ఇక నా తప్పేమున్నదో యోచింపుము.

వింధ్యా—నిశ్చయమే ! నేనుమాత్రము మరచినానా ? తామువచించిన దంతయు సత్యమే. కాని, వారునడిచినట్లే మనము నడువవలయు నా ? అటులైన నెంతకాలమునకైన నీవైరభావము లుభయపక్షములవారికి శాంతించునా ? వారొనర్చిరని మనము, మనమొనర్చితిమికదాయని వారురు కక్షలకుఁ బూనుకొనుచుంటు శ్రేయోదాయకమగునా ? అంతరాత్మ నిష్కళంక వర్తనులమని యెప్పుకొనునా ?

బలి—అటులఁగాక యింకెట్లునడుచుట యుక్తమగునో నీకుఁదోచినరీతిఁ జెప్పుము. బాగుగనున్నచో దానినే యనుసరింతము.

వింధ్యా—మీ యీ సేవకురాలి కంతటిసమర్థత కలదా ? కాని యేదేని సంశయము గలిగిన నాకు మీకన్న నివారింపఁగల సమర్థులెవ్వరు ? నాపాలిట దైవస్వరూపులు తాముగాన నిట్లు మనవి పూర్వకముగ విన్నవించుకొనుచున్నాను. వేరుకాదు. క్షమింపుడు.

బలి—నీరూపము మట్టిదే. సుదేహములేకు. చెప్పుము. వినినపిదపఁ జూతము.

వింధ్యా—వారు పగతురని మనము, మనమువిరోధులమని వారు ద్వేషముచుఁ దావిచ్చినకొలఁదిని వైరగుణము హృదయములఁ బరస్పరము స్థిరముగఁ బాముకొని తగినఫలానుభవము సంఘటింపక మానదు. కావున మనసాంఘికులగు దానవులకువలెనే దేవతలకుగూడ మున్నతోద్యోగపదపు లాసఁగి దైత్యుల నెట్టి నిర్మలాభిమానముతోఁ జూచుచుంటిమో యట్లే నభేదవృత్తితో

సురలఁగూడఁ జూచుచున్నఁ గ్రమక్రమముగ నుభయపక్షము
లలో వైరభావములు నశించి ధర్మసిద్ధిసొంది సుఖపడఁగలరు.
దూరమాలోచింపుఁడు. సూక్ష్మబుద్ధిగలవారు గాన మిక్కిలి
మాట లనవసరము. తప్పలున్న మన్నింపుఁడు.

బలి—ఇప్పుడు నీపలికిన పలుకులన్నియు నిర్మలధర్మబద్ధములే. కాని
తాత్కముబట్టి మాత్రము ప్రత్యక్షాచరణమునకు వీలులేదు.

చ. అరులనుఁ జేరదీసితనయాయముపట్టుల నిల్పి వైరము
న్మరువగ నేమి వారుచుట శ మర్మముమానిచొందురే ? మరే
తరుణమొ చూచి స్వామికిఁ శ గృతజ్ఞతఁజూపుట నైజమిటిలో
సురగులనుంచి పెంచిన విశ్వాగ్రగుణబెప్పుడేనిఁ జూపవె.

సహజస్వభావుఁడగు యజమాని ద్వేషలేశమైనఁ దనహృదయమున
లేక నాదరభావములొనర్చును విరోధియగురాడూరకొనఁడు. ఎప్పు
టికి వాని నమ్మరాదు. వానికెందెగుల నేమాత్రము నవకాశ మీయ
రాదు. ఇది ప్రపంచకధర్మము. అనుభవైకవేద్యము.

వింధ్యా--చిరకాలానుభవపరులగుతమ వాక్యముల సత్యములుగావు. కాని
మీయభిప్రాయము క్రూరస్వభావులగూర్చి నిర్ధారించుచున్నది.
దేవతలు సహజక్రూరులు కారు. మనమెన్నఁడు వారినట్లుగనివినలే
దు. పైగా సత్పథానువర్తనులనియు, సహనసంగతశాంతచిత్తులని
యు, పరోపకారణపరాయణులనియు, భగవత్పరతాత్రులనియు,
సత్యమూర్తులైన మహర్షులొందరో కీర్తిప వినియున్నామే. అట్టిగు
ణవంతులు సహజవైరమునఁ గీడాపాదించురని శంకించుట హృద
యదైన్యమనుకొందును.

తే. గీ. సత్యహృదయునకేటికి శ జుకుయెవని
వలననేకీడురాదు ధృవమునుముద్దు

నిజపుటంబునబంగరు శ నిగుడేలి

కగు నెటునీళ్ల కెండకు శ నగ్గిసెగకు.

కావున వారిచే ఘోరమగు ప్రమాణములఁ గైకొనియైన మర్కముల విడిచిపుచ్చి పాలునీరులవలె నభేదవృత్తితో సుఖకష్టముల సమానానుభవులై మెలంగెదరేని మీరుమీరానందులగుటేకాక, యిందుధరేందిరేశాదులుగూడ బ్రహ్మానందమొందెదరు. సమస్తప్రాణులకు హాయి కలుగును. అట్లుజరుగుటసంభవమందురా? సహజమగు వైరులముమే మనుకొందురా? ఇదిమిక్కిలి పొరపాటనకపీలులేదు.

చ. అరులగువారుబాత్తుగుట శ నర్హమె కాదనఁ గానిమీకు ని

ర్జరులరుతాటదెట్లాక ప్రశాపతిసంతతిసంతతి కాదెమీరువా

రిరుతెగలైతిరిట్టు లగునేయెటనన్నలుఁ దమ్ములుమ్మడి

స్వరగరెకష్టసౌఖ్యములఁ శ బాల్గొనువేశలవీడికూడరే.

అన్నదమ్ములకు నెటనేనివైరమెట్లో ప్రేమయునట్లే. సహజమగుధర్మము కాదా? ఆపత్సంపదలలో వంశాభిమానరూపమగు ప్రేమచూడనివారుందురా? మీకుమీకును సర్వకాలసర్వాస్థలయందు వైరభావము లేలయుండవలయును? ఇదిలోకవిరుద్ధముగాదా? ప్రార్థనా ప్రార్థకమగు నామనవిని వృధాసేయకుఁడు.

బలి—నీమాటలుయధార్థములే. కాని, మాకుమా కైకమత్యముఘటిల్లు

ట కలలోనివార్త యనకఁ దప్పదు ఏలయన?

తే. గీ. కశ్యపబ్రహ్మవంశమే శ కద యనిమిష

దానవపతంగ భుజగాదు శ లైననిందు

నొకరికే నొకప్పుడుమైత్రి శ యొదవిసట్లు

గాంచిరెవరటులేముందుఁ శ గాంచలేరు.

మేమిపట్ల లోకముతోఁ బాటువారముగాము. మాకు మాకైకమత్యతయెన్నటికినిఁ గలుగదు.

వింధ్యా—అయినచో నాసంశయమింకను బలపడుచున్నది సుండీ !

బలి—సత్యవ్రతులకథోగతినిగూర్చియేనా ? కానిమ్ము, బలపడనిమ్ము.
చుండెదను. అంతటిమహావిరుద్ధము సత్యమునకు రానుండ చూడఁగోరదగినదేకదా ? కానిమ్ము, కానిమ్ము.

వింధ్యా—అథోగతియని నాకుమాత్రమేకాని ఆనందము దిన్యానందమేయున్నట్లున్నది.

బలి—నీభావమంతయు నేఁడు పరస్పరవిరుద్ధముగనే యున్నది.

వింధ్యా—అవధరింపును. మనమున్న స్వర్లోకము మూరినపుడు మీరు బంధములఁ జక్కియున్నట్లును, ఎట్లోకాని, క్రిందిలోకమునకుఁ జేరితిమి. అప్పుడు మీబంధములేమయ్యెనో కనిపింపలేదు. సరికదా ! మహేంద్రవిభవము లెక్కఁగొనని మహానందమునఁ దేలుచున్నట్లును నాకుఁ బొడకట్టినది.

బలి—(నవ్వుచు) ఇక్కఁ జాలూరకుండుము. నీవాగ్నేవిభరి వెట్టివెంకటాయను బోలుచున్నది. మనమిటఁ దడయరాదు. యాగశాల కేగవలయు రమ్ము పోవుదము.

(నిష్క్రమింతురు)

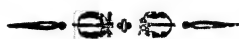

ఓం

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః

బలిబంధనము.

సంఘమాంకము.

ప్రథమరంగము.

ప్రదేశము - వీధి.

[వామనుడు ప్రవేశము.]

వామ—అస్మన్నాయావ్యామోహిత స్మృష్టివిలాసములఁ గాంచిన,
 నాలో నాకే నవ్వువచ్చుచుండును. ప్రొద్దువోనివానియటుల
 నిట్టిపనిఁ గల్పించుకొని, కపటనటనుడనై, విమృశ్య తఁబోలి
 తోచితోపనట్లున్న నన్నూహించి విజ్ఞానులును, నావలెనే నవ్వు
 కొనుచుందురు. మొత్తమున నిది నాటకమని నాకును విజ్ఞా
 నులకును తెలిసినదియే, కాని నాకును, వారికిని నఱునకు,
 ప్రేక్షకులకువలెనే కొంతతారతమ్యము లేకపోలేదు.

తే. గీ. నటుని నాటక మెఱిఁగినరసవరస్థుఁ
 లట్టి యాటనె కనితన్మోయత్వమొందు
 పగిది నామాయకుస్థమఁబడకమాన
 రెట్టివిజ్ఞానమానవు లేనిఁగాని.

అటులఁగాకున్న సర్వజ్ఞుడగు కశ్యపప్రజాపతియే నాడంతగా నెఱుఁ
 గని పుత్రవ్యామోహమునఁ జిక్కుకొనునా? దివ్యదృష్టిసంపన్నుడు
 గాన ఈషణబద్ధుడనై తిఁగదాయని యపుడపుడు తెలుసుకొని తన

లోఁ దాను నవ్వుకొనుచు మరల సంతలో మరచి స్వనియములపై తమం
తగా బాటింపక మద్విలాసములఁ గొంచుచు కాలముఁ గడుపుకొనుచు
న్నాడు. ఇట్టిమహాత్ముల భ్రమనుఁ గాంచి నేనును నవ్వుకొనుచుం
డును. మొత్తమున మహాత్ములభ్రమఁగాంచి నేనును, నామాయా
మహిమగా గ్రహించినపుడు వ హాత్ములును నవ్వుకొనుచుండుము.
మదీయలీలావిలాసములలో నా కెక్కుడొంద మొసఁగునది ముఖ్యముగ
నిదియే.

[వటులు ప్రవేశింతురు.]

(చూచి) అదిగో ! నాతో నాడుకొనుటకుఁ గొందఱుకుఱ్ఱవాం
డ్రేతెంచుచున్నారు. చూడనటుల నటించును. (ఎటోచూచుచుండును.)

1-వ, బాలు—పొట్టెయ్యా ! వెట్టివానివలెఁ జూచుచున్నావేమి ?

2-వ, బాలు—అదేమిరా ! అట్లుపిలిచెదవు ? ఆచునవామనుడుకాదూ ?

3-వ, బాలు—నీతెలివి తెల్ల వారినట్లయ్యున్నది. వామనుఁ డన్నను,
పొట్టెయ్యన్నను అర్థమొకటియేకాదురా ?

4-వ, బాలు—మిఱివితర్కము లట్లుండనిండు. ఏనాడుగాని మన
రాక కెదురుచూచువామనుడు నేడిట్లు మనము మాటలా
డుచుఁ దన్ను సమీపించినను మనవంకఁ జూడక నెటోచూచు
చున్నాఁ డాకారణ మేమికావచ్చును ?

అందఱు—(వామనునిఁ జూతురు)

1-వ, బాలు—నిజముగనే. ఇదేమి ! యిటులఁజూచుచున్నాడు ? (చప్ప
టుకొట్టుచు) ఊశ్ ! పొట్టెయ్యా ! (బిగ్గరగాఁ బిలుచును.)

వామ—(చూచి) ఓహో మిత్రులారా ! ఎప్పుడువచ్చితిరి ?

4-వ, బాలు—అదేమి వామనా ! పరధ్యానముగనున్నావు ?

వామ—పరధ్యానము నాకెక్కడిది ?

3-వ, బాలు—మరి నీదిపుడేధ్యానము ?

వామ—మీధ్యానమే.

1-వ, బాలు—అదేమి పొట్టెయ్యా ! మీధ్యానమనగ ?

వామ—మిత్రధ్యానము.

1-వ, బాలు—మాకొరకే చూచుచున్నావా యేమి ?

వామ—మీరుగాక నా కింకెవరున్నారు ?

1-వ, బాలు—మేముగాక నీకు మిత్రులెవ్వరిక లేరా పొట్టెయ్యా ?

2-వ, బాలు—అదేమిమాటరా ఛాదసుడా! వామనుడన్నమాటలో
మననలుపురిఁగూర్చినయరమేయున్నదా ? మిత్రమండలిని సాం
గముగ సూచించుటలేదా ?

1-వ, బాలు—ఇతయర్థము తెలిసిన మహాపండితుడవేమోమిత్రమండ
లియనుచున్నావేమి ?

2-వ, బాలు—అనిన దప్పేమి ?

1-వ, బాలు—తప్పుకాకయొప్పా మరి? మనపొట్టెయ్య కెన్ని వేలమంది
మిత్రులున్నారమ్మా ?

వామ—అదేమిమిత్రమా ! మిత్రభావమే ముఖ్యముగాని, యింతయని
సంఖ్యకావలయునా? మేరయుండునా? మైత్రితత్వముగలవానికి
జరాచరమయమగు ప్రకృతియంతయుఁ బ్రేమాస్పదమేకదా ?

1-వ, బాలు—ఏమో పొట్టెయ్యా ! నాకు తత్వం తెలియకు. తప్పు
తెలియదూ. తినడం తిరగడం.

3-వ, బాలు—అన్నీ సరేయేకాని, మాటిమాటికినీ పొట్టెయ్యా పొట్టె
య్యాయని సుబోధితుహా ?

4-వ, బాలు—నిజమేరా ! వేలవముగాను, శ్రుతికటువుగానున్నది.
కావున నీవిక ననకుము.

2-వ, బాలు—నీడన్నాడని విన్నవాండ్రందఱుచు వేలము వెట్టిగ నిట్లె
పిలువరా? చూచినవాఁడెల్ల బిలిచినపుడు వేలవముగాక ప్రియ

మగునా ? వామనుడు మంచివాడుగాన సరిపోయినది. అదితి కశ్యపులే విన్నచో వీని సాగదీసి చంపివేయకుండరా ?

1-వ, బాలు—ఓరీ వెట్టిమొగమా! నీయంతమాత్ర మభీమానము, ప్రేమము నాకు లేదనకున్నావు గాబోలు. వాగకు. ఇక నోరు మూసికో.

3-వ, బాలు—నిజమాడ నిష్ఠుర మన్నట్లు పైగా వానిఁ గొక్కఁగింపుచు న్నావే. నీవు పొట్టెయ్యా! యని పిలుచుట ప్రేమయు, నభీమానము గూడ నేమి ? మరల సీసారి యటలఁ బిలుపుము. నీసంగతి, వాడుకాదు, నేను చెప్పెదను. ఓహో! నోరుమూసికొనవలెనా ? జాగ్రత. (గద్దించును.)

4-వ, బాలు—నిజమేరా ! నీ వట్లఁపిలుచుటేల ? నీది మమ్మాటికినిఁ దప్పే. నీవేరు విస్సాయ యనుకో. బుస్సాయ యని యెవరైనఁ బిలిచిన నీకుఁ గోపమురాదా ?

1-వ, బాలు—ఓరీ వెంగళప్ప! అదికాకు—

2-వ, బాలు—(అర్థోక్తిలో) ఇక నోరెత్తకు. మాటాడిన జట్టుడ దన్నెదను.

1-వ, బాలు—ఆఁ ! తన్నెదవా ?

2-వ, బాలు—నిన్ను నీతాతనుగూడనురా ? (అనినలెట్టజేయును)

3-వ, బాలు—నీముత్తాతను కూడను. (అనిచేయెత్తును.)

4-వ, బాలు—నీముత్తాత తాతను గూడను. (అని జట్టుబట్ట కొనును)

1-వ, బాలు—(నాలుగవబాలుని జట్టునొడిసిపట్టి) నీవు నాజట్టుబట్ట కొందువటరా ?

వామ—(ఉభయులవాఁగింపుచు) ఇదేమి మిత్రులారా! ఘోరీయకృత్యము తగునా ?

1-వ, బాలు—చూడుపొట్టెయ్యా! వీనిపొగరు.

4 వ బాలు—అదిగో! నిన్ను దే వద్దన్నది.

2 వ బాలు—చీ ! నీకు సిగ్గులేనేలేదేమిరా ?

వామ—విస్సయ్యమాట తప్పుకాదు. నన్ను మాతల్లిగారు ముద్దన
నపుడపు డట్లు పిలువగ విని పిలుచుచున్నాఁడు గాని వేరుకాదు.
నాకదియిష్టమే.

1 వ బాలు—అట్లా మొగముపైఁగొట్టు. (బాలురఁజూచి) ఇప్పుడెవరు
సిగ్గుదెచ్చుకొనవలసియున్నది ?

వామ—(వారింపుచు) వైరము బెంచికొనకుఁడు. అది మనకపకార
వస్తువు.

2 వ బాలు—వాఁడట్లు బిలుచుట నీకీష్టమైనపుడు మాకేమికావలయు
నులే. వానితో నీవట్లే పిలిపించుకోబాబూ! మాడేమిపోయిందీ.

వామ—మిత్రులారా! కినుకవలదు. మనసుఁ జూడవలయుగాక మాట
తో నేమిపని ? యన్నట్లు పిలిచినంతనే యాయనకు నాయందు
ప్రేమ లేదేమో విచారింపుడు.

2 వ బాలు—ఉండనీ లేకుండనీ. మాకేమవసరము. మాటతోఁ బని
లేనివాడవు నేఁదిటైద నిన్ను కోపము రాఁగూడదు. మనసు
నేచూడవలయు.

3 వ బాలు—శిట్టుకాదు. వానిఁగొట్టుట కపుడు చెయ్యెత్తినాను. ఆ
దెబ్బ నీకిప్పు డంటిఁచెదను. నీవు పోటు చూడవలదు. నాబుద్ధినే
చూడుము.

4 వ బాలు—శ్రుతిమించి రాగమునకు దిగుచున్నది. ఇదియంతయు
ననురాగముగనే చూచుకో పొట్టెయ్యా !

వామ—(నవ్వుచుఁ దనలో) ఇదియే మద్విలాసము (ప్రకాశముగా)
నన్ను మీయిష్టానుసార మొనర్పఁడు, చలింపును. మొన్నటి

కోతికొమ్మించియాటలో మీరందఱు నన్నుఁ గొట్టినా శాంత
భావమరసి నీ వచలుడవని నన్నంటివే జ్ఞాపకమున్నదా ?

4 వ బాలు—లేకేమి. అట్లెంతవర కుండువు ?

వామ—ఎంతవరకైన నుండును.

4 వ బాలు—అంతులేకయుండువా ?

3 వ బాలు—అనంతుడవా ?

వామ—అనుభవమునఁగాక యెట్లు తెలియనగును.

2 వ బాలు—సరి. నీయభిప్రాయమిప్పుడు దేహశుద్ధి కానిమ్మనియేనా?

1 వ బాలు—ఓరి తెలివితక్కువపెద్దమ్మా ! నీకు జ్ఞానము ముడిరినట్లు
న్నది సుమా ?

2 వ బాలు—ఇదిగో. నిన్నిప్పుడు బిలువలేకు నోరుమూయి. (మీది
కేగును.)

వామ—మరలఁ గలహమున కుపక్రమింపవలయు. నామాటలను సాంగ
ముగ వినుఁడు. ప్రేమమయుఁడగు రుత్తముఁ డెప్పుడునుఁ జలింపఁ
డు. హితాహితుల సమానముగనే మనసునఁ బ్రేమించును.
కాని, మార్గరూపములుమాత్రము వేర్వేరుగనుండును. ఎటులన-

తే. గీ. హితునెప్పుడుఁగూడి పైత్రినే శ్ర వృద్ధిచేయు

నహితునెడ విరోధించి వేరగుచునతనిఁ

దిట్టియో, కొట్టియో, వినుశ్రీనిచియ్యె, నెటో

పైరము నశింపఁజేయఁగఁ శ్ర బాటువడును.

ఇట్టివారి నే మహాత్ములని మన మెఱుంగవలయును. వారి యిష్టముల
ననుసరింపుచు, వారియుపదేశములను శిరసావహింపుచు జీవయాత్ర నెవఁ
డు గడుపుకొనునో ఆతఁడొందని శుభములే లేవు.

3 వ బాలు—సరేనయ్యా ! నేనిప్పుడు నిన్నుఁగొట్టెదను, నాతో విరో
ధించి నీవు నన్నుఁ గొట్టెదవన్నమాటయేనా ?

వామ—సమయమునుచూచి మెలగెదను. కాని ఇప్పుడెట్లుచెప్పగలను.

2 వ బాలు—మంచిది. మమ్మిప్పు డేమిచేయమందువు ?

వామ—మీ కెటిషమో యిట్లు.

4 వ బాలు—నిన్నుఁ గొట్టవలయునని నాకిష్టమున్నదే ?

వామ—మంచిది కానిమ్ము.

3 వ బాలు—నిన్నుఁ గొట్టినవాఁడు గూడ నీకుఁ బ్రేమాస్పదుఁడే కాదూ ?

వామ—ఔను. తల్లి, తండ్రి, యుపాధ్యాయులు మొదలగు శ్రేయోభిలాషు లా యా సమయముల ననుసరించి సక్రమముగ దండితురు. వారినిఁ బ్రేమింపక దండించిరని ద్వేషించుట తగునా ? తెలియన ట్లడిగెదవేమి ?

2 వ బాలు—మే మట్టి పూజ్యులలోఁ జేర్చుకొనవలసినవారము నీకుఁ గామే ?

వామ—కాకపోవుటేమి. నిజమారసిన నాకు మీరు వారాదఱికన్నను పూజ్యతములనక వీలులేదు. చూడుడు—

ఆ. వె. తల్లి, తండ్రి, గురుఁడు, శ్రీ దాయాదు లితరు లెట్లున్న హితుఁడె ముఖ్యుఁ శ్రీ డెన్నఁ దనకు భూతసాయమెంత శ్రీ పొదియుండిన సృష్టి కమలహితుఁడు లేకఁ శ్రీ గ్రాలగలదె.

1 వ బాలు—ఔరా పౌత్రయ్యా ! యిట్టిబుద్ధు లెప్పుడు నేర్చుకొంటి వయ్యా ?

2 వ బాలు—పొట్టివానికి పుత్రుడు బుద్ధులుగాదా ?

3 వ బాలు—ఆహా ! కశ్యపప్రజాపతిసూనుడ వనునది సార్థకముఁ జేసితివి, మాకు బుద్ధిఁజెప్పితివి.

4 వ బాలు—గొప్పనంశమునఁ బుట్టినవాఁడు గొప్పవాఁడుగాక వేరగునా ?

వామ—హితులారా ! పుట్టుకలో నేమియులేదు. బుద్ధిలోనే సమస్తమిడియున్నది. చూడుడు -

సీ. తనకున్నమంచి యితరులకుండినఁ జూచి

యోర్వ లేక తపించుచుండనేది ?

తనచెడ్డ నింద్యహాటనుగని యందటి

కెటులైన మప్పు నూహించునేది ?

తనను నుతించి మోర్చిన మూర్ఖునేని స

రసునిగా దలపోసి ప్రబలునేది ?

తనతప్పుజూచి వాస్తవముగఁ దగదను

ధర్మజ్ఞుఁ గుమతిగాఁ దలచునేది ?

తే. గీ. స్వేచ్ఛఁ దిరిగి తత్ఫలసిద్ధిరేచే దపించి

విసికి తుది లోసి వైరాగ్యోవృత్తిధర్మ

సత్యభక్తివిజ్ఞాన ప్రచారమహిమఁ

దనరి నిర్మల బ్రహ్మతత్వ మగునేది ?

బుద్ధియేకదా ? వేయేల ? సమస్తమునకు బుద్ధియే కారణమగును.

అనగా, మీరు ప్రశంసించిన పుట్టువుకూడ బుద్ధికే లోపడియున్నది.

దూరమాయఁడు.

2 వ బాలు—మంచిచెడ్డలన్నియును బుద్ధిలో నిమిడియున్నప్పుడు మం

చినే చేయవలయు ననుటేమి ? చేయఁగూడదు చెడ్డ ననుటేమి ?

వామ—మంచిగాని చెడ్డగాని యొకఁ డాచరించినచో నామంచిచెడ్డలు

వానికే గాక లోకమునకుఁ గూడ నంటకమానవు. మంచిచేయ

నందఱికిదిమంచియే గాన బాధలేదు. చెడ్డచేత నందఱికిఁ జెడ్డయే

గాక బాధాకరము గావున దానిమానుట మాన్యధర్మము.

3 వ బాలు—మానుటకు, జేయుటకు మనకు స్వతంత్రమున్నదా?

వామ—ఉన్న స్వతంత్రమో, అస్వతంత్రమో, తెలిసికొనఁ దగినదిదియే.

తే. గీ. ఆకాశమున జీవాణువు శ్రీ లట్లముంచి

చెడ్డ మొదలగు నిహపరశసాధనగుణ

సమితి హృత్కుహరంబున శ్రీ నిమిడియుండు

దేనిఁ జనువిచ్చిపెంప వృత్తియగునదియె.

4 వ బాలు—అట్లులైన నందఱు మంచి నే యేల పవలంబింపలేకు
న్నారు?

వామ—అధైర్యముచేత.

4 వ బాలు—ధైర్యాధైర్యములు మనస్వాధీనములుగావందులే?

వామ—ప్రారబ్ధమనుసారములని యుడురుగదా?

4 వ బాలు—అవును.

వామ—అయిన నేమి. ఆప్రారబ్ధము మనకెట్లురూఁగలిగెను? ప్రారబ్ధ
మరగ నేమి?

4 వ బాలు—నీవే చెప్పుము.

వామ—ప్రారబ్ధమరగా మనము జేసిన మంచిచెడ్డల ఫలానుభవమే.
కావున మంచిగాని, చెడ్డగాని చేయుటకు, మానుటకు మనము
ప్రపంచరీతిని స్వతంత్రుల మనక వీలుండునా? చేయునప్పుడు మన
ముచేయుచున్నా మనుకొనక, మానునప్పుడు మానినామను
కొనక మరేమనుకొనుచున్నాము. కావుననే బంధమని మోక్ష
మనిచెప్పకొందురు. మనము చేయుచున్నామని స్వతంత్రబుద్ధిపూ
ర్వకముగాఁ జేయు మంచిచెడ్డలఫలములు మనకుబంధములగును.
క్రియాచరణమున కుపకరణములగు సంతరింబ్రియ బహిరింబ్రియ
ములెల్లనీశ్వరాధీనములుగాన మనకుస్వతంత్రములేదు. సర్వేశ్వ
ర శాసనమును నడుపకవీలుండదని భయభక్తులతో మంచిచెడ్డల

నొసర్చుచు తత్ఫలకర్త యీశ్వరుడేయని యస్వతంత్రబుద్ధితో
నున్నవాఁడు మోక్షపదార్థుఁడగును. మంచిచెడ్డలమానుటకుఁ,
జేయుటకు మనముగాక వేరొకరని యెట్లుచెప్పఁగలము. ఫలాను
భవ కర్తృత్వములోనే కొంచెము భావభేదమున్నదిచూడుఁడు.

చ. అమృతవిషంబు లాబునిధియట్లు గుణగుణముల్ జనించుఁ జి
త్తమునవిషంబు వోవిడి సుభద్రగ్రహించినరీతిఁ జెడ్డఁ ద్రో
చి మరియుమంచికోరికల శ్రీశీఘ్రమె చేయుటకొప్ప జీవితం
బమలినవృత్తినిం గడుపునాతఁడుసర్వజగన్నుతుండగుఁ.

మంచికిఁ గాని, చెడ్డకుఁ గాని స్వతంత్రింపక వీలులేదు.

1 వ బాలు—అటులైన మిత్రమా ! నీవందఱిని మంచిగుణముతోఁ
బ్రేమింపుచున్నావా ? అబద్ధమాడక నిజముఁజెప్పము ?

వామ—నే నెప్పుటికి నిజమేచెప్పెదరుకాని, నిజమును నిజమని నమ్ము
టలోనే కష్టమున్నది. అయినను నాయభిమత మడిగితివికానఁ
జెప్పెద వినుము.

క. జనకునివలెవిజ్ఞానుల

జననియటువత్తివ్రతలను శ్రీ సహజన్ముల

తినిఁ బురుషుల సెల్లెండ్రటు

ననితలఁ గనుఁ గొందుమదిని శ్రీ బ్రబలప్రేమక.

1 వ బాలు—నిజముమిత్రమా ! నిశ్చయము. నీవట్టివాడవే.

2 వ బాలు—ఇట్టిపవిత్రవర్తనము నీపుట్టుకతోనే పుట్టినదిగాక ప్రపంచ
ముఁ జూచి నేర్చుకొనినదికాదని నేగట్టిగ నొక్కిచెప్పుఁ గలను.

3 వ బాలు—ఎటులోవచ్చినదికాని, లోకమమృతము, లోకోత్తరుఁ
డనియు ననక వీలులేదు.

4 వ బాలు—మనమన్న నేమి, యనకున్న నేమి. కాని, మిత్రమా !
వామనమూర్తి ! నీసద్బోధ రవితేజమువలె నామోహంధకార

విధ్వంసమొనర్చినది. “ప్రేమ” అను ద్వ్యక్షరమహామంత్రము నా మనమునఁ బాదుకొనినది. నీమైత్రిచే దైన్యమువోయి ధైర్యమల వడినది. నాజీవితాంతముదనకను నిన్నే సద్గురునిగ నెంచి నీయభీష్ట ప్రకారమువర్తింప మదంతరాత్మతో (కన్నులుమూసి) ప్రమాణ మొనర్చికొనుచున్నాను. నీపాదసాక్షిగ నిష్కల్మషహృదయము తో నేటినుండి ప్రేమవ్రతమును నే నవలంబించుచున్నాను.

(వామనుని పాదములంటును.)

- 1 వ బాలు } మేమునటులే, నీపాదసాక్షిగ నేటినుండి నిష్కళంకవృత్తి
2 వ బాలు } తోఁ బ్రేమవ్రత మవలంబించుచున్నాము.
3 వ బాలు } (అని వామనునిపాదములంటుచురు.)
4 వ బాలు—పురే ! పురే ! (అని కరతాళధ్వనులఁ జేయును.)

వామ—ఇప్పుడునేను సర్వవిధముల ధన్యుడనైతిని. ఏలయన.

తే. గీ. సుకవితనయనుభవము లొం త డొకటివిడక

గ్రంథములుగమారిచి తృప్తిఁ శ గాంచినట్లు

ప్రేమమయుడునుఁ గూడఁ దత్ప్రేమమెల్ల

హితులహృదేహములనిపి శ తృప్తిఁ గనును.

- 4 వ బాలు—నిజము. మాకారోగ్య మ్మా కాయష్యమనుకొనునట్లు మనలోమనము బాగుగనున్నంతనే సరిపోవునా ? ప్రేమతత్త్వము సార్థకపడునా ? ప్రపంచమంతయుఁ బ్రేమమయమైనప్పుడు గదా నిష్కళంకముగ మనయంతరాత్మలు తృప్తినొందుటలు.

అందఱు—సత్యము. మిత్రుఁడా ! సత్యము. మనమట్టి పరిశ్రమమొనరింతము.

[అదితీకశ్యపులు ప్రవేశము.]

అది—మత్తఃఫలమా ! వామనా ! దినమంతయు నెచ్చెలికాండ్రతోనే గడుపుచు నాడుకొనుచున్నచో మాకెట్లు ప్రొద్దుగడుచునుతండ్రీ.

వామ—ఇదిగో వచ్చుచు నేయున్నాను. మాటలసంగడి నాలపించితిని
క్షమింపుడు.

అది & కశ్య—(కాగిలిండుకొని) ఆహా ! నిరుపమానందము.

బాలురు—మీకేకాదు. లోకములన్నిటికిఁబియ్యనందమే రానున్నది.

కశ్య—తథాస్త.

అది—బాలులారా ! యిట్టిపసివానివలన నంతటిమహాశుభమెట్లుప్రాప్తిం
పఁగలము. ఇంతవరకు మాటలైనఁ జక్కగరావే, విద్యాభ్యాస
ములేదే. తుద కుపనయనమైన—

కశ్య—కాలానుసారముగ నన్నియుఁ గూడును.

వామ—(తనలో) కన్నవా రిట్లునుటసహజమే. శ్రేయోదాయకమే.

కశ్య—దేవీ! మనజన్మములు సార్థకపడునట్లు చిన్నినాన్నకు రేపే యుప
నయనముఘోర మేర్పరచి బ్రాహ్మణులకు నివేదించితి. సమ్మ
తించిరి.

అది—అట్టి మహోత్సవము గన్నులఁ జూడ నోచి యుండవలయుఁ
గదా ?

4 వ బాలు—వెట్టితల్లీ! ఆసంస్కారము నిమిత్తమాత్రము. మీచేతుల
మీదుగా జరుగవలసినదనుశంక తక్కు యీ మహామహునికిపు
డు విద్యాలోపముగాని, విజ్ఞానలోపముగాని నివ్వరిముల్లగజైన
నున్నదనుటకు బ్రహ్మతరమా !

1 వ బాలు—బ్రహ్మయేకా దాతని తాతతరముగూడ కాదు.

వామ—మిత్రులారా ! మీరు నాయందలివాత్సల్యమున నట్లందురుగాని
నిజమునకిది యతిశయోక్తికాదా ?

3 వ బాలు—ఇది యతిశయోక్తికాదని ఘంటాపథముగఁజెప్పఁగలము
సరికదా నీసుగుణమునుఁ గూర్చి మాకింతకన్న యోగ్యమగు
శబ్దము దొరుక లేదనిగూడఁ జెప్పఁగలము.

వామ—మీ ప్రేమ మట్టి నిర్మలమైనది.

2 వ బాలు—అదియు నీవు నిల్పినదే.

కశ్య—పరుసవేది సోకిన యినుమువలె సంగవిశేషమున నీబాలురందఱు పావనులైనారు. (యోచించి) అవును. భగవత్కృపగలవారి కేలోపముండును? (వామనునితో) నాచిన్నితండ్రీ! యీబాలు రాడినమాటలు నిజమనక వీలులేదు.

ఆ. వె. అత్త, అమ్మ, నుడువు శ్రీ లభ్యాస పడువేళ
లందె ప్రతిపదాక్షరార్థములను
వేరువేర నన్ని శ్రీ విని సుంత మరువని
నీవు మరల విద్య శ్రీ నేర్వనేల.

బాలురు—అమోఘవచస్కులగు మీయాశీర్వాదముల్లు సంపూర్ణముగ నూడ నూపిత్రునకు రానివిద్య తేమియుండును మహాత్మా!
వామ—చెలికాండ్రారా! పవిత్రులగు మీమైత్రిచే నేగృతార్థుడ నైతిని.

అది—(ఆశ్చర్యమునఁ దనలో) నేనెందరినో గడుపారఁగంటిఁ గాని యీ నా చిన్ని పొట్టెయ్యవంటి గుణవంతుని అమ్మయ్యా! (ఎదపైఁ జేయినుంచుకొని) తల్లిదృష్టి దయ్యపుదృష్టియందురు. (ప్రకాశం) నాన్నా! పొట్టెయ్యా! నీచెలికాండ్రతో మనము లోనికి బోదమా?

వామ—అట్లులే.

1 వ బాలు—(తక్కినబాలురతో) అదితిదేవిగారి సాబోధనముతో మీసందేహము సాంగముగ తీరినదికదా?

బాలురు—తీరినది. మాకేగాను లోకములన్నింటికినిగూడఁ దీరినది.

కశ్య—సత్యము. సత్యము. (అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయరంగము.

నర్మదానదీప్రాంతము.

[పేరిశాస్త్రి, తిమ్మంభోట్లు - ప్రవేశము.]

తిమ్మం—పేరిశాస్త్రిగారూ ! మనకష్టములీక గట్టెక్కినరీతినే కనిపించుచున్నవి.

పేరి—అనుకుందాము. ఇంతకు కావలసినదేదో యదే యాతుంది.

తిమ్మం—సందేహింప నవసరంలేకు లేండి. ఇక నీయొక్క-యజ్ఞముతో సార్యభాముని శతాశ్వమేధదీక్ష తుదిముట్టను. కావున మనకంతగా శ్రమయుండదు.

పేరి—పులిమీద పుట్రయన్నట్లు మీకశ్యప ప్రజాపతిగారి కార్యములు కూడ నించులోనే సరుదుకొన్నవికదా ?

తిమ్మం—ఇవి . యేపాటి గొప్పకార్యములని విసుగుచున్నావు. ఇదో చూడు పేరిశాస్త్రి! మనదేమిటీబ్రహ్మయగాళ్ళు, విధిదప్పకుండ సంస్కారములు జరిగించుకొనడమేగాని ప్రభుకార్యములంత సం దప్తముండునా? తల్లికడుపుకాల, ఎటుపోయిననూ యసాధ్యమే. కత్తిసామును దప్పకున్నట్లే. మనలో మనమంటావా? గురికి మూరె డిటైన జిక్కులేకు. బూరె డిటైన బాధలేదు. ఎట్లో సర్దుకుంటాం. కాని ఆపాపం పాడుగానూ, అంతకష్టంపుంటుందా? చూచిన సేవకవెధవకూడను అధికారమే సాగించుకోవడ మా యెను. పాపం మహాతపస్వి వందనీయుడుగదా మనమభిమా నింపకున్న నితరుల కేమభిమానముంటుంది. పోనీ ఆపొట్టి బుడు తనికి రెండు జందెవుబోగులు పడినవి ప్రజాపతిగారి చిక్కుతీరింది.

పేరి—ఆయనగారి చిక్కేకాదులే. అందఱిచిక్కు తీరినట్లే గాని తిమ్మంభోట్లూ! మన మొంత బిచ్చం బహ్మయగాళ్ల మైనను కార్యములు చేస్తే మనమే చేయవలె, వేస్తే సంతృప్తిగా మనమే తిండివేయ

వలెగాక యితరుల చేతగాదని మాత్రం ఘట్టిగా చెప్పవచ్చును సుమా.

తిమ్మ—లేకున్న మరేమన్నారండీ మనవాడొకడు ముప్పియై త్తిచేసిన కార్యంలో తృప్తిపడినట్లు లక్షలద్రవ్య మితరులు ఖర్చుపెట్టిన నూ బాహ్యహృదయము లంతగా దృష్టిపడవనుటమాత్రము వాస్తవమే. కాని శాస్త్రిగారూ! మనమట్లసంతృప్తిపడిన నెట్లు? లోకులు పాపము తరింపవలదా ?

పేరి—అవును. పాపమదియ సత్యమే. కాని తిమ్మభొట్టా ! మనము ప్రపంచజ్ఞాన మెఱిగినదిమొద లింతవరకును యిట్టి యదృశమును జూడలేదుసుమా.

తిమ్మ—ఏదదీ ?

పేరి—ఓహూ ! అప్పుడే మరచినావే వామనుని తెలివితేటలగూర్చి అంటాను.

తిమ్మ—ఆహా ! అడుగునట్లున్నదా? అతీత మతీతమని యందఱనగ విసలేదా ?

పేరి—అందుకొరకే నాకింతాశ్చర్యము. వీడితల్లికడుపునొట్టా! మంత్రోపదేశసమయమందునేమి—హూమ నియమాదిసమయములం దేమి యొజ్జను సంశయప్రశ్నాహూపమున వేధించి మధించి రసముఁ బిండినాడుగదా ! అతటికుట్టవాని కెంతటి ధీబలమల వడియున్నదో చూచితివా ?

తిమ్మ—నేను చూచునదేమి బ్రహ్మాదిదేవతలంద అతీత మతీతమని యందుకొరకే నుడివినారు.

పేరి—చూడు. తిమ్మభొట్టా ! వీడు సామాన్యముగ నందరితో పాటువాడుగాక గొప్ప అవతారపురుషుడేమో ననుకుంటాను సుమా ?

తిమ్మ—కావచ్చును. ఆకుట్టవాని విమర్శించునంతటి తెలివిఠేటలు మనకు లేవు. కావున నేమనియు నిశ్చయింపలేము.

పేరి—సరి, నీబుద్ధి బుగ్గియైనట్లేయున్నది. నేనే యనుకుంటే నాకన్న నేడాకు లెక్కువ చవివివల్లున్నావే ! ఆకుట్టడవతారపురుషుఁడేకానిచో నేనాడు గని విని యెఱుఁగని వింతగ సూర్యుఁడు సావిత్రి నుపదేశించునా ? బృహస్పతి యజ్ఞోపవీతమును, ధరణి కృష్ణాజినంబును, దండంబు సోముండును, గగనాధిష్ఠానదేవత ఛత్రంబును, బ్రహ్మ కమండలంబును, సరస్వతి యక్షమాలిక యును, సప్తస్థలు గుళపవిత్రాబుల నొసంగి గౌరవించుట లుండునా ? కావున సామాన్యుడన వీలులేదు.

తిమ్మ—అదితికశ్యపులు తల్లిదండ్రులుగాన మాజీకౌపీనంబు లిచ్చిరి. అది వింతకాదు. గాని భిక్షా నేహి యనుటలోనే భవానీజగన్మాత సాక్షాత్కరించి యక్షయమక్షయమని సంపూర్ణమగు భిక్షనిడుటయో సామాన్యమేనా ?

పేరి—అదియే, యిట్టియకృతములుగనుకనే వామనుడవతారమూర్తి యనుచున్నాను.

[వామనుఁడు - ప్రవేశము]

వామ—ఆర్యులారా ! నమస్కారములు. (నమస్కరించును)

పేరి & తిమ్మ—నమోన్నమః, నమోష్టమః. (నమస్కరించి వామ నునితో) నామనా ! అనుకొనునంతలోనే యిష్టదైవమువలెఁ బ్రసన్నమైతివే ?

వామ—పెద్దల సంకల్పములు సిద్ధింపకూరకపోవునా ?

తిమ్మ—మిగులబుద్ధిశాలివి బాబూ !

వామ—ఆర్యులారా ! తా మెటకేగుచున్నారు ?

తిమ్మ—బాబూ ! బాహ్యులు మెటకేగిన మరేమున్నది ? పాపములూ ! వ్యవహారములూ ! నుదుట మూడుపంక్తులుగఁ దీర్చి యావిధివిధించిన భీష్మాటవమే కా ?

పేరి—లేక నీవు ప్రభుత్వమేచేసెదవులే ! పంచాంగమును బరిత్యజించి, పరభయంకరమగు కౌక్షేయముంబట్టఁగలవా ? ప్రజలఁ బాలింపఁగలవా ?

తిమ్మ—పాలనమే కష్టమనుకున్నావేమి ? పాలకులుగూడను మనవంటివారే. మానవమాత్రులే. అభ్యాసమున నన్నియు సాధ్యమగును. కౌక్షేయమే పట్టలేననుకున్నావా ?

పేరి—కౌక్షేయముమాట యేమోకాని, గరిటెమాత్రము చక్కఁగా బట్టఁగలవు. కట్టలకొలఁదిగ బియ్యము వండఁగలవు. వడ్డింపఁగలవు. నాకిది నమ్మకమే.

తిమ్మ—మీరుమాత్రం ?

పేరి—నేనుమాత్రమేమి ? దర్భమోపులు తేఁగలను. పవిత్రములఁ జేయఁగలను. తిఱోదకముల విడిపింపఁగలను.

తిమ్మ—నీళ్ల కావళ్ల మాటను మరచినావా ?

పేరి—సమయానుకూలముగ నవియు మోయఁగలను. కాదందునా ?

వామ—(నవ్వుచు) అయ్యో ! పామరజనులు మీవితర్కమును విన్నవారికి నిర్లక్ష్యభావముగఁ బొడకట్టునట్లున్నది.

తిమ్మ—పామరులకేఁగాదు వామనా ! ఎవరో యొక నీవంటి వివేకజ్ఞుఁడు దక్క తక్కినవారందరికీఁ గూడ బ్రాహ్మణులన్న లక్ష్యమున్నదా ?

వామ—ఎవ్వ రెట్లనుకొన్న నేమిలెదదు ! మీ మీవృత్తులఁగూర్చి మీ లోమిరిట్టి లలాఘవముగ మాటలాడుకొన్నప్పు డిది నితరులనుట కేమిసంశయముండును ?

పేరి—మనవృత్తు లెట్టివాడికిని యలాఘవముగనే కన్పించును. నిజము నకేమి ?

వామ—శాస్త్రులవారూ ! సంస్కారులగు తామే యిటుల సెలవిచ్చిన పుడు పరుల నడుగనేల ? పారోహిత్య, భైక్షాదివృత్తులు బ్రాహ్మణులగు మీకు సీచయుగనే కనుపించుచున్నవిగదా ?

పేరి—భైక్షవృత్తిమాత్రము సీచమైన దనక వీలులేదని గట్టిగా నే చెప్పెదను. తిమ్మంభొట్లూ ! చెప్పవేమి ? ఇందుకు సీవేమందువు ?

తిమ్మ—చేయఁజూపి యడిగిన, యాచనకన్న సీచమేమున్నది ? నిశ్చయమే.

వామ—మీయభిప్రాయము కేవలప్రాకృతదృష్టి. కొంచెము దూరము బరికించినచో నితటిసాఖ్యము, నిర్విచారము, అనాయాసములు మగేవృత్తిలోనైన నుండునా ?

పేరి—నిజమేకావచ్చునుగాని, అంతటిదూరపుచూ పెనరికుండుచు ?

వామ—ఎంతోదూరముగఁ జూడనవసరములేదే ? కొంచెమువిచారించి నంతనే బట్టబయలుగ నందఱికిఁ దోచునే ?

తిమ్మ—అదేదో విప్పిచెప్పినఁ దప్పా ?

వామ—నిరభ్యంతరముగ తోచినంతవరకు లోపమేమున్నది ?

సీ. ధర్మహానికి మదిఁ శ దలకుచు నసిధార

నడుచురీతి బ్రతుకు శ పుడమిపతులు

కోట్లుగూర్చియు తృప్తి శ కుదుర కశననిద్ర

లుడిగి ధనాశలోఁ శ బడు వశిజులు

పుట్లధాన్యమునెల్ల శ కొట్లనింపియు గట్లు

మెట్లుచున్నెడి కాపు శ మేటిగములు

పొట్టకుఁ బట్టకుఁ శ బోదెల్లఁ దనువుల

నమ్మికప్పించెడి శ యఖిలజనులు

తే. గీ. సుఖులొ, లేకపట్కర్క విశుద్ధచిత్త
నిర్మలతఁ బారమార్థిక శ్రీ నియతవృత్తి
చే యథాలాభసంతుష్టి శ్రీ జీవితములఁ
గడుప యాచించుబ్రాహ్మణాగ్రణులు సుఖులొ.

చూచుకొనుఁడు. దీనికేపాటి దూరదృష్టి కావలయును?

తిమ్మ—ఆహాహా ! నాతండ్రి వామనమూర్తి! నీకింతటి లోకజ్ఞానము
ను గలిగించిన సూక్ష్మబుద్ధి నెంతవర్ణించినను దనివిదీరదుగదా.

పేరి—(తనలో) జన్మములన్న నదితికశ్యపులవే జన్మములుగాక కొడు
కులఁగన్న ప్రతివారిజన్మములును సార్థకమగునని నేను మాత్ర
మిఁక నెన్నఁజికనలేను. (ప్రకాశముగ) నాయనా! వామనా! నీ
వాగమృతపానముచే శ్రవణపుటములేకాక శంకాకులితచిత్తము
గూడ ధన్యతఁ గన్నది.

వామ—పెద్దలు సహజవాత్సల్యమున నట్లుసెలవిచ్చెదరుగాక! తామెఱు
గని ధర్మములేమున్నవి ! స్వభావములే విన్నవించితి నిం దదిశ
యోక్తులేమున్నవి ?

తిమ్మ—చీచీ, అతిశయోక్తులమాట విన్నంతనే నాకు పరమాసహ్యము.
అదేమిపాపమోగాని కొందరికొందరికవుల చిత్రకారులతూలికలు
గూడ త్రాగుబోతువానినుడుగులంబోలి యతిశయోక్తులనే
చిత్రింపసాహించును.

పేరి—అతిశయోక్తుల కొకవిధముగ కొందరానందించినను, స్వభావ
ముల నెప్పుడు గమనింతురో యప్పుడాయతిశయోక్తుల వారలే
పఠహసించి విడుతురు. ఎట్లన్న, అందఱిముఖములు చంద్రబింబ
ములే, అందఱికన్నులు దామర రేకులే, అందఱిముక్కులు తిల
పుష్పములే, యని కవులు వర్ణింతురు. చిత్రకారులు పక్కారం
గులు విగ్రహముల నింపుదురు. అట్టికవిత్వములఁ జదివి, విగ్ర

హములఁ గాంచినంతనే కొందరానందితురు. పిదప దీర్ఘాలో
చనమొనర్చి బుద్ధిమంతులవలన వినియు లోలోనఁదర్శించుకొని
నిరసించును. కావున సతిశయోక్తు లెవ్వరికినిఁ బనికిరావు.

వామ—అయ్యలారా ! మీయభిప్రాయముగూడ నిశ్చయమే, కాని—

తే. గీ. కవిః జిత్రకారునకు స్వకల్పనముల
స్వేచ్ఛ కథికారమున్న దీక్షించువారి
కరయహృద్యానవద్యమై శ పరిధవిల్ల
వలయునవిలేని వతిశయోక్తులనవలయు.

పేరి—నాయనా ! నీధర్మసూక్ష్మము లెవ్వరెఱుంగఁగలవారు ?

తిమ్మ—ఏమోకాని యాచన నీచ మనువానిమొగముమీదఁ గొట్టి
నట్లమాత్ర ముపన్యసించినాఁడు. నాకు మహానందముగా
నున్నది.

వామ—అయ్యలారా ! యీకాలమున యాచకులకు లే దనకిచ్చు
మహదాత లెవరైన నున్నారా ? లేనేలేరా ?

తిమ్మ—ఇదేమి వామనా ! యిట్లడిగెదవు. లేకపోవుటేమి !

పేరి—అడిగినఁ దప్పేమి. అడుగఁగూడదా ? వామరుడుమాత్రము
యాచకుఁడుగాడా ?

వామ—లేకపోవుటేమి యనుటలో సంపూర్ణముగ దాతలున్నారని
కాఁ బోలు మీయభిప్రాయము ?

తిమ్మ—ఏలోకమునఁగాని, యెన్నఁడేనిఁగాని దాతలు సంపూర్ణముగ
నున్నట్లున్నదా ? ఒకానొకరైన దాతలు లేనట్లు చెప్పు
వీలున్నదా ?

పేరి—తిమ్మభాట్లా ! తెలిసినంతవరకు సాపుగా చక్కగా తేల్చి
చెప్పరాదూ ?

తిమ్మ—చెప్పెడిదేమి, నీవుమాత్రమెఱుంగవా ? అదఱు దాతలుందు
రా ? కొందరై న లేకుందురా ?

పేరి—ఉన్నచో వారికిఁ బేర్లుండవా ? ఉత్తమ, మధ్యమ, సామాన్య
లను తరగతులుండవా ?

తిమ్మ—ఏమోనబ్బ ! అతతర్కము నేజువలేదు. నాకు శాస్త్రీ
నామము లేదు.

పేరి—మొదటినుండి నీకున్న పెంకిగుణమిదేకాదూ !

వామ—(వారెంపుచు) మహాత్ములారా ! మీకును వాదప్రతివాదము
లేనా ? బ్రాహ్మణులగు మీశ్వర్యలచేఁ బెనఁగులాడు టుచితము
కాదనుకొందును.

పేరి—నిజము. నిశ్చయము. తప్పుదారినడిచినప్పుడు కాదనవలసినదే, చీ,
యనవలసినదే.

తిమ్మ—ఎవఁడిప్పుడు తప్పుదారినడిచినది. (గద్దించును.)

వామ—(తిమ్మాభట్లరుఁ బట్టుకొని) మహాత్మా ! నామనవిఁ జిత్తగిం
పును. నేను దాతలనడిగిన నాయభిప్రాయము వేరు. యది
గ్రహింపక వాదులాడుచున్నారు.

తిమ్మ—సరే, ఎందుకో చెప్పుము ?

వామ—పరోపకారపరమార్థములగు దాతలేయున్న, మీరిర్వురు యా
చననుగూర్చి యేలత్కించుకొందురాయనియు, దాతలులేని
యీలోకమెట్లు నిలిచియున్నదా యనియు, నాలో నొకశంక
కలిగి తమరినడిగితిఁగాని వేరుగాదు.

తిమ్మ—ఉన్నారు. లేకపోవుటేమంటినే ?

వామ—అట్లులైన నాయున్నవారిలో ముఖ్యులవేదలఁగొన్నిటిఁ జెప్పఁ
గలరా ?

తిమ్మ—అందరిపేరులతో నేమియవసరము. ఇప్పటికాలమున బ్రహ్మ
దపాత్రుఁడు బలిచక్రవర్తిని మించిన మహాదాత వేరొకఁడు లే
డని పిఠిలికాది బ్రహ్మపర్యంత మెఱిగినదియే. ఆమహావదా
న్యుడిచ్చిన దానములఁ దెచ్చుకొనలేక, తెచ్చినది దాచుకొను
టకు వసతులులేక, రోసి పారవేసి, విసికి వేసరి, మరలఁ బిలిచి
యిచ్చునేమో నేలాగురాబాబూ ! యీవృత్తి మాకెందుకు
వచ్చెనా యనుకొనుచుమాటలాడుకొనుచున్నాముగాని యిచ్చు
దాతలు లేక యాచనము నీచమనుకొనుట లేదు.

వామ—అటులనా ? బలిచక్రవర్తి అంతటి మహాదాతయా ?

తిమ్మ—దాతయేమిటి ! శతాశ్వమేధము లొనర్చినవాఁడు.

వామ—ఇదివరకే చేసినాఁడా ?

తిమ్మ—ఇక కొలదిదినములలో నూరవయజ్ఞము నెఱవేరితిరును.

వామ—ఓయీ ! అటులైన నట్టియత్తుచువురుషుని దర్శనము నాకుఁ
జేయింపరా ?

తిమ్మ—అదిమాత్రము నన్నుగోరవలదుబాబూ ! నావలనఁగాదు.

వామ—ఎందుచేత ?

తిమ్మ—మరల నేమైన దానమిచ్చిన నెవరుదెత్తురు? ఎక్కడదాతును?

వామ—పోనిండాతని దర్శనమెట్లుగునో సెలవిచ్చెదరా ?

పేరి—నాయనా వామనా ? ఆతనిదర్శనమున కేవిధమైన యాటంకము
లు యాచకులకు లేవు. నిరాఘాటముగ వెళ్ళవచ్చును.

తిమ్మ—వామనా ! నీ వేమైనఁ గోరుకొందువా?

వామ—నన్నుఁగూర్చి నాకేకోరికలు లేవు.

తిమ్మ—సరియే. నీకులేకున్నను ప్రార్థించిబ్రతిమాలి యిచ్చును.

వామ—అయినఁ దీసికొందును.

పేరి—నీకవసరమే లేదంటివే ?

వామ—లోకహితమొనర్చెదను.

పేరి—అహా ! నీయు త్తమగుణము మెచ్చదగినది.

తిమ్మ—ఈలోకమున నిపుడు దర్శింపఁబడునారు ? నీ విచ్చిన నెవరికిఁ గావలయును ?

పేరి—అదేమిమాట ! దర్శింపఁబడు లేనేలేరా ?

తిమ్మ—ఏదీ ! ఎవరున్నారో చెప్పు ? ఉంటే దురాశాపరుడవు నీవే నేమో ?

పేరి—నాకు దర్శింపఁజేయఁగలము ! నీవే సంపన్నుడవైనప్పుడు సంస్కారిని, శాస్త్రీనిపించుకొన్న నాగ్రహచార మేమికాలి పోయినది ?

తిమ్మ—అవునయ్యా శాస్త్రీవే ! కాదన్నవారెవరు ? ఇప్పుడు దర్శింపఁబడవలెవరో చెప్పరాదా ?

పేరి—దేవతలు.

తిమ్మ—అయిన ?

పేరి—ఏమున్నది ? దర్శింపఁలే లేరంటివి కావున చెప్పిని.

తిమ్మ—వారిప్పు డిచ్చట లేరే ? వారికి జక్రవర్తి యిచ్చునా ? వారు వచ్చుటకైన దుడకంగీకరించునా ?

పేరి—వామనుడు వారిసోదరుడు గాడా ?

తిమ్మ—అయిన వారికెట్లు ముట్టగలదు ?

పేరి—ఎట్లునా ? నీకు నాకు తెలియుటెట్లు ? పెట్టేవాడు తనవాఁడైనప్పుడు కడకుఁ గూర్చున్నమాత్రమేమి ? ఎవరిరక్తసంబంధము వారిది. ఎవరిప్రేమలు వారివి.

వామ—పెద్దలపల్కులు రిత్తయగునా ? నాకేదిలభించినను నావారి కీర్తును. వారు దర్శింపఁబడుదురు.

పేరి యి తిమ్మం—తథాస్తు. తథాస్తు. అటులై న పో నాయనా ! పోయి
రమ్ము. మేము బోవుదము.

(నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయరంగము.

భజనమందిర ప్రదేశము.

[ఘోరశర్మ ప్రవేశము.]

ఘోర—(స్త్రీ స్వభావమును నటించుచు) మాసార్వభౌముడు చల్లగ
బ్రతుకనీ, నాకుమాత్రం చక్కని యుద్యోగ మిప్పించాడు. అను
భవమెక్కువ. ఆయాసం తక్కువ స్వర్గమం దీభజనమందిరమును
స్థాపించి నన్నర్చకునిగ నియమించినారు గాని నే జేయుచున్న
యర్చన యేమున్నది. అది నాయిష్టములోనున్నది. బ్రాహ్మ
ణుడఁ గాన నన్నంతగాఁ బరీక్షింపరు. (స్మృతి నభినయించి)
మాయావియను పేరుగల సంఘసంస్కారి కుంకయొకఁడు నా
వెంబడిబడి నాచర్యలను మార్చుకొనుమనియు, పురుషులఁ బ్రే
మించు స్వభావమును విడిచిపెట్టుమనియు నయభయగతుల
బోధించాడు. గాని నాపాడె నాచిత్తము నాచేతిలోనున్నదా-
చిత్తస్వభావాన్ని మార్చుకొనేవాఁడు ప్రపంచంలో యెవ
డున్నాడు. దీని తెలివితెల్లవార. నన్నిట్లు మార్చుకొమ్మని బో
ధించు స్వభావముచు తాను మార్చుకో గూడదూ ? వీడ వద
లునే. నాది యపవిత్రవర్తనమట, సంఘదురాచారమట,
భగవదంగీకారము కాదట, వాడిమొహం. భగవంతుఁ డీమంది
రంలోనే వుంటాడని వెట్టినమ్మకం. నన్ను న్యాయస్థానమునఁ
బెట్టి కఠినశిక్ష నిప్పింతుననియె. చూతాం- ఏడ్చాడు.

[విషదంతి ప్రవేశము.]

విష—(తనలో) ఈ నపుసకపుదేబెముడకొడుకునకు మాయావికి నన్ను దూతికను జేసినాడు. వీర డామాయావికల్పన మెఱుంగ డు. శౌరవముగల కుటుంబములోనే జన్మించినాడు. కాని వ్యర్థుడు, కులనాపకుడు, నీచులు గూడకొసే యోగ్యతగల వాడు. (సమీపించును) ఏమంజో శర్మగారు ! నమస్కారం.

ఘోర—(పెదవిని విరచి) సరేలే. బలేమంచిదానవే. నమ్ముకుంటే బాగానే చేశావులే.

విష—బిగ్గరగామార్గంకండి రక్షకభటులు దిరుగుచుదురు. అసాధ్యం.

ఘోర—సరే. నాకుచుదెలియును. మంచిది చెప్పవేమి? యేమైనది. నా రొట్టె నేతిలోఁ బడెనా ?

విష—ఏమోనండీ. మీరు మితిమీరిన పెద్దపెద్దచూపులలో నుంటే నాకెట్లు సాధ్యమండీ ?

ఘోర—(బ్రతిమాలుచు) నీదయ. నీవు తలచితే యదెంతవని. నీవు మహాసమర్థురాలవని, పురుషవశీకరమగు సాధనసామగ్రి కలదాన వని నమ్మితిగదా ? నీచేతిలో నాబ్రతుకు.

విష—అమ్మయ్యా! సార్వభౌముని సేనానాయకుడును, యీశ్వర్గము నకు రాజప్రతినిధియును గదా. ఈపాడుమాట విన్న నన్ను బ్రతుకనిచ్చునా ?

ఘోర—గొప్పవారైనవేమి, కొద్దివారైనవేమి. గుణమునకేమి అదెవరి స్వాధీనము ? ప్రయత్నించియైన నిరాశపడవలదా ?

విష—ఏమోనమ్మా ! నాయొడలు కంపమెత్తుచున్నది. నాచేత నేమగు నబ్బా—

ఘోర—నీచేతఁగానిచో నీశాత్రుమేమి ! నాయాజమాన్యతయేమి.

విష—మరి చివర కేమంటారు ?

ఘోర—నాకోరిక చెల్లింపక తప్పదని—

విష—ఎట్లు ?

ఘోర—ఏపాట నైనబడి.

విష—నాకేమి ప్రతిఫలము ?

ఘోర—నీవేదికోరితివో యదిలేదనను.

విష—నిజముగనా ?

ఘోర—నిశ్చయముగ.

విష—ముమ్మాటికి ?

ఘోర—వేయిమారులకు.

విష—నమ్మకమేమి ?

ఘోర—భూదేవిసాక్షిగా (భూమినంటును.)

విష—అట్లులైన మీధజనమందిరములోని విష్ణువిగ్రహము నాకీయ
వలయును.

ఘోర—నీవేమిచేసికొందువు ?

విష—కారణముతో మీకేమవసరము. నాయిత్రము.

ఘోర—అసాధ్యమగు కోరికయేనా, ధర్మకర్త కేమనిచెప్పవలయును?

విష—మీకోరికమాత్ర మసాధ్యముకాదా ? దాని నెవ్వరెఱిగినను
హనికాదా ?

ఘోర—(యోచించి) మంచిది. విగ్రహమిచ్చెదను. తుదకు నే నేమైన
నుసరే. కాని నాకోరిక మారదు.

విష—అట్లులైన విగ్రహమియండి.

ఘోర—ఇప్పుడేనా? పనికానిదేనా ?

విష—పనీ; దానికేమి అయినదనుకొనుడు.

ఘోర—ఎప్పుడు ?

విష—ఇప్పుడే.

ఘోర—సరే. మంచిది (పోయి విగ్రహమును దెచ్చియిచ్చును.)

విష—శర్మగారూ ! మీకోరిక నముచిగారి నొకసారి ముద్దికొనుటే కాదా ?

ఘోర—ఆఁ. అదే అంతేచాలు. నాకదియే పదివేలు. (తనలో) మన వాడైనవిదప స్వర్గరాజ్యలక్ష్మీ నాచేతిలో—

విష—మీరు స్త్రీ వేషమందు ప్రేమగలవారు కాబట్టి, చీరె రవిక మొదలగు దుస్తుల ధరింపుడు. రక్షకభటాధికారివేషమున ప్రతి నిధిగారు రాగలరు. వచ్చినవెంటనే కొరిగించుకొని ముద్దిడి కొనుడు.

ఘోర—సరే. అటులైన నే నికఁ జీర కట్టుకొందును. నీవు తొందరగా వారిం దీసికొనిరా.

విష—నేను మరల నేటికిరావలయు? వారే తగురితివత్తురు.

ఘోర—మంచిది. త్వరగా బొమ్ము. నేనును బోయెదను.

(నిష్క్రమింతురు.)

[రక్షకభటాధికారివేషమున ముండకుడు ప్రవేశము.]

ముండ—ఎవరోయొకయాడుది దిడ్డితలుపుఁ దీసికొని వెళ్ళగనే యిదేస మయమని మాయావి న న్నివలఁ ద్రోసినాడు. సరే, నే నిట్లు రక్ష కభటాధికారివేషమున నినుబ్రవేశించితిని. బ్రాహ్మణ ముఱ్ఱైదు వులలోఁ గలసి యిటకుఁ జేరినచిత్రలేఖ నారాకొరకెచ్చట వేచియున్నదో వెదకిచూచెదను. (మందిరముచుట్టువెదకి) ఎక్క డనులేదే. మాంద్యముగ నుండకుము. జాగ్రత్తయని మాయావి చెప్పినాడు. కాని, అబ్బా ! గుండెలు తటతటఁ గొట్టుకొనుచు న్నవి. కాళ్ళు గడగడమని వడకుచున్నవి. ఏమిచేయను. నాబుద్ధి పాడుగాను, ఎందరెందరుతిట్టి చీకొట్టి చెప్పినఁ గొట్టినను పట్టు దలమానకపోయెఁ గదా. ఇప్పు డేమనుకున్న నేమున్నది. రోటి

లోఁ దలదూర్చితి. రోకటిపోటులని జంకినలాభమేమున్నది. సరే, నాకిప్పుడేమిక్రవ్యము. మెల్లగా పిలిచిచూతునా ? లేక మందిరములోన వెదకిచూతునా? మందిరముతలుపులు కొంచెముగవేసి యున్నవి. లోననెవరేని యుండవచ్చును. గావున తొలుత పిలిచియేచూతును. ప్రియురాలా ! ప్రియురాలా ! (అని బెదరి నలుదిక్కులఁ బోకిపుచున్నాఁడు.)

ఘోర—(ఈనలికివచ్చి తనలో) స్త్రీవేషమువేసికొన్నాను. కాని ప్రియురాలా యని ఎవరో పిలిచినట్లు వినవచ్చినది నన్నేనా? అట్లు పిలిపించుకొనునట్టిభాగ్యము నాకున్నదా ? (ముండకునిజూచి) ఓహూ ! యీతఁడెవరు. రక్షకభటాధికారివేషమేనే ! విచారిం చెదను. (సమీపించి) ఎవరుమీరు ?

ముండ—(పరికించి తనలో) ఇదియే చిత్రరేఖకావచ్చును. కాని మునుపటివలె వాడప్రతివాదములు వలదు (సంతోషముతో ప్రకాశముగా) నేనే నేనే.

ఘోర—(తనలో) నేనే యనుచున్నాఁడు. సేనాపతిగారేనా ? ఇట్లని చూతును (ప్రకాశముగ) మీరు రక్షకభటాధికారివేషులేనా ?

ముండ—అవును.

ఘోర—అట్లులైన మందిరములోనికి రండు.

ముండ—(తనలో) అమృతము ! నేటికి గదా ధన్యుడనైతిని. కర్ణానందముగ తేనెలొలుకు పలుకు లెన్ని నాళ్ళకు విననోచుకొంటిని ! అమృతముపుట్టిన యిన్నాళ్లకా (యోచించును.)

ఘోర—త్వరగాదయచేయండి.

ముండ—(సంతోషముతో) ఆహా ! యిదేవచ్చితి. (తనలో) అమృతముతోఁ బుట్టినది కావున మాట అమృతములుకుచున్నవి.

ఘోర—అయ్యో ! గారేమి యెవరైనవత్తురేమో ?

ముండ—అదియునిజమే (అని యటునిటుచూచి) అయ్యో ! సింహద్వీ

రము తలుపులు దీసియున్నవే ?

ఘోర—వేసి త్వరగా రాండి.

ముండ—(చంకలెగురవేయుచునురుకును.)

[రక్షకభటాధికారియగు దేవాంతకుండు ప్రవేశము.]

దేవాం—(ముండకుచకెదురువడి) ఎవరునీవు ?

ముండ—(తనలో) వీఁడెవ్వఁడు? నావలెనే వేషధారికాఁడుగదా? ఎవఁ

డైనను నేను ప్రస్తుతము జంకరాదు. (ప్రకాశముగా) నీవెవరు ?

దేవాం—నీవెవరంటే నీవెవరని తిరుగుబాటుజేసెదవా ? (చేయిఁ బట్టు

కొని) చెప్పు నీవెవరు ?

ముండ—(తిరిగి దేవాంతకునిచేయిఁ బట్టుకొని) నన్ను బెదరించెదవా ?

నే నెవరనుకున్నావు ? నేను రక్షకభటాధికారిని.

దేవాం—(తనలో) నేనెఱుంగని రక్షకభటాధికారము వీనికెట్లువచ్చినది.

అపరాధి వీఁడే కావచ్చును. (ప్రకాశము) నీవేరేమి ?

ముండ—చెప్పటకు వీలులేదు. తొలుత నీవేరుచెప్పుము.

దేవాం—నావేరు దేవాంతకుండు. నేను రక్షకభటాధికారిని. కావున,

అబద్ధమాడకుము. నీనిజ మెఱింగింపుము. రహస్యమైన నాచెవి

లోఁ జెప్పుము.

ముండ—(భయమునఁ దనలో) అమ్మబాబూ! నేఁడు నాకేదోమూడిన

దిరా తండ్రి ! నాగ్రహచారము కాలిపోను, మరల నాప్రాణ

మ్మిదికేసో వచ్చినదిరా బాబూ—

దేవాం—ఏమి యోచింపుచున్నావు? సమంతున్న మించుచున్నది. త్వర

గాఁ జెప్పుము.

ముండ—ఊ! నేను చెప్పటకు వీలులేదు.

దేవాం—కారణమేమి ?

ముండ—(గడగడలాడుచు) ఊ! ఊ!

దేవాం—(అరువకుండ నోరునొక్కిపట్టి) పిదపఁ జూచుకొందము
(వెన్నునగుడును.)

ముండ—అమ్మో! చెపుతా. నిజముచెపుతా బాబూ. (అనియేడ్చును.)

ఘోర—(చప్పట్లుకొట్టి) రాండి త్వరగారాండి (బిగ్గరగాబిలుచును.)

దేవాం—(కనిపెట్టి ముండకుని భటులకొప్పించి ఘోరశర్మను సమీ
పించును.)

ఘోర—ఇంతసేపా?

దేవాం—పిలుపులోనే వచ్చుచున్నానుగదా?

ఘోర—ఎంతకాలమునకు నాకోర్కెఫలించినది. (అనిదేవాంతకునిఁ గాఁ
గిలించి ముద్దాడును.)

దేవాం—(ఆసహ్యమునవిడల్చుకొని) ఎవ తెప్పివు?

ఘోర—అదేమి నామనోహరా! నన్నిట్లడిగెదవు?

దేవాం—(ఆశ్చర్యముతో) నే నీకు మనోహరుడనా?

ఘోర—కావా?

దేవాం—ఏమీ (అనియోచించి తనలో) ఓహో! తెలిసినది. నపునక
ఘోరశర్మ మీడే కానోపురు. చీ చీ మీబుద్ధి పాడుగాను. ఇది
భగవద్గొదిరమే, పూజాయే. ఎంతటియవత్రితము. (ప్రకాశ
ముగ) నే నెవరననుకొన్నావు. నన్ను గుర్తించితివా?

ఘోర—ఇప్పటికిప్పుడే మరపా? గుర్తింపకేమి? పరిహాసమా? నీదు
స్తులు రక్షకభటాధికారి ధరించునవికావా?

దేవాం—అవును.

ఘోర—ఇంక నేమి నానోములపంటా (అని కౌఁగిలింపఁ బోవును.)

దేవాం—చీ చీ. దూరముండుము. (యోచించి) నీచేరుజెప్పవేమి?

ఘోర—మీ కిష్టమున్నప్పుడు నాకుఁ జెప్పట కేమిసందేహము ! నా పేరు ఘోరశర్మకాదా ?

దేవాం—ఓరి నపుంసకవెధవా ! నీ విప్పు డెవఁకొరకు వేచియుంటివి ?

ఘోర—తెలియనియట్లు నన్ను మందలించెదవేమి ప్రాణప్రియా ? నీ కొరకుగాక వేరెవరున్నారు ?

దేవాం—సరే. నే నెవరనో చెప్పుము ?

ఘోర—నీవు సార్వభౌమప్రతినిధివి. సేనాపతివి. సముద్రాద్రనామక మత్స్యజాతివి. రక్షకభటాధికారివేషమున నిటు కేతెంచితివి. నాకోర్కె దీర్చ సిద్ధముగనుంటివి.

దేవాం—(కోపముతో) ఓరి దురాత్ముడా ! ఎంతటిపవిత్రవర్తనమున భగవంతు నారాధిస్తున్నావురా ! సామును దిట్టించవర్తనులున్న బాగుపడుటెట్లు ? మే మందర మెంత నిర్దుష్టముగ నున్న నేమిఫలము ? వృక్షమునకు వేరుపురువులవలెను, యోడకు రంధ్రములవలెను నీబోటివా రిద్దరుమూగురున్న జాలదా ? నాశనమునకు మార్గదర్శకముగాదా ? (చింతిలును).

(తెరలో యీలధ్వని, పిదప దేవాంతకాది రక్షకభటోద్యోగులును యీలలను బ్రతిధ్వనింపఁజేతురు.)

[విష్ణువిగ్రహముగల విషదంతినిఁ దీసికొని యిరువురు రక్షకభటులు ప్రవేశింతురు.]

దేవాం—(భటులతో విషదంతినిఁ జూపుచు) ఇదెవతె- దీనిచేతనున్న విగ్రహమేమిటి ?

భటు—(ఆజ్ఞాపత్ర మిచ్చును.)

దేవాం—(చదువుకొని భటునితో) సింహద్వారమున నున్నవారి నందరి నిటకుఁ దీసికొనిరమ్ము.

భటు—[పోయి ముండకుడు కొందఱు భటులతోఁ బ్రవేశించును.]

దేవాం—(ముండకునితో) ముండకుడవు నీవేనా? దొంగరక్షక
భటాధికాశేషముతో రంగని మందిరమునకు రంకుతనమున
కేతెంచితివా?

ముండ—(గడగడలాడుచు) నేనే- నేనే- నే- లేదు- లేదు- (అనుచు.)

దేవాం—(వేదికపైఁ గూరుచుండి) ఘోరశర్మ ముండకుల నెనుటకు
దీసికొనిరండు. (భటులను జూచుచు)

భటులు—(దేవాంతకు నెనుట నిలువఁబెట్టుచు.)

ముండ—(ఘోరశర్మను బారజూచి తనలో) అయ్యో! నా తెలివి
పాడుగాను. ఏ డాడమొగవాడురా బాబూ! చిత్ర యనుకొని
మోసపోయినాచురా తండ్రీ! ఇక నామఁ జాపుతప్పును కాబో
లురా నాయనా! (ఏడ్చుచు)

ఘోర—(ముండకుని దేవాంతకునిఁ బరికించి వెల్లఁబోయి) అమ్మయ్యో!
నాకొంపముణిగినది. దూతికనని మోసగించి (విషదంతిఁ జూచి
మెటికలు విరచుచు) నాప్రాణముల కెక్కువెట్టినది. నే నిప్పు
డేమిసేతునమ్మా. (అని నడకుచుండును.)

దేవాం—(ముండక ఘోరశర్మలతో) మీశేమి యోచించుకొను
చున్నారు. న్యామృతానమునుండి యాహ్లాపత్రము వచ్చినది.
చెచ్చలార వినుడు—(చదువును.)

ముండక ఘోరశర్మల దుర్బుడతలు సంఘసంస్కారియగు మా
యా వికృతముగ మా మాస్థానమున కెప్పటివప్పుడే యేతెంచుచున్నవి.
స్వస్థాస్థికులలోఁ గొందఱు నిర్మలాంతఃకరణముగను, కొందఱు నిర్బంధ
మునను చాలవరకు బాగుపడినారు. పడుచున్నారు. కాని ఘోరశర్మ
ముండకు లేమాత్రమును యితవర కెన్నియుపాయాంతరములకును
మార్పుఁజెదలేను. ముందు చెదఁగలరను నమ్మక మేమాత్రమును

లేదు. మరియు నీయపరాధులు వారివారి వికృతకృత్యములతో నీరాత్రి
యే మీయెదుటబడుదురు. ఆసమయమందే మీ కీయాజ్ఞాపత్ర మందు
ను. నేరస్థులని మీయాత్మ సమ్మీక్షచో పాపభయమును, ప్రభుభీతియును
ద్రోసపుచ్చి దుర్వృత్తి మానుకొనలేని యీయపరాధులలో ముండకుం
డనువానికిఁ గన్నులదీయించి విషవృత్తి కొప్పించునట్లును, ఘోరశర్మను
కరయుగములు ఖండించి విడుచునట్లును సాంఘికశాసననిబంధనముల
ననుసరించి తీర్మానింపబడినది.

ముండ—(చెంపలు వేసికొనుచు) అయ్యో ! బుద్ధివచ్చినది. నాకింక
జిత్రరేఖ వలదు. తుమించండిబాబూ !

ఘోర—నాకిది స్వభావము గాన మార్పుకోలేనైతిని. నన్ను మన్నింపుం
డు తండ్రీ ! (పడ్చును.)

భటులు—(ఇర్వురి నీడ్చుకొనిపోవుదురు.)

ఓం

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః

బలిబంధనము.

షష్ఠాంకము.

ప్రథమరంగము.

సర్పదోత్తరమున యజ్ఞవాటికా ప్రదేశము.

[బలి, శుక్ర, కాలనాథ, శంబరులు ప్రవేశము.]

బలి—మహాత్మా! గురుమూర్తి! దేవర దయాప్రభావమెంత వినుతించి
నను దనివితీరకున్నదికదా?

ఉ. ఛాత్రుని నై జదుర్గణ విశంకటభారము నిర్వహించి స
త్పాత్రునిగా నొనర్చి నిరపాయకరంబగు సత్యదర్శనీ
నేత్రమొసంగి శాశ్వత విశిష్టలసాఖ్యము గూర్చు దేశిక
స్తోత్రముజేసి కా కిర్రత్రోవల ధన్యత జన్మముందునే.

శుక్ర—నాయొక్క దయాప్రభావమేమికాని నీసుగుణమే సర్వశుభ
ముల కాకరమగుచున్నది. కాని వత్సా! ఇదివరకు గడిచినదిన
ములువేరు. ఇక్కడ గడువనున్నదినములు మాత్రము బహు జాగ
రూకత మెలంగఁదగియుండును. శతాశ్వమేధదీక్షకు తుదిసమ
యము. తెలిసినదా?

బలి—దేవరయనుగ్రహ మి ట్లమితముగనుండ భయమేమి లేదను
కొందును.

శుక్రు—తే. గీ. ప్రతి, తపో, యజ్ఞ, సత్కార్యవర్తమునకుఁ
దుడిసే విషసుపరీక్షావిధులు ఘటిల్లు
శౌలకునఁ జరింపవలయుఁ, దోరటలకుఁ బట్టి
ఫలసమయమందె కావలి ర వలసినటుల.

బలి—ఏకార్యనిర్వహణమునుఁగాని నావలననే యగుచున్నదని నే నను
కొనుటలేదు. ఆగతానాగతవిజ్ఞులగు తాము స్థిరాననమిడి యెంత
కాలము లక్ష్మినిందు వసింపజేసెదఁగో యంతకాలమువర కేవి
ఘ్నములు రావు. ఎవరియాటలును సాగిరావు. సిద్ధసంకల్ప
లరగు మీయాజ్ఞ యమోఘము.

శంబ—తథాస్తు.

[వామనుడు—ప్రవేశము.]

వామ—(కొలదిదూరమునుండి బలినిఁజూచి) ఓహో! నిరుపమాన
మగు దివ్యతేజము నుత్తరీభవించినట్లు ప్రసన్నముఖుడై యున్న
ట్లున్నది. ఇదిమిక్కిలి సుసమయము. గాన నెమ్మదిగ సమీ
పింతును.

బలి—(వామనుఁ జూచి తనలో) ఇదెక్కడిమూర్తి? స్వకాంతిపుంజ
మెల్లెడల వ్యాపింప వేదసారమువలె సరసహృదయముల నాక
ర్షింపుచు, గురుగునమని యేతెంచు నీకుఁజ్ఞుడవఁడై యుండఁ
పును? (పరికింపుచున్నాఁడు.)

శుక్రు—(వామనునిఁ జూచి) ఎవ్వఁడీనిర్మలతేజోవంతుఁడు? బా)హ్మణ
బాలునిగఁ దోచుచున్నాఁడు. వీని కింతటితేజ మెటులఁగలిగెను?
(నివ్వెరపడి చూచును.)

నిజవిక్రమోద్ధతి శ నిర్జరాన్వయవారి
బడబాగ్నిసదృశ ప్రభావుఁ డితఁడె

తే. గీ. సకలకకుబంతములను స్వోచ్ఛమగుక్తిరి
వల్లకలనింపఁగలసార్వభౌముఁడితఁడె
దనుజవంశపవిత్ర కీర్తనఁడఖండ
వైభవానంద బలిచక్రవర్తియితఁడె.

అందఱు—(శిరఃకంపనమొనర్తురు.)

వామ—(అక్షతలతో దక్షిణహస్తముఁజూచి)

తే. గీ. స్వస్తియగుఁగాక త్రిభువనశాసనుఁడు
శుభమగుఁగాక యర్థిసంస్తుతయశుఁడు
మంగళమృగుఁగాక ధర్మవ్రతునకు
శోభనమృగుఁగాక రక్షోవిభునకు. (అక్షతలిచ్చురు)

బలి—(లేచి విషయమున శుభాక్షతలఁగైకొని) అవయవసంపూర్ణ వేద
రాశింబోలి ప్రకాశించు ; నోతేజోమూర్తి ! వందనములర్పిం
చుచున్నాను. (నమస్కరించును.)

వామ—శుభమగుఁగాక.

బలి—శాంతగుణకాశసమ్మూర్తి ! ఈపీఠమునలంకరింపుఁడు.

వామ—(అసీనుఁడగుచున్నాఁడు.)

బలి—అయ్యా ! దేవదర్శనమున సర్వవిధములధన్యుఁడనైతి. మరియు
నీయశ్శక్తిర్మయును మిక్కిలిపవిత్రమయ్యె ననుట యతిశయోక్తి
కాదు.

వామ—నీహృదయమట్టిదిగానోవు.

బలి—బ్రహ్మచారీ ! మీదర్శనమున నామనంబేమో మహానందమగ్ను
మగుచున్నది. పాపనమగు మీసేవాఘహిమము నేమనిపొగడఁ
గలను.

ఆ. వె. ఎవరివాడవెచటి శ కేగుచునిచటికి

రాక, వాంఛయేది శ మాకుఁ దెలుప

వచ్చునేని, వినఁగ శ వలతుము వినిపింపు

నీచరిత్రమెల్ల శ నిక్కువముగ.

వామ—బలిసార్వభౌమా! నిక్కువమే వచింపఁ గలమని నిర్దుష్టముగ

రాయిగ్రుద్దిచెప్పవారుందురా? కాని, అన్యతమాడఁగల నిర్బంధమేదియు నాకురాలేదు.

బలి—అన్యతవాదులని నాయభిప్రాయముగాదు. మాటవరుసనట్లంటిని.

క్షమింపుఁడు.

వామ—తొందర లేదు. తప్పేమికాదు. కాని, నాచరిత్రము నీకేమని

చెప్పఁ గలను.

బలి—అనఁగ అన్భతమా? అవాచ్యమా?

వామ—(తనలో) అన్నమాటే (ప్రకాశముగ) అన్భతావాచ్యములని

దృఢముగఁ జెప్పటకు మాత్ర మచకాశమున్నదా?

బలి—అనఁగా నివాసముగాని తల్లిదండ్రులుగాని—

వామ—(అర్థోక్తిలో) ఉన్నట్టుగాని, లేనట్టుగాని, చెప్పటకు శంకించి యే యిట్లువచించితి.

బలి—మిచిత్రమిది. శంకించుటేల?

వామ—ప్రాకృతమంతయుఁ జిత్రమేకదా?

శంబ—అదేమిబ్రహ్మచారీ! మహారాజుగారితో నకటవికటముగ మాటలా

డెదరు పరిహాసములా?

వామ—పరిహాసములో, పరమార్థములో పరికింపకయే మీరు నిర్ణయిం

పఁగలరా?

కాల—స్వామీ! పిదపబరికింతముగాని, తొలుత మీనివాసము నెల

విందు.

వామ—ఇప్పటికి మీ యీ సన్నిధియే నివాసము. ముందుసంగతి
యెట్లు జరుగునో చూడవలయును.

కాల—ముందుకాదు యిప్పుడునుగాదు. ఇదివరకెటవసించుదురు ?

వామ—అనగ సృష్టిమొదలొక్కనియా ? నాపుట్టువు మొదలొక్కనియా ?

శంబ—అయ్యో మహాత్మా ! మమ్ము చుట్టూమాటలతో నేలపరీక్షించె
దరు. వీలున్నచో దేల్చిచెప్పఁడు. లేనిచో వీలులేదనుఁడు.

వామ—ఏమున్నదని తేల్చిచెప్పఁగలనుగాని, వినుఁడు.

శంబ—ఆఁ. నెలవిండు.

బలి—శంబరా! వారి నేటికాయాసపెట్టెదవు.

వామ—నాకేమాయాసమున్నది. కాని, సత్యమే వదింపుట ధర్మమగు
ను. కాదనను. నానివాసమున కొక స్థలమరు నిరూపణములేక
యంతటను నివసించును, తలిదండ్రుల మనుకొనువారందరికి నేన
తలిదండ్రులనుకొందును. తమకల మనుకొనువారందరికి దనూ
జుడవనుకొందును. నాకు నేరొంటరిననుకొందును. ఒంటరుల
మనుకొనువారివెంటనంటియుండును. మరియును,

తే. గీ. ఆశ్రయించునులక్ష్మీ న శ్చ నవరతము
అనుసరితుభారవినినే శ్చ నహరహంబు
గతినగుటసాధులెటునను శ్చ గదలనీరు
సజ్జనులలో నమితముగ శ్చ సంచరితు.

కాల—(రహస్యముగ శంబకునితో) మాయావాదననటులలో నీవ
టుఁ డ్రగగణ్యునివలె నున్నాడే ?

శంబ—ఇటులనేకదా లోకవచకులగు మెట్టవేదాంతులు సభాషింపు
చుదురు. సమయ మరసి నిలువున కొంపలు ముంపుచుండురు.

బలి—(తనలో) ఈబుడుతనిపల్కు లన్యతములని నా కనిపించుటలేదు.
కేవల సత్యమయ్యనివలెఁ దోచుచున్నాఁడు. నేఁడు నిజముగా
నాజన్మము తరింపనున్నది.

శుక్ర—(అశ్చర్య వితర్కములతో వామనునిఁ జూచుచున్నాఁడు.)

శంబ—(వామనునితో) బ్రహ్మచారీ ! మీపల్కులు నాకేమాత్రమర్థము కావలయులేదు. సరికదా, మీమిక్కిలి వైపరీత్యములుగ గూడఁ బొడకట్టుచున్నవి.

వామ—యద్భావం తద్భవతి.

బలి—శంబరా ! నీపూరకుండుము. వా రెవరికి బుత్తులైన మనకేమి. నిర్మలమగు బ్రహ్మతేజ మాముఖకనులమం దెట్లు ప్రకాశింపుచున్నదోచూడుము. మనకీతృప్తి చాలదా? సత్యజ్ఞానానంద తేజోమయుడనుటమాత్రము నిక్కమనక వీలులేకున్నది. (వామనునితో) అయ్యో వామనమూర్తి ! మీయాగమనమున మే మందఱము దఁచితిమనుటలో నతిశయోక్తి లేకమైనను లేదు. కాని-

ఉ. దేవరవార లిందరుగుండెంచినదానిఫలంబు గాంచ మీ

భావము వెల్లడిపుడిది శ్రీ భాగ్యముగాఁ దమయాజ్ఞలెల్లఁ బు
న్యావహమంచుఁ గోరినటు ? లప్పుడగాదనకేచుఁ దీర్తు నీ
యీవియె మీకు మాకుఁ బరితృప్తిఘటింపఁ గఁజేయుచట్టులన్.

మద్గురుకటాక్షమున నిప్పటికిఁ దామెనికోరినను లోపములేదు. తప్పక నిచ్చెద.

శుక్ర—(తనలో) తథాస్తు. ఆహా ! ఉత్తమోత్తముడన నితఁడుగాక దేవతలగుదురా ? నిశ్చయము (తలపంకింపుచు) నిశ్చయము (అని ఆనందమున దివ్యదృష్టినిఁ బరపుచున్నాఁడు.)

పామ—ఆహా ! మహాదాతవైన నీవేకాక మరెయొకరిట్లుంట కష్టసాధ్యము. నిశ్చయముగ దాతప్ర నీవేయనుటలో నన్వతమేమియులేదు.

తే. గీ. నిష్కళంకవంశముల జన్మించువార

లే పథమువట్టినను వారి శ్రీ కెనురులేదు

పాలమున్నీటఁ బుట్టిన శీ కాలకూట

సుధలగతుల కడ్డపుడేనిఁ శీ జూడఁ గలమె.

సార్వభౌమా ! నే నిపుడుగదా నిక్కువముగఁ గృతకృత్యుడనైతిని. మీ వాక్యములకుఁ గాని, మీ నడువడులకుఁ గాని ప్రతిహతము గలుగదని నాకు గట్టినమ్మకము. ఇంతకు కశ్యపబ్రహ్మ వాశ ప్రభావముగదా. మీలోఁ దీసివేయఁ దగినవారెవ్వరో చూడుఁడు.

బలి—తేజోమూర్తి ! తమస్తుతులకీదీరుఁ డనన్వఁడు. ఆలసింపక మీ యభిమతము సెలవిండు.

కాల—వామనమూర్తియభిప్రాయము సత్యమనుట నిస్సందేహము.

శంబ—ఆ. ఇనిమాత్రము నిక్కమే. కశ్యపసంతతిమాత్ర మెవఁకినారు నిరుపమానులే.

శుక్రు—(అన్భూతాశ్చర్యములఁ దనలో) బౌరా ! నీవా తెలిసె. చెప్ప వూ. పొట్టివాఁడా! నీవేనా. ఎంతమోస మెంతమోసము. అరే! సార్వభౌముడిండుఁ బొరపడినాఁడు. (యోచించి) కానిమ్ము. (తలనూపుచు) ఇంతమాత్రమున కేమిమించినది. నిజమెఱుంగకఁ జెప్పినవాఁడుగాన బలి తన యుద్దేశము మార్చుకొనఁ గలఁడు. మంచిది మంచిది. ఆహా నారాయణా ! నిర్జరపక్షపాతివను నుడిని సాధింప నేతెంచితివిగా! కానిమ్మ నీయాటలు మును పటివలె సత్యవ్రతుడైన బలీంద్రునికడ సాగిరావను కొమ్ము. నీమాయానటనము లీశుక్రుడు కనిపట్టలేడను కొన్నావుగాఁబో లు. (ప్రకాశముగ) మాయావాదివగునో బ్రహ్మచారీ ! కశ్యప బ్రహ్మసంతానమున నంద రనుపమానులని చెప్పితివికాని, నీకుప మానిమాత్ర మెవ్వఁడున్నాఁడు ? నీసంగ్గతిసందర్భముల నెఱుఁ గనివారుమాత్ర మెవరున్నారు ?

అందఱు—(అశ్చర్యమున శుక్రుని జూచుచున్నారు)

వామ—(తనలో) ఈ భార్గవుడు దివ్యదృష్టి నన్నెఱింగినాడు. కానిమ్ము, మించి సార్వభౌముడు మాట జారినాడు. కావున విచారము లేదు. (శుక్రునితో) కవివరా! నన్ను మాయావాదిగాఁ గ్రహించితివి. ఇం దసత్యమేమియును లేదు. నే నొకడనే మాయావాది నెట్లు? మీరందఱు నిర్దుష్టమగు సత్యవాదులని నిర్ధారింపగలరా? ప్రపంచమంతయును మాయామయముగాదా? పేరుగూర్చి చెప్పుట దూర మాలోచింపకయేనా? అయిన నాకిందు బూర్వపక్ష సిద్ధాంతములేల! అనుభవమునఁ గాని యన్నియెఱుకవడును (బలితో) చక్రవర్తి! నాకితరులగోడేటికి. నామాటలలో నిజానిజములు సత్యవ్రతుడవు నీవే యోచించుకొనుము.

సీ. నీప్రపితామహు ల ప్రతిహతజగ
దేకవీరత వాసిర కెక్క లేదొ
నీపితామహుడు విరనిర్మలభాగవ
తాగ్రణియనియశ న మందలేదొ
నీపిత ప్రాణమే న నిన్ద్రణమ్ముగఁ జూచు
వితరణుండనిభువి న వినికిలేదొ
నీపుధర్మదయాది న నియమ విక్రమమహా
దారుడవనుచు వరదతిలేదొ
తే. గీ. ఇందునామాయ లేవియో న యిత తెలియఁ
జాలవాక్కొ స్వచ్ఛతరవిశాలకీర్తి
కాకరుండవునిరత సత్యానువర్తి
వక్రమాభ వవిక్రమ న చక్రవర్తి.

శుక్రు—(తలనూపుచు తనలో) మంచిది. నీప్రగల్భములన్నియు నేకరువుఁ బెట్టుము.

శంబ—(రహస్యముగ కాలనాభునితో) ఈపొట్టిబుడతఁ డసాధ్యుఁడు.
వయసునకు మించినయోజ యున్నదినుమా.

కాల—ఇందు నీ, నా, ప్రశంసలేమున్నవికాని, మనశుక్రాచార్యులవా
రింజూడుము. వామనునిఁ జూచినదిమొదలు వెట్టివానివలె
నున్నాఁడు మనలెక్కయేమి?

శంబ—ఆచార్యులవా రొకరే యేమి ? సదస్యులెల్లరుఁ జిత్తరువు లటు
కాలేదా ?

బలి—(తనలో) నిజము గమనించుటకు బుద్ధికి శక్తి చాలకున్నది. కాని
కుఱ్ఱఁడుమాత్రము సామాన్యునిగఁ దోచుటలేదు.

వామ—సార్వభౌమా ! మాటాడవేమి ? నాయభిప్రాయమునం దస
త్యము బాడకట్టినదా ?

బలి—నాకంతటియోజ లేదుగాని మహాత్మా! తమకు మాత్రము వాద
ప్రతివాదములతో నవసర మేమున్నది.

చ. అతిధికి దాతయందలి గుర్రణాగుణతర్కవి తర్కమేల ప్ర
స్తుత సమయానుకూల విధి శ చొప్పున నేగుటధర్మమాఁగదా
చతురులు మీరలన్నిఁలఁ బ్రశంసలతోఁ బనియేమి యింక హృ
త్ప్రీతమగు వాంఛితంబు దయ శ చేసి సమగ్రము వెల్లడింపుడీ.

వామ—(సంతోషమున) నిశ్చయము బలీంద్రా ! నిర్మలమగు నీహృద
యమునకు నాలో నే నమితానందమొందుచున్నాను. మంచిది.
అప్రస్తుతప్రశంసలేల.

ఉ. కోరికలేదు నాకిప్పుడు శ గోరిన నీయగలే డెవండునేఁ
గోరఁగనైన సృష్టికనుశకూలములే మదిగోరుచుండు నీ
పేరుఁ బ్రతిష్ఠలెల్లనిని శ వేడుకమైనినుఁ జూడవచ్చినా
నూరక గోరుకొమ్మని గుర్రణోత్తమ న న్బురికొల్పితౌ బభీ.

నీవితరణమునకు నేబరమానందకందభిత హృదయారవిందుండ నైతినిగాన-

ఆ. వె. నాకుఁ గోర్కిలేదు శ లోకోపకృతికయి
కోరుకొందుభూమి శ గొలిచిసరిగ
మూడడుంగు లొసఁగు శ మీడేరు గోర్కులు
నాకు నీకు నెల్ల శ లోకములకు.

అందఱు—(వెలవెలబోవుచు నొకరినొకరు జూచుకొనుచున్నారు.)

బలి—(ఆశ్చర్యముతో) ఇది యేమికోరిక స్వామీ?

ఆ. వె. దాతకున్న శక్తి శ తలఁపులఁనెఱిగి య
రింపవలయునర్థి శ రీతిమెరయ
నంతెకాని కొంచె శ మడుగుటయవమాన
పరచుటగు నటన్న శ పలుకువినవొ.

పిన్నవగుటచేత సంకోచించితివి కాబోలు. నీతలఁపును మార్చుకొని మ
రలఁ గోరుకొనుము. తప్పలేదు. బాగుగయోచించుకొనుము. చూడు-

తే. గీ. నే నిటుల బల్కురాదైన శ నినుఁగూర్చి
యభయమిత్తు జగత్త్రయ శ ప్రభుఁడనెవ్వ
రేదికోరిన లేదన శ కిచ్చువాడఁ
గాన తృప్తిగవాంఛింపఁ శ గడఁగుమనఘ.

శంబ—ఇంకను యోచింపుచున్నావేమి? అర్థినిట్లర్థింపుమని ప్రోత్స
హించుదాత లుందురని వినియైన నున్నావా?

కాల—పోనిమ్ము. చూచియున్నావా? ముందైన జూడఁగలవా?

వామ—సార్వభౌమా! నిరుపమానమగు నీయకాదార్యమునకుఁ జాల
సంతోషమే కాని—

తే. గీ. కర్మమున కనుకూల సంకల్పమొదవు
దాని మాన్దింప నెవ్వని శ తరముగాదు

నిజవిమర్శన సమదృష్టి శ నియతునకు నిఁ
కేల యడియాసలభియించు శ మేలుజాలు.

నీ పుత్రాహపెట్టితివనిమాత్రము మరలఁ గోరుట నాకు ధర్మమగునా?
చెఱకుతీపియనివేళ్లతోఁగూడనమలుట శ్రేయమా? ఆశకంఠమున్నదా?

సీ. భిక్షుకుఁడైనట్టి శ పేదతొలుతస్వల్ప
వేతనవృత్తికి శ వెదకులాడు

అది లభించినఁజాల శ కాపయినన్నతో
ద్యోగపదవిఁగోరి శ యుక్తిబన్ను
యుక్తిఫలింప నశత్యత్సాహమున స్వతా

త్రాధికారంబున శ కభిలషించు
అటుస్వతంత్రముగూడ శ నలవడఁ జక్రవ
ర్తిపదప్రయత్నత శ నేవులాడు

తే. గీ. తదభిలాష సిద్ధింప నింగద్రత్వమనును
ఇంద్రుడైనచో బ్రహ్మత్వ శ మెన్నికొనును
ఎంతయున్నను యాశకు శ శాంతిలేదు
తృప్తియేకదచూడ ముశక్తి యనుపదము.

కావున యథాలాభసంతృప్తియే నిత్యానందదాయకము. సంతృప్తి యెవ
నికిలేదో వాఁడెంత తేజశ్శాలియైనను నీళ్ళచేత నిష్పూమాపుమారిపోయి
నట్లు క్రమముగ సహజతేజ మారిపోయి సంసారహేతుకమగు దుఃఖ
సముద్రపతితుఁడగును. అర్థిజనమందారుఁడవగు నీవెఱుంగనిదిలేదు. నీవు
మాత్రము సత్యముదప్పుక నాకోర్కెఁ జెల్లింపుము. నే నర్థించిన పదవ్ర
యభూదానము మీకందఱకు నిర్లక్ష్యముగానున్నను నాపాలిటికదియే
త్రిలోకసామ్రాజ్యదానమగును. కావున నాలసింపకుము. నే నర్థిని, సిద్ధ
ముగనున్నాను. నీవు దాతవగుటకు సిద్ధపడుము.

బలి—అవశ్యము సిద్ధపడియెదను. తా మిందుఁ గొంతవిశ్రమింపుడు.

వామ—(తనలో) శుక్రుడేమో దీర్ఘాలోచనఁ జేయుచున్నాఁడు. ఏలా
గైన బలిని సత్యవిముఖునిఁజేయఁ జూచుచున్నాఁడు. నే నిట
నుండుట ప్రస్తుతము వారినిరాఘాటవాదమున కడ్డుగలుగును.
కావున దప్పుకొనుట తగును. (ప్రకాశముగ) చక్రవర్తి! నేను
నర్మదాతీర్థములకడకుఁజని యిపుడేవచ్చెదను. ఇంతలో నీవు సిద్ధ
మున నుండుము.

బలి—చి త్తము. త్వరగా దయచేయండి.

వామ—ఇప్పుడే గడియలోపల వచ్చెదను (నిష్క్రమించును.)

శుక్రు—(దివ్యదృష్టిఁబరపి చూచుచుండును.)

బలి—ఓయీ! యెవరక్కడ?

తెరలో—చి త్త మేమిసెలవు?

బలి—దానోపయోగ పరికరసహితముగ నాయర్థాంగలక్ష్మీ వింధ్యా
వళిదేవి నిటకురమ్మని చెప్పము?

తెరలో—చి త్తము.

శుక్రు—దానమిచ్చుటకుఁ గృతనిశ్చయుడవైతివా?

బలి—లేక దేవరప్రియశిష్యుఁడు నెచుకంజవేయునా?

శుక్రు—(నవ్వుచు) ఎంతయమాయకుడవోయి యెంతటి వెత్తతన
మోయి?

బలి—ఏమి గురువరా?

శుక్రు—నీవితని నెవరని తలంచితివి?

బలి—బ్రాహ్మణ బాలుఁడని—

శంబ—బ్రాహ్మణబాలుడే గాని సామాన్యుఁడుగాడు. నిరుపమాన
తేజశ్శాలిగఁ దోచుచున్నాఁడు.

అందఱు—సత్యము సత్యము.

శుక్రు—నామాటఁగూడ గొంతవిని విచారింపుడు.

బలి—చిత్తము.

శుక్ర—

ఉ. బాపడుగాఁ డితండు జిరుకపాపడుగాఁడనురారి విష్ణుఁ డీ
రూపముదాల్చి నిర్జర విర్రోధవికావున నీసమస్త భా
గ్యాపహరంబొనర్చి యమరరాధిపుపాలొనరింపనెంచి యి
ట్టిపగిఁదిన్నటించు గ్రహియింపఁగపోయెదిదేమి? సుంతయుఁ.

బలి—ఏమంటిరి మహాత్మా! యీతఁడు విష్ణుఁడా? ఇట్టివేషము ధరించి
వచ్చినాఁడా?

శుక్ర—దేవకార్యతత్పరుఁడై యదితికశ్యపులకుద్భవించి శ్రీమహావిష్ణుఁ
డెట్లో నీప్రాభవసంపదనెల్ల హరించి వాసపునకొసంగ బద్ధకంక
ణుడై చనుదెంచినాఁడు. తెలిసినదా?

బలి—చిత్తము. ప్రస్తుతము నా సామ్రాజ్యమేతీహరించి యింద్రున కీ
గలఁడు?

శుక్ర—నీవిచ్చెడి మూడడుగుల భూదానముననే.

బలి—ఎట్లువీలగును మహాత్మా?

శుక్ర—ఇట్లు

ఆ. వె. నీవొసంగినట్టి శ నేలమూడడుగులఁ
గొలుచుకొనునుకొల్ల శ గొట్టినట్లు
జగములెల్లసుంత - మిగిలియుండఁగనీడు
కాయమతిగఁ బెంచి శ కనులఁ జూడ.

పిదప నెవ్వరేమి చేయఁ గలరు. సర్వము హరికర్పించి బుట్టకాయ దీసి
కొందువా?

బలి—(ఆలోచింపుచు) పదత్రయముననే భువనములూక్రమించునా?
ఎంతటియద్భుతము.

శుక్ర—ఇంకను సంశయింపుచున్నావా ? ఇటువినుము. దశదిక్కులు
పిక్కటిల్లెడు మహాదేహముతో దీప్తులు మిరుమిట్లుగొల్పుచుండ
నొకపాదమున భూమియు మరియొకపాదమున దివమునాక్రమించి
యొక్కడసందులేక దాన నిండియుండు నపుడేమిగతి ?

బలి—ఏమో జరిగిన జరుగవచ్చును. కాని, యిప్పుడేమిచేయనగును ?

శుక్ర—ఇచ్చెడిదానమును దప్పకోవలయును.

బలి—ఇత్తునని యీయ ననవలయునా ?

శుక్ర—ధర్మహాని యేమున్నది ?

బలి—నే నీయననుట ధర్మహానిగాదా?

శుక్ర—కాదు.

బలి—ఎట్లు ?

శుక్ర—శక్తినిమించుటచేత.

బలి—మూడడుగుల భూదానము నాశక్తినిమించునా ? మహాత్మా!

శుక్ర—ఓయి వెట్టివాఁడా ! శ్రీమహావిష్ణుఁ డదితికశ్యపుల కవతరించి
నిన్ను వంచింప నేతెంచినాఁడని చెప్పలేదా ?

బలి—చిత్తము. చెప్పినదానిమరువలేదు. ఇత్తునన్నదానముఁ దప్పకొ
నుటకు శాస్త్రోక్తమగు ధర్మసూత్రముసెలవిండు.

శుక్ర—అట్లడుగుము.

క. ఏదానముచే దాతకు

మోదముజెడిపోయి కష్టములు జేకురునో

ఆదానమ్మను దానము

గాదని పెద్దలువచింపఁగా వినలేనో.

అనుభవనీయులగు వారినుడువులే శాస్త్రోక్తసూత్రములు. మహాత్ముల
సంకల్పములు శాసనములనియు, ననుల్లంఘనీయములనియు, నీవెఱుగ

వా ? స్వనాశ హేతుకరంబగు నీదానము దానము గాదు. కావున తప్పు కొనుము.

బలీ—మహాత్మా ! సంశయము బాధింపుచున్నది కావున, నడుగుచు న్నాను త్సమింపుడు.

తే. గీ. పలికిబొంకుటకన్నను శ పాతకంబు

యీదలంచి తప్పుటకన్న శ హీనతమము

చేతనిడికైకొనుటకన్న శ చెట్టతనము

లేదు, లేదు, లేదందురు శ గాదెబుధులు.

శుక్ర—నిజమేనయ్యా కాదన్న వారెవ్వరు ? దానము సధర్మమైనచోఁ గదా, ధర్మవ్యతిరేకమైనపుడో ? గర్హితముగాదా ? లాక్ష్యము దెలియనిదానములు దానములనుకొన్నావా ? స్వనాశనహేతు దాయకములైన వెల్ల దానములనుకొన్నానా ? ఏపురుషుఁడేదా నముఁ జేయఁదలఁచునీ, దానికిమాత్రము న్యాయములేదా ? ఎదులకుఁ గాని స్వేచ్ఛచెల్లఁ గలదా ? దానమన సామాన్య ముగాదు. వినుము. స్వధర్మార్జితవిత్తమైదుప్పాళ్లుగ భావించిక్రమ ముగ ధర్మమునకు అర్థమునకు గామమునకు యశమునకు ఆశ్రీతులకొసంగవలయు నట్లు చేయనివాఁడు, తప్పుకఁచెడిపోఁగలఁడు. అది యెంతటి శ్రేష్ఠతమమైనదేకానిమ్ము. శక్తికిమించినదానమైనపు డు జేయనేకూడదు. సమర్థుఁడైనదాతను ఆర్తుఁడైన యర్థి తనకవ సరానుకూలముననే యర్థింపవలయు. వానికిఁ దప్పకనొసంగుట యే దాతయగువానికిఁ గూడ బరమధర్మము. ఈవలుఁడు కేవలము నిన్ను వంచించి బడుగుంజేసి దేవేంద్రునిఁ బ్రతిష్ఠింపనేతెంచినాఁడు. తప్పును. కులగౌరవమును, ప్రాభవసౌఖ్యమును, తేజో బలంబుల నిల్పుకొనఁ దలఁచినచో నే జెప్పినట్లు నడుపుము. లేదా ? నీయిష్టము.

బలి—(అలోచింపుచున్నాడు.)

కాల—అదృశ్యతాశ్చర్యముగానున్నది.

శంబ—మహాత్మా, ఆచార్యవరా! తమసెల వెళ్లతో యట్లునడువకతప్పదు.
సరే, కాని యిడవామచుడురాగలడు. వచ్చినవాని మర్మ
ముల వెల్లడించి వెడలనడుపుమంకురా? వేరే యుపాయమేదేని
జూపింతురా?

శుక్ర—ఉపాయములకేమి. కాని, సార్వభౌమునిసంశయము దీరనేలేదు.
నానుడులు నీమనసునకెక్కలేదుగాబోలు చూడు. బహుజనా
దరణీయమగు మద్విరచితమగు నీతినిమరచితివా? వినుము.

ఆ. వె. వారిజాక్షులందు శ్రీ వైవాహికములంగు

బ్రాణవిత్తమాన శ్రీ భంగమందు

జకితగోకులగ్రాగ శ్రీ జన్మరక్షణమందు

బాంకవచ్చనఘము శ్రీ బాందదధిప.

నీకుఁ దేల్చి చెప్పటకు మోమోటమైనచో నే నతనితో ... పంపి
వైచెదను. నీవందుకు సమ్మతించినట్లు నటించుము.

శంబ & కాల—ఇది బాగుగనే యున్నది.

బలి—ఆచార్యోత్తమా! దేవరవారి సేవామహిమావిశేషమున నాకుఁ
దట స్తించిన నియమధర్మముల మనవిచేసికొందును. సత్యమా
రసి నన్నుక్షమింపుడు. తా మిపుడానతిచ్చిన సందర్భమంతయు
వాస్తవమే యనకఁ దప్పదు. కాని మదీయాంతరంగనివాసి సత్య
స్వరూపుడగు భగవంతుడు. నే నాతనియాజ్ఞలనుసరించుదానుఁ
డను. ఏయధులేదికోరిననదితప్పకయిత్తునని తొలుతవచించి లోభ
చిత్తుడనై మరలఁ దప్పకొనుట కేమాత్రము మదంతరాత్మున
కొప్పిదములేదు. సరికదా నాకన్నసృష్టిలో నీచాతనిచేమైన జన్మ
మేయుండదని తోపింపఁజేయుచున్నాడు. నే నేమి ధిఃకృతవృత్తి

తో మీ కేదో సమాధానము జెప్పచున్నా నరుకొనవలయు.
అయినను—

తే. గీ. అన్నిభరించు భూదేవి శ్రీ యజునితోడ
ఘోల్లివిన్నవింపఁగ లేదె శ్రీ దుర్భరయయి
పొందరాని యిడుమలోర్పు శ్రీ కొందుగాని
సత్యహీనునిమోవఁగ శ్రీ జాలననుచు.

వ. రియు నోగురువరా !

సీ. గంగిరెద్దలు నరగుడుస్తులందరి

కన్నమిన్నఁగఁ దాల్చు శ్రీ గాదుఘనత
పూటకుఁ బదివేషములుదిద్దితీర్చు కొ
నంగనేకాదది శ్రీ నాగరికత

ఉన్నతబీఠిఁ గూర్చున్నంతనేమి ప్ర

ఖ్యాతియాఁ గాదది శ్రీ కాదుప్రభుత
లావరినంచు సరలాములెల్లరిచేతఁ

గొనినమాత్రనెకాదు శ్రీ కులవిమలత

తే. గీ. పలికిబొంకక సద్ధర్మపథముఁ జనుట

సమరమునజయమోలేక శ్రీ చావొగనుట

మానధనులకు విధియని శ్రీ మాన్యులనుట

విని నిజంబునారసి యట్ల శ్రీ చనుటమనుట.

తా మెఱుకవరచినధర్మము లేకదా మహాత్మా! తాముసెలవిచ్చిన ధర్మార్థ
కామయశోవృత్తులలో నన్నధు లేదియర్థించిన నద్దానిఁ గాదనక యిచ్చెద
నని మదంతరాత్మతోఁ బ్రమాణమొనర్చినాను. ఇప్పుడేమిసేయుటకవ
కాశమున్నది ?

శుక్రు—నీవేదో గొడవలోనికి దిగుచున్నావు. సరే; నీవుప్రమాణమొన

ర్షినావు బాగున్నది. రేపు లేక నేడే సీసర్వము నెవరైన నర్థింతురు. ధర్మమని త్రిశుద్ధిగనర్పింతువా ?

బలి—అంతటియోగ్యమగు పాత్రలభించినసంశయమేల ?

శుక్రు—సర్వనాశమున కొప్పుకొనియే ?

బలి—అది నాశనమనదగునా ? మహాత్మా! మహాభాగ్యముకాదా ?

శుక్రు—గ్రుడ్డువోయి పిల్లను వెక్కిరించునట్లున్నది. స్వనాశనదాయకమగుదానము కర్మానుసారిణియై నీకు ధర్మముగదోచుచున్ననీకింకే ధర్మసూత్రములుగాని తలకెక్కునా ?

బలి—మీమహిమచేతనే గాక మరేసమర్థతయూ లేని నేను తమయుపదేశము నిరాకరించు సమర్థతగలవాడనా ? తండ్రీ.

శుక్రు—ఇప్పుడీస్తుతు లప్రస్తుతములు వినము. నాకుజుట్టుమాటలుడెలియవు. నీయందు నా కమితాభిమానము గావున వినకతప్పవని నమ్మకముతో మరిమరి నొక్కిచెప్పుచున్నాను. నీవీదానమునీయవద్దు. అందుకేమందువు ?

బలి—స్వనాశనదాయకమగు దానమనియు, దానిమానుకొనుటయే ధర్మమని శాసింపుచున్నారు. సరే మంచిది. సర్వనాశనకరమగు దానమని తెలిసియు నొసంగి కృతార్థులైన పెద్దలనైన ననుసరింపుమందురా లేదా ?

శుక్రు—అట్టిపెద్దలవరో చెప్పుము?

బలి—శిబి దధీచిమొదలగువారు. గురూత్తమా ! తనువు లశాశ్వతములు. భూమినిదివరకెందరు పాలింపలేదు. వారి నామరూపములేమైన వాడుకలోనున్నవా ? ప్రాకృతైశ్వర్యముల విశ్వస్థించి నిత్యమగు సత్యము నుల్లంఘింపనగునా ?

తే. గీ. యశము హరియించుకృత్యమేగ్రదైన గాని

దాని మృత్యురూపంబుగఁ గ దలఁపవలయు

క్తికరమగు లోకోపశక్తతమునైన
పనిని మానక జేయగ నీ వలయుఁ గాదె.

శుక్రు—(కోపముతో) సర్వనాశనమైనను సరియే, నీకీదానమిచ్చుటయే
యిష్టమందువుకాదా ?

బలి—సర్వనాశనమో, సర్వకర్మనాశనమో నాకిప్పుడు దోపదు.

శుక్రు—ఇప్పుడెట్లుదోచును. అనుభవమునకు వచ్చునప్పుడు—

బలి—దేశికేంద్ర ! వాదప్రతివాదము లవసరములేదు. సత్యమే మన
కత్యవసరము. కృషీవలునకు క్షేత్రబీజము లదనున లభించునట్లు
శతాశ్వమేధదీక్షాంతసమయమున నిట్టిసత్పాత్రము లభించిన
పుడు తప్పుకొనఁ జూచుటన్న, సిరి రా మోకాల్పొడ్డుటకాదా ?

శుక్రు—జ్ఞానము బాగాముదిరినది. బలీంద్ర ! నీ తెల్వి తేటలెంతవరకు
వచ్చినవి ! ఆహా ! విధిబలము. విష్ణు వీరూపమున నిన్ను వంచించి
నీసర్వస్వ మింద్రుని కీయవచ్చినాడని అగతవృత్తాంతము దాపక
నీకెఱిగించుటయే వృధయగుటట్లుండ పైగా నతఁడు సత్పాత్రుఁ
డనికూడఁ జెప్పుచున్నావు. ఇంక నే నేమనఁగలను.

బలి—అతఁడు విష్ణుడే నిజమైన సత్పాత్రశబ్దముగూడ చాలదు. అత
కన్న వేరుశబ్దముగూడ నాకు దెలియదు. నన్నిందు వంచించిన
దేమున్నది. వారడిగిరి. నే నమ్మితినిచితిని.

శుక్రు—వంచించువాడుగాదా ? విష్ణుడతఁడని నీకు దెలియునా ? చెప్పి
నాడా ?

బలి—ఎవ్వఁడను గాననియే చెప్పినాఁడు. దానియర్థమెఱుంగకఁ
ద్రొక్కుడుపడుచుండ మీరు విష్ణుండని చెప్పినారు ?

శుక్రు—అతఁడు దానార్హుఁడు, సత్పాత్రమంటివి నిజమేనా ?

బలి—అంతకన్న సత్పాత్రుఁ డెచటనుండును ?

శుక్రు—సరై వైశ్వర్యమూలకందమగు లక్ష్మీనాథుడు గతిలేక నిన్ను
యాచించెనని తలఁచెదవా ?

బలి—అందుచేతనే యమితానందముగ నున్నాను. కారణమేమన—

తే. గీ. నిత్యలీలావిభూతుల శ నిమిషమునను

సృష్టిలయము లొనర్చు శ విశిష్టురాలు

సేవజేయ నానందించు శ శ్రీవరుండు

యిటులవిచ్చేసె మద్భాగ్య శ మెన్న వశమె.

ఎట్లువచ్చిననేమి వచ్చినాడు. భిక్షానేహి యన్నాడు. చేయిజూచినాఁ
డింకేమికావలయు నిదిచాలదా ? సామాన్యమేనా ? కేవలమిది దేవర
వారియాశీర్వాదప్రభావఫలముగాక నాకట్టియోగ్యత గలదా మహాత్మా.

శుక్రు—సరే, నీప్రపంచపబడుట నీకిష్టమేకదా ?

బలి—ఎట్లులై ననూ నాయదృష్ట ముత్కృష్టమైనదనక వీలులేదు. నాని
శ్చయము వినుడు.

సీ. అఖిలాండ కోటి బ్రహ్మాండాధినాయకుఁ

డర్శియైవచ్చుట శ యశముగాదె

క్రతువులఁ దపములఁ శ గనులబడనిదేవుఁ

డర్శియైవచ్చుట శ యశముగాదె

సర్వేశ్వరుడు హస్తసరసీరుహముజూపి

యర్చియై వచ్చుట శ యశముగాదె

ఆర్తులకభయదాశయకుడగు భగవంతుఁ

డర్శియైవచ్చుట శ యశముగాదె

తే. గీ. ఎట్టిమర్భరాపదలు రాశీని చివరకుఁ

జూపనీ యజహరముఖశ్రదేవతాళి

పట్టుపట్టనీ పలికిన శ పలుకుఁ దప్పఁ

దిరుగనేర దీ నాలుక శ ధీవిశాల.

శుక్ర—నీవంతటి సత్యవ్రతుడవై నఁ గావచ్చును. గాని కష్టపడి నిన్నిం
తటి మహాన్నతస్థితికిఁ దెచ్చినవాడఁగాన తుదినానిశ్చయ
ముగూడ వినుము.

ఆ. వె. నీవుదానమిచ్చు శ నిముసమునఁ ద్రివిక్ర
మాకృతిని సమస్త శ మాక్రమించు
పైని నాగపాశశబ్ధు నిన్నొనరించు
నిద్రునకు సమగ్ర శ మిచ్చితీరు.

తప్పును. ముమ్మాటికినిఁదప్పును. నే నీ ప్రాభవవై భవము మీవంశవిశ్వా
సమున నీచేతఁ బెట్టితి. అదిపోయిన నీవొక్కడవే చెడిపోవు. ఈదాన
వంశమంతకు చేటువాటిల్లును. గావున నామాటవినుము. తప్పులేదు.
యీదానమొక్కటిమాత్ర మెట్లో తప్పుకొనుము.

బలి—తమ యుపదేశమంతయు సత్యమే. దేవరవారి మహిమావిశే
షమే యీవై భవ మంతయు నాకరగత మొనర్చినదియథార్థమే.
కాదనిన నిలుపున దహించిపోనా? కాని మాటఁదప్పుకొన లేను
మన్నింపుఁడు. పిదప మరేమైనఁగానీ—

ఉ. అంబుధులింకుఁగాక విలరయంబుగఁ దారలు జల్లుమంచు భూ
మింబడ రాలుగాక విరరమించి ధరాస్థలి రేణురూపమై
యంబరమందు లీనమయి శ యైక్యమునొందునుగాక సర్వనా
శంబగుఁగాకఁ దక్కుక నొసంగెద దానము బ్రహ్మచారికిఁ.

కాల—ఔరా ! ధీనోదారత. సెబాస్ ! (తలపాకించును)

శంబ—ఇదియంతయు నా కింద్రజాలమువలె నున్నది. దైత్యులగతు
లెట్లున్నవో ?

కాల—ఆహా !

ఆ. వె. సకలవై భవములు శ సమసి సన్యాసియై
కూడయినను లేక శ కొట్టుకొనుచు

చావసిద్ధమైన శ సమయమందైనను
మాటఁదప్పలేరు శ మానధనులు.

శుక్రు—(కొంతమోచించి కోపముతో)— ఏమంటివిరా ? తప్పక బ్రహ్మ
చారికిచ్చెదవా ? ఎంతలో నెంతవాడవైతివి ? ఓరికృతఘ్నుడా!
ఇంతలోనే యింతటి విస్మృతి, ఇంతటినిర్లక్ష్యము, ఇంతటిగర్వము
నా? నీమొదలగు దానవుల నోట మట్టిఁగొట్టి దేవతలకు సుధా
రసమిచ్చి మిమ్ము బడమొత్తించి జయజయారావములతో నేగిన
విష్ణునిపై నీకింతటిభక్తి కలిగెనా? కులగురుడనై యెల్ల ఘ్నడు
మీరు మనఁగొన్నత గౌరవోపేతులై యలరారవలయునను దేవు
లాటతోఁ బడరానిపాట్లు బడియెడు నాయెడ నింతటి విరక్తి కలి
గెనా ? ఇది నాఁడేలచూపవైతివి ? చూపినచో నీకింతటిగర్వో
ద్రేకమును, దానవులందరి కీ నీచదశలును, నాకిట్టి గర్వప్రాయ
శ్చిత్తమును లేక నందరము నిశ్చింతగనుందుమే, దానవులనమ్మ
రాదు. కృతఘ్నులను దుష్కీర్తి నీయందే మూర్తిభవించెగదా ?
మంచిది. నీకింతటి పట్టుదల యున్నప్పుడు నాకుమాత్ర మేల
లేకుండవలయును. సర్వవిధముల దిక్కుమాలిపోయిన నీకు
నేను దైలోక్యాధిపత్యము నాజ్ఞించి యిచ్చినాను. న్యాయ
విమర్శన మొనర్చినచో నీపై నాకు సర్వాధికారములు చెల్లఁ
గలవు. నీజీవితమెల్ల నాయరచేతిలో నున్నది. కావున నావ
టునకుఁ బదత్రయభూదాన మీయవలదని శాసింపుచున్నాను.
విందువా ? శాసనము నుల్లంఘింతువా ?

బలి—వినను. వీలులేదు. తామర్షిట్లు నానాగతుల నాజీవితమెల్లను
మీకరములోనిదేగాని మీశాసనము నిరంకుశముగ నాప్రాణ
మానములపైఁ జెల్లితీరును. కాని మన్నియమితాచరణములందు

మాత్రము చెల్లదు. చెల్లింపనెందురా? ఉల్లంఘింపక తప్పదు.
నావలన తప్పలేదు. భయమునులేదు.

శుక్ర—అట్లులేన మదీయాజ్ఞోల్లంఘన మొనర్చువాని తమింప నని
నాకు నియమితాచరణ మున్నదిగాన శాపరూపమున నిన్ను
శిక్షించెదను.

బలి—చిత్తము. సిద్ధముగ నున్నాను.

శుక్ర—మంచిది. యిదిగో యనుభవింపుము.

తే. గీ. దయకతంబున నీయభ్యుదయముగోరి
వత్సలతను నీకులగౌరవంబునెంచి
మేలుచేసిన నాయాజ్ఞ శ్రీ మిరినావు
గావునన్బద్ధప్రభృత శ్రీ గాంచుమింక.

కాల & శంబ—హా ! హా ! (అని చెవులుమూసికొని) అమంగళము
ప్రతిహతమగుచుండును.

బలి—(తనలో) సత్యస్వరూపియగు సర్వేశ్వరజ్ఞుడేకలడు.

వామ—(ప్రవేశించి) సార్వభౌమా ! ఇంకేటికాలస్యము ?

బలి—ఆర్యా ! దయచేసి యీశీరమలంకరింపుడు.

వింధ్యా—(దానపరికరయుతమై ప్రవేశించి) ప్రాణేశ్వరా ! వందనము
లర్పించెద.

బలి—దేవీ ! యాకలశమందలి యుదకమును నాహస్తముననుంచుము.
(వామనునితో) స్వామీ ! దానమును బరిగ్రహింపుడు.

వామ—మంచిది. రమ్మ. ఇమ్ము,

బలి—(వామనుని కాళ్లుగడిగి శిరమునఁ జల్లుకొని తనహస్తమున నుదకముంచుకొనును.)

వింధ్యా—(భర్తచేతిలో నెమ్మదిగ నుదకముంచుచుండును.)

శుక్రు—(కోపమునఁ దనలో) తపస్సంపన్నత కేదిలోటు ? దానధార
సాగకుండ మదీయదృష్టి నడ్డుగాఁ బ్రయోగించెదను.

కం. ఆరయస్పృష్టి సితిలయ

కారణమూనందమయము శ ఘన మమలంబోం

కారమఖండ మనంతము

నారూఢిఁగలటిదృష్టి శ కడ్డవఁడొడ్డుక.

(అని దృష్టినిఁబరపుచున్నాఁడు)—

బలి—(వింధ్యావళింజూచి) ఇదేమి కొంచెము ధారపడి యుదకము
రాదేమి ?

వింధ్యా—(ప్రయత్నించి) ఏమాశ్చర్యమిది ? కలశము దుదకమున్నది.
ధారపడుట లేదు.

వామ—(తనలో) తెలిసినది. ఇది శుక్రుని తపోగర్వతంత్రము. (ప్రకాశ
ముగా) ఉండుండు. ఏదేని యడ్డుపడియుండును. (అనికుశనొకటిఁ
దీసి యభిమంత్రించి కలశమునఁ బొడుచును.)

శుక్రు—(కన్నుపైఁ జేయిఁగప్పుకొని) అబ్బె! మాయపొట్టివాఁడు నాక
న్ను జతుకఁబాడిచినాఁడు. హా ! హా ! కొంపదీసినాఁడు. దైవ
మా ! బాధ యమితమగుచున్నదే. ఇటనుండి వెడలిపోయెదను.
(లేచిపోవును.)

వామ—(నవ్వుచుఁ దనలో) గర్వ మడఁగినది. కన్ను లొట్టబోయినది.

ఆ. వె. ఒరులమేలుజూచి శ యోర్వఁ జాలనివాని

కిటిగతియె కలుగుఁ శ దుట్టతుదకు

బ్రాహ్మణుండు దపసి శ భవ్యాత్ముడు న్గవి

యైననే మసూయ శ యంతఁజెరచె.

వింధ్యా—ఆహా ! ధారపడుచున్నది కానిండు.

బలి—(వామనునిహస్తమున ధారవిడుచుచు) సత్యస్వరూపియగు భగవంతుని కర్పితముగ మూడడుగులమేరగలభూమినిఁ ద్రిశుద్ధిగ సమర్పించుకొనుచున్నాను.

కాల—జగదీశ్వరప్రీతికరమై (బలినిఁజూచి) మీజన్మము ధన్యమగుఁగాక.

శంబ—తథాస్తు.

వామ—ఆహా ! ఎంతటిసుదినము. సత్యప్రియా ! సార్వభౌమా ! నీదానము నాయంతరంగము నెంతో యానందింపఁ జేసినది. కారణమేమన ?

ఆ. వె. ఇత్తునన్నదాని శ్రీ కేమాత్రమైననుఁ
గొంకుజంకులేక శ్రీ కుమతులెల్ల
వివిధగతులమనసు శ్రీ విజీచినవినఁబోక
నీకువలెనొసంగు శ్రీ నేత లరుచు.

(తెరలో) సత్యము. సత్యము. సత్యము.

బలి—ధన్యోస్మి. (పైనుండిపుష్పవృష్టి)

వామ—నిజమున నీవే ధన్యుడవు. నీకు విరోధులగు దేవతలుగూడ నీదాతృత్వమునకు సంతసించి నీపైఁ బుష్పవృష్టిఁ గురియింపుచున్నారు చూడు. భూదానమన సామాన్యము గాదునుమా ! అది యెంతమాత్రమైనను దాతయుఁ బరిగ్రహీతయుఁ బెద్దకాలము పరసౌఖ్యము లనుభవింతురు. అది శాస్త్రీయధర్మముగాన మన కట్టిఫలము తప్పదు.

బలి—భాగ్యము.

శంబ—(తనలో) స్వప్నమువలెనున్నది. నాకేమియుఁ దోచుటలేదు.

కాల—(తనలో) విచిత్రముగను భయంకరముగనున్నది.

వామ—బలీంద్రా ! నాభూమి నేను స్వాధీనపరచుకొనుచున్నాను. చూడుము. (తెరలోనికేగును)

బలి—(అదృశ్యతాశ్చర్యములతో) అదేమి! అదేమి!! (అనివామనుండేగిన వైపుఁ జూచుచున్నాఁడు.)

అందఱు—హా ! హా ! (అనుచు నిర్విణ్ణులగుదురు.)

కాల--చూచుచుండఁగ నే పొట్టికుట్టఁడు క్రమక్రమముగామిన్నుకంటెనే—

శంబ—మిన్ను మన్నేమి, బ్రహ్మాండమంతయు నిండినాఁడు.

కాల—(క్రిందికిఁజూచి) ఇదిగో మన మందఱు మతనిపాదముపై నిలిచి యున్నాము.

శంబ—భూమి సాంతముగ నొక్కపాదముననేఁ గప్పినాఁడు. కొలిచినట్లే యున్నది.

కాల—దివమంతయు రెండవపాదము వ్యత్యస్తమొనర్చి కప్పినాఁడు.

(తెరలోఁ గలకలము.)

శంబ—(వారింపుచు) అందఱు మిన్నకుండుఁడు. ఏమో చెప్పుచున్నట్లు న్నాఁడు.

(తెరలో)

ఓహూ! మహూదారశిఖామణీ! సార్వభౌమా !

ఆ. వె. భూమియేకపాదశ్రమునసరిపోయెను

నింగియొడొకంట १ నిండిపోయె

చూడఁ గానబడదు १ మూడవయడుగున

కేసలంబొచూపు १ మిథచరిత.

(బ్రహ్మాదిదేవతలు, ప్రహ్లాదనారదాదులు జయజయారావములతోఁ

బ్రవేశింతురు.)

బ్రహ్మ—ఆ. వె. జయతుజయతుజయతు १ శంఖచక్రగదాంక!

రుద్ర— గరుడవాహ మేచశకమయదేహ!

దేవే— భవభయాపహరణ १ పద్మనిభచరణ !

ప్రహ్లా— గానలోలదివ్య १ కనకచేల.

శంబ—ఇదేమి! ఆకాశగంగాప్రవాహమేనా యది ?

నార—ఇప్పుడు జూచితివా? విధాతత్రివిక్రముని పాదప్రక్షాళనపవిత్రో
దకముకాదా ?

వామ—(పూర్వమువలె బ్రవేశించి బలితో) సార్వభౌమా ! నీవిచ్చిన
దానము మాకు సాంతము ముట్టలేదు.

ఆ.వె. భూమి యేకపాద శ్రీ మున సరిపోయెను

(అను వెనుకటిపద్యము చదువుచున్నాడు.)

అందఱు—(వామనునకు నమస్కరింతురు.)

బ్రహ్మ—సీ. జయతుజయతుసర్వోజదేకనాథ య

సంతకల్యాణగు శ్రీ ణప్రధాన

రుద్రు— శుభమస్తు మాని సంస్థుతపావనచరిత్ర

దీనజనావన శ్రీ దేవదేవ

దేవే— మంగళంభవతు శ్రీరమానిసిహృదయేశ

కంబునిభగ్రివ శ్రీ కమలనాథ

నార— అక్షయశ్రీరస్తు శ్రీ రక్షోజనవిపక్ష

నిరుపమసంకాశ శ్రీ నీలదేహ

ప్రహ్లా— తే. గీ. ఆశ్రితావన యమితదరయాంతరంగ

దివిజహృత్సరసీరుహోరదిత్యదిమల

బలి—

భక్తజనపారిజాతశుభప్రతాప

కేశవా! సకలాఘవిరనాశ యీశ (నమస్కరించును)

వామ—శుభంభవతు శుభంభవతు. చక్రవర్తి ! మూడవయడుగునకు

దగినస్థలమెక్కడ ?

శంబ—ఔరా ! మాయాపి ! పొట్టివాడా ! అమాయకుడగు మాచక్ర

వర్తిని మోసగించి పంచింపజూతువా? నిన్నిపుడేమిచేయునునో

చూడుము—(గుడ్డెట్టుజేయును.)

కాల—ఓరోరి కృతఘ్నహృదయా ! యింటఁగుడిచి యింటివాసములు

లెక్కించునట్లున్న నీవు సర్వేశ్వరుడవాబాబూ ?

ఉ. దానమటంచు బారునివిధంబున మాయలపొట్టివాడవై

దానవసార్వభౌమునిఁగృతఘ్నత మోసముజేసినంతనే

ప్రాణసమానుతానతనిబంధువులాద్యసురవ్రజంబు నీ

మేనుఁదొరంగఁజేయరె ఊమించెదరే నినుఁ బోవనిత్తురే.

శంబ—(ఎలుగెత్తి) ఓహో రక్షకవీరులారా ! వేగరండు వేగరండు.

ఆ. వె. పొట్టివడుగువేసమున మాయఁజేసి మూ

డడుగు లవనిదాన శ మనుచుఁగోరి

సత్యమూర్తియైన శ సార్వభౌమునికొంప

ముంచె వీని విటుఁగఁగబాడువలయు.

(తెరలో గలకలానంతరమున)

(తెరలో) ఓహో ! సార్వభౌమామాత్యాది దానవవీరులారా ! విష్ణు

దూతలతో నేకీభవించి దేవతాధములు మమ్ము నురుమాడుచున్నారు.

రక్షింపుడు. రక్షింపుడు.

బలి—(మూత్రుల వారింపుచు) మంత్రిపుగవులారా ! త్వరఁబడవలదు.

శాంతింపుడు.

ఆ. వె. అదనుగాదు మనకు శ హఠితోడ ననిఁజేయ

కాలమెఱిగిపోరఁ శ గలుగు జయము

కష్టసుఖములరయఁగా సృష్టివై జము

ల్బీరసురలఁగనుడు శ వీరులై రి.

ప్రస్తుతముమాత్ర మీలోకవాసము మాని రసాతలమున కేగుడు. మీ

రిక నిటనుండవలచు పొండు. (నిష్క్రమితురు.)

వామ—(విష్ణుదూతకు సన్నజేయును.)

దూత—(బలిని పాశములచేత బంధింపుచున్నాడు.)

వామ—దానవనాయకా ! నీవాగ్ధానముఁ జెల్లించినఁగాని బంధముక్తుఁడవుగావు.

అందఱు—ఆహా ! బలిబంధనము. కాలనిబంధనము. (అని తలలఁ బంకింతురు.)

బలి—(తనలో) ఔరా దుర్విధి ! యీవై పరీత్యమున కిప్పుడేమనుకొనవలయును!

శా. సత్యంబే పరమేశ్వరుం డరయఁ దగ్గతనైవేశుఁడే సత్యమా
నిత్యంబు చఖిలాగమానుభవ నిర్ణీతజ్ఞతా పెద్దలె
ష్టత్యుత్సాహముతో వచింప నిజమా న నంచున్మదిన్మీ కి
ర్హిత్యాగంబగు కష్టనిష్ఠురమునర్థిందెచ్చుకొంటిగదా.

నిరుష్టనిత్యసత్యవతుల కిట్టి దుర్గతికల్గిన నింకేమిపలుకుట కేమియాధారమున్నది ? దైవమా ! నిజముగా సత్యమందలి విశ్వాసమే నన్నింతటియవస్తకుఁ దెచ్చుట వాస్తవమగునా ? (యోచించి) లేక మరేమనవలయును.

తే. గీ. గురునియాజ్ఞ నుల్లంఘించి న పరమహితము
సత్యమనిత్రిశుద్ధినిగ్రియార్చరణభక్తి
తత్పరున కిట్టిశిక్ష విధాయకంబె
సత్యమా! నీ మహిమమిట్టి న చందమెకద.

(మరల యోచించి చెంపలువేసికొనుచు) ఆహా ! పాపముపశమించుగాక. పాపముపశమించుగాక. ఎంతటిపొరపాటు, ఎట్టివిస్మృతి.

తే. గీ. సకలమైనపరీక్షలు న సత్యపంతు
లై నవారికేఁగాక మార్యకులకగునె
జాతిరత్నములకుఁగాక న సానబాధ
గులకరాళ్ళ కెన్నండేని న కలుగఁగలదె ?

(ఎదపైఁ జేయిడి సర్దుకొనుచు) హృదయమా! ధైర్యమును విడువకుము. అదియే జీవితమునకు ముఖ్యమగు సమయముగాన దెప్పరిలుము.

వామ— గాఁ నేద్రా! యేమియోచింతువు? మా కింకొక యడుగు మేర నేల రావలయు వినియున్నావా?

బలి—సర్వనియంతవగు నోశ్రీమన్నారాయణా! నీకృత్య మిట్టిదని నిరూపింప బ్రహ్మకుల కలవికాదన నే నెంతవాడ దండ్రీ! నన్నింకను బరీక్షింతువా? విమ్మితువా? నీదయారసమిట్లున్న నే నేమనఁగలను, గాని నామనోనిశ్చయమును వినుము.

చ. అరయసమ స్తసంపదల శ కంతముగల్గిన గాని లోకభీ
కరగతి దేవదానవ నిశ్కాయ మనిష్ఠ లపడ్డఁగా నిదు
ర్భరతమకాలపాశహతిఁ శ బ్రాణములుఁజ్ఞినగాని సుంతయున్
వెరువనుమాటఁ దప్పకొన శ భీతిలునున్ గలలోననేనియున్.

మికొప్పుకొన్నరీతిని భూమి నిచ్చినగాక వేరువిధమున రుణవిముక్తిఁ గాంతునా? పొరపాటువడకుండ నన్ను బద్ధుంజేసి రుణము దీర్చుకొనఁ జూచితివి. నా కిది సంతోషమే కాని సంతాపమునకు దావులేదు. పరమాత్మా! సత్యాన్వేషణమున మాత్రము మదంతరంగ మానందసముద్రమున మునిగి తేలుచున్నది.

ఆ. వె. త్యాగసిద్ధికలుగ శ సకలము బ్రీతిని
కిచ్చి ధన్యతముడ శ నే నగుచును
కిరణజాలమెల్ల శ ధరణి కర్పణఁజేసి
విమలుఁడై వెలుంగు శ ద్యుమణి యట్లు.

ఉ. కావున భార్గవీప్రముఖశకంజభవామరసేవ్యమై విరా
గావృత నిర్మలాత్ములగునట్టి మునీంద్రులకెల్ల భావ్యమై

పావనమైతనర్పు తవరపాదము నాశిరమందుఁజేర్చి యో
దేవ ! రుణంబుఁదీర్చుకొని శ్రీ తృప్తిగ బంధవిముక్తుఁ జేయవే.

(అని శిరమునుజూపి వంచుచున్నాఁడు.)

ప్రహ్లా—అహా ! సర్వేశ్వరా ! మాకన్నులు నేఁ డెంతటిసార్థకత నొందు
చున్నవి. నీచర్యలు నీ ప్రేమాస్పృగులగువారికిఁ దక్క నితరు
లెంతటివారికైన దుర్భేద్యములును, దురవగాహములు నగును
గదా ? తండ్రి ! చుక్కల లెక్కఁబెట్టనెంచుసాపనికలె నాబోటి
యసమర్థుఁడు నీ సంకల్పకల్పన మన్వేషించుట హాస్యాస్పదమే.
కాని యుత్సాహ ముపేక్షింపనీకున్నది. క్షమింపుము. సర్వ
సాక్షివగు నీ వీబలి నింతకాల ముపేక్షించి యిపు డింతటి మహా
భాగ్య మనుగ్రహించుట కెంతదూరము జూచినను మహాద్భు
తార్థము లెన్నో పరంపరలుగ దోచుచున్నవి. అవిట్టి వట్టివని
తెల్ప స్వతంత్రము నాకులేదు. కాని,

నార—(వారింపుచు) నీవుగాదు నాకుఁదోచిన యర్థమును వెల్లడింతు
వినుము.

సీ. కల్లుసారాయి మఝ తల్లరిఁజేయించి
విడిపోవు నొకపూట శ్రీ వేళమించ
అభినిగంజాయి మఝ తన్నిటిఁగనివట్టు
తెలివికిఁ జలసంబు శ్రీ గలుగఁదొలగు
ఉద్యోగపదవి మఝ త్తొరుకప్తసుఖములఁ
గనివిననీచు తాఁ శ్రీ జనినదాక
ప్రాభవమత్తు స్వోపరనాశమైనను
వదలుననుచుదెల్పు శ్రీ వశముగాదు

తే. గీ. అం దితఁడు ద్రిలోకపదవి శ్రీ నందినాఁడు
మోహనాహంకృతులమత్తు శ్రీ లాహరింపఁ

బడుననుచు నిట్లకారణ శ పరమకృపను
హరి బిరుదుఁజూపి గడుధన్యుఁ శ డయ్యెనితఁడు.

వామ—(చిరునవ్వు నటించుచున్నాఁడు.)

(తెరలో కలకలానంతరమున)

ఆహా! శ్రీమన్నారాయణా! కరుణాభరణా !

ఆ.వె. ఆడితప్పఁబోక శ యాచార్యవరునాజ్ఞ

గూడఁగిరించి శ పోడిమిఁజెడి

తుదకు సర్వమిచ్చి శ దోసిల్పొగ్గినదాత

నిట్టి బంధనములఁ శ గట్టనేల ?

బ్రహ్మ—ఆహా! వింధ్యావళీదేవి యరుదెంచుచున్నది.

దేవతలు—(తమలో) ప్రతివ్రతలన్న (వామనుని జూపుచు) నీమహాత్ము

నకు పరమాభిమానము. ఇకగార్య మెట్లునడచునో ?

వింధ్యావళి—(ప్రవేశించి) అయ్యా వటురూపా !

ఆ.వె. ఆడితప్పఁబోక (అనుపద్యము జమవుచున్నది.

బ్రహ్మ—అగును మహాత్మా! ఈయమప్రశ్నము సమత్తరహేతుదా

యకమై యున్నది. మరియు నీబలిబంధనమునుగూర్చి యనేకుల

హృదయములు శంకించుచున్నవి.

ఆ.వె. తోయకణముగాని శ తులసీదళముగాని

భక్తి నీకొసంగ శ ముక్తుఁడగును

నీవు గోరినట్లు శ నిఖిలంబొసంగిన

త్యాగి బద్ధుఁడెట్లు శ గాఁగలండు.

వామ—(చిరునవ్వున) ఓహూ బ్రహ్మాదిదేవతలారా ! ప్రహ్లాదనార

నారదాది భాగవతోత్తములారా ! వింధ్యావళీమొదలగు పతి

ప్రతలారా ! నాయొక్క యభిమతమును నిశ్చలచిత్తముతో

నిజవిమర్శనజ్ఞానపూర్వకముగ గ్రహింతురుగాక.

తే.గీ. ఎవనిఁ బ్రేమమీర ననుగ్ర ॥ హింపనెంత
 నతని సంపత్సమృద్ధినే ॥ నపహరింతు
 సంపదయను మత్తతగల ॥ జడుఁడుసుంత
 నిజము గనలేడు వినలేడు ॥ నెగడలేడు.

సామాన్యముగ శక్తిహీనుడే తన్ను మించినవాఁడులేడని గర్వమునఁ జెడుచుండ విత్తవయోరూపజన్మకర్మ విద్యాబలైశ్వర్యవంతుడగు వాఁడెట్లు సత్యమన్వేషింప సమర్థుడగును? సంసారసాగరపతితుడై దురాశాతరంగవరంపరాభిఘాతముల సృక్కి యుక్కిరిబిక్కిరి గొనుచు తెరపిఁగానక భార్యోపభార్యాదిరూపక సుడిగుండములఁబడి యడుఁగంటుచు సుతబంధుసోదరాది క్రూరగ్రాహపీడితుడై యధోగతినుండి మరలఁగల సమర్థుడెన్నటికిని గాలేడు. సరికదా ? కామక్రోధలోభాది శత్రుసముదాయమును కేవల మిత్రులుగాభావించి నరకమార్గముల ననుకరించి ఘోరదుఃఖదావదహనున కింధనప్రాయుడై చెడునుగాని ముక్తుడెన్నటికిఁ గాలేడు. బంధములనఁ గామక్రోధలోభములే వాని నుండి విరక్తుడగుటే ముక్తిపథ మనుకరించుటగును. ఇక నీసత్యవ్రతుడగు బలిని బధించుటకు హేతువడిగిరి కావున వినుఁడు.

కం. జీవన్ముక్తున కైనను

వావిరిఁ దన్నాశ్రయించి ॥ వాసనలుండున్

పోవఁగలేవవిదేనికిఁ

గావుననవి నేనపోవఁ ॥ గాఁజేయవలెన్.

ఇందులకే త్యాగసిద్ధుడని మీరనుకొనుచున్నబలి నిట్లు బంధించితి. మద్భక్తాగ్రేసరుడునగు ప్రహ్లాదవంశజుడైనను యాసురగుణములవిడువక దేవతావిరోధియై యున్నంతకాల మితనికి నేనుగూడ విరోధిని దేవపాక్షికముగ బలిని చతురుపాయంబులఁ బొరనడచితిని. కొంతకాలము

నకు భాగవతరక్తగుణ ప్రభావమున దేవపక్షపాతిగ నేనుంటకుంగలసత్య మన్నేసింది నన్ను దేవతలెట్లో తానుగూడ వశపరచుకొనఁ గృతనిశ్చ యుండై మత్ప్రియతమమగు సత్యవ్రతానురాగమున దాను శక్తివంచన లేక చరింపుచు స్వసంఘసంసారము నట్లఁ చేయుచునడిపింపుచు నిబంధ నలఁ గల్పించుకొని సాగరూకుండై త్రైలోక్యపాలన మొనర్చుచు న్నాఁడు.

బ్రహ్మ—ఇప్పుడితని కేవాసనలుండెను ?

వామ—మహేంద్రపదవియు దనురాగమును దేవతలయందమితద్వేష మును యిట్టిరాగద్వేషములలో దేనిఁగాని విడువలేకున్నాఁడు గాన లోభముగూడనున్నది. ఈ కామక్రోధలోభవాసనలే నరక మార్గ ప్రధానసభములు గావున వాటినెటులైన హరించి నిర్మ లాత్మునిఁ గానొనర్చి నిత్యానందముఁ బ్రసాదింప ముఖ్యముగ బలికొఱకును పిదప దేవకార్యముఁ గూడ నున్నదనుకొనియు నేనీరూపమున నవతరించి వాసనానిర్మూలన మొనర్ప సర్వము హరించితిని.

బ్రహ్మ—సత్యవ్రతుని వాసన లంటియుండునా ?

వామ—అదటు నతని సత్యవ్రతుడనుకొందురు గాని, నే నిదివరకను కొనలేదు. నే నిక సత్యవ్రతుడనక తప్పుచు.

బ్రహ్మ—ప్రేమము గాఢమై సత్యమందున్నఁ జాలదా ?

వామ—గాఢమెట్లగును ? అంతశ్చత్రవర్గ వాసనలున్నవికదా ?

బ్రహ్మ—సత్యభక్తి కలదుగదా ?

వామ—తెలిసియుండియు లోకోపకృతికడిగెదవుగాన వినుము. బలిసత్య మందు భక్తికలవాఁడెప్పుడైనాఁడో యపుడే నే నాతనియందలి విరోధభావము విడనాడితిని. సత్యమను తత్వము నాకర్పించి

యెప్పుడతడు దనలో దావిడి నిల్చుకొనియెనో యపుడే నే నిట్లతనికి లొంగి యాచింపవచ్చితిని.

బ్రహ్మ—యూచించి సర్వము హరించితిరి. పైగా పాశములచేత బంధించితిరి.

వామ—నిశ్చయమే. నేహరించిన వింశు సర్వమేమున్నదంశువు ? స్వర్గ పాలనమందు కామమొకటి, దేవతలయందలి ద్వేషము మరి యొకటి, ఈ రెంటినే హరించినపుడే లోభ మభావమైనదిగాన యిప్పుడు నిజముగా సత్యవ్రతుడై నాడు.

(తెరలో)

సత్యము ! సత్యము ! సత్యము !

వింధ్యా—ఇంద్రత్వమందలికామలోభములుగాని, దేవతలయందలిద్వేష భావమునుగాని, ప్రస్తుతము నాభర్తకు లేవు తండ్రీ ! తాక్యము ననుసరించి పైకి నిమిత్తమాత్రము వానిననుకరించినట్లు నటించి నాడు. అంతరంగమందు సమానప్రతిప్రతి నే నెలకొల్పియు న్నాడు. నేను చక్కగా యెఱుఁగుదును.

వామ—మానినీమణీ ! నిమిత్తమాత్రము బైకి కామక్రోధాదులనతడ నుకరించినాడు. నేనుగూడ నిమిత్తమాత్ర మాశత్రుగుణవాసన లాహరింప నిట్లువల్లురూపమున నటించి లొంగియాచించితి.

వింధ్యా—చిత్తము. హరించితిరి. సరే బంధునేలచేసితిరి ?

వామ—దేహాభిమానమును హరించుటకు.

వింధ్యా—బ్రహ్మకులకగోచరమగు నీకృత్యములకర్థము నేఁగ్రహింపజాలకున్నాను తండ్రీ !

వామ—అందరెఱుఁగుటకే నే నవతారమెత్తవలసివచ్చినది. చూడు. సామ్రాజ్యమంతయు తృటిలోనే హరించుటకు బడుగునైతి నని దిగు

లొంది మానుషస్తు లాత్మనాశమొనర్చుకొందురుగాన దత్త్రయ
త్నమున నితనిబంధించితి. క్రియవలనదెలియుదువుగాక.

వింధ్యా—అడిగినంతులలోపములనున్నింపుము (నమస్కరించును.)

వామ--అమ్మా! నీకు లోపమేలేదు. చూడు. దేవతలచుట్టు నీభర్తయప్పు
డే స్వతంత్రమునుండి తొలగినాడు. అన్నివిధముల నెన్నియున్న
ను సర్వమునకు నన్నేగతియనుకొనుచు బరతంత్రులైయున్న దేవ
తల్లెట్లో నిమిత్తమాత్రముగ బైకిగనుపించుచున్న, గుణలోపము
నాచేహరింపబడి నీభర్తకూడనట్లే పరతంత్రుడై నాడు. చూడు
మాచిత్కునివలె దేజోమయుడై ముక్తిని విడికిటఁ బట్టినాడు.
నాయచుగ్రహపాత్రుడగువాడే నిత్యానందసుఖార్హుడు. వాని
ప్రాకృతసంబంధమలినమంతయు నేన నయభయగతులహరింతును.
నాకుఁదప్ప (ప్రాకృతము) మదీయలీలావిభూతి నితరులెవ్వరును
భరింపలేరు. గావున మద్భక్తులగువారి సృష్టినితలయహంపములఁ
బ్రకాశించుప్రాకృతవిభూతినెల్ల నేన హరించి నిత్యవిభూతిఁ బ్రసా
దించును. ఇంకెవరే నాకు శ్రీహరియను బిరుదమురాబడినది.

అదఱు—సత్యము. సత్యస్వరూపములగు భగవద్వాక్యములకు నిత్య
మంగళములు కలుగుగాక.

వామ—బంధించుటేలయని యడిగితిరిగావున వినుడు. గురుధిఃకారియై
సత్యమొను బద్ధకంకణుడుగానుండెనుగాన ఇదిగో మూడవయడు
గుమేగభూమిక్రింద బలి జీవితమే గైకొనుచున్నాను. (అనిబలీం
ద్రునిశిరమునపాదముమోపుచున్నాడు.)

క. గురువరుని శాపవచనము

బరిగణనముసేయఁ బోక శ పరిభవమునకున్

వెరువక రుణమీగఁగ నీ

శిర మొగ్గితివెంతొమేలు శ జేకూర్చుని దే.

బలీంద్రా ! రాహుముక్త రాకాశశాంకుంబోలి దోషదూరుడవై త్యా
సత్యసిద్ధియుతుడవు నైతివి. (అని పాదముదీయును.)

అందఱు—(కరతాళముల నొనర్తురు)

బలి—ధన్యోస్మి ధన్యోస్మి. (బంధముల విఘ్నదూత విఘ్నము.)

వామ—ప్రహ్లాదా ! శుక్రుడేడి ? ఆతనిఁ బిలిపింపుము.

ప్రహ్లా—(విఘ్నదూతతో) స్వామి యాజ్ఞఁజెల్లింతురా?

దూత—(నిష్క్రమించును.)

వామ—బ్రహ్మదిదేవతలారా ! ప్రస్తుత మీబలిని—

కం. సుతలమున కనుపుచును ప్ర

స్తుత మితఁడట నుండవలయు శ సుఖముగ సావ

ర్ణి తటస్థించును మచునై

యితనిఁ బ్రతిష్ఠింతు నప్పు శ డ్రిద్రత్వమునన్.

ఇంద్రత్వము దపేక్షించియే శతాశ్వమేధము లొనరించినాఁడు గా
యీఫలమప్పుడు గాని యనుభవింపగలఁడు. అప్పుడు వలదన్నను తి
లఁగిపోదు. సుతలమునకేగు టధోగతికదాయని యనుకొనవలను.

మ. సుతలంబన్న నలంతికాదు సురలరచ్చోనుండ వాంఛితురే

వెతులనానగరాపు మునుకటఁ దో శ ర్వీర్య ప్రతాపాఘ్యతా

దివిజల్గొల్వఁగ భవ్యసౌఖ్య విభవాధిక్యంబుకోభిల్లు మం

డితహర్మ్యంబుల స్వేచ్ఛనుండు బ్రభుమాడ్కిన్మోదితస్వాంతుడై

బ్రహ్మ—జగదీశుని యాజ్ఞకు వేరెవ్వరు బలుకుదురు ?

శుక్రుడు—(ప్రవేశించి) లోకాధినాథా! అపరాధిని మన్నింపుము (దో
లొగును.)

